

Nieuwsbrief Rechtspraak Europa

Aflevering 2 – 2024

dinsdag 6 februari 2024

Inhoud

In deze nieuwsbrief vindt u de volgende onderwerpen: (Door op het onderwerp te klikken komt u direct bij de uitspraken op het betreffende rechtsgebied.)

INHOUD	1
LEESWIJZER.....	3
DEEL I – RECHTSPRAAK	4
Aanbesteding en overheidsopdrachten.....	4
Aansprakelijkheid Europese Unie	5
Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers.....	7
Asiel, migratie en Unieburgerschap	10
Beginnelen EU recht.....	17
Belastingen.....	18
Belastingen, accijns.....	18
Belastingen, btw	19
Belastingen, douane en tariefindeling	22
Belastingen, vennootschapsbelasting	23
Beschermd oorsprongsbenaming	23
Brexit	23
Civiel.....	24
Consumenten	24
Detentie, politiebehandeling en politieonderzoek	29
Diensten, elektronische communicatiediensten	31
Digitale markt, digitalisering en AI	32
Eigendomsrecht	33
Energiemarkt	34
Europese subsidies	36
Familieleven en familierecht.....	37
Financiële markt en diensten, EMU, Bankenunie	39
GBVB – Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid	39
Gelijke behandeling en discriminatie.....	40
Gewasbeschermingsmiddelen en biociden	41
Gezondheid, geneesmiddelen, etikettering.....	41
Grondrechten (Handvest), EVRM, Raad van Europa	43
Handel en antidumping	44
Huiselijk geweld, geweld tegen vrouwen	44
Huurrecht.....	44
IE - Intellectuele eigendom.....	46

Maandelijks overzicht van de rechtspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU).

De Nieuwsbrief Rechtspraak Europa is een samenvoeging van de Nieuwsbrief Rechtspraak Europa (Marc de Werd/Hof Amsterdam) en de GCE-nieuwsbrief (Joanne Bik/LBvR).

Kernredactie: Lizette van Bergen, Joanne Bik, Caroline ten Dam en Mariëlle Leenaers. Vaste medewerkers: Anouk Biersteker, Anne-Marie ten Bosch, Cleo Dermout, Stefan Flipse, Maartje Fritsche, Nicolien Keereweer, Nadine Laatsch, Suus Pesch, Charlotte Roseboom, Chris Sillen en Nynke Veenstra.

Rechtspraak Europa komt tot stand door een samenwerkingsverband tussen het Gerechtshof Amsterdam en het Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak (LBVr), en wordt gepubliceerd op de website van de rechtspraak en op MKO (alleen intern). Het archief is te raadplegen op rechtspraak.nl.

Rechtspraak Europa rechtstreeks ontvangen? Stuur een mail naar RechtspraakEuropa@rechtspraak.nl om te worden toegevoegd aan de verzendlijst.

Insolventie	50
Institutioneel	50
Interstatelijke zaken.....	51
IPR.....	52
Landbouw en visserij.....	54
LHBTI-rechten	57
Luchtvaart.....	58
Manipulatiesoftware auto's.....	60
Mededinging.....	60
MH 17	64
Milieu, natuur, duurzame energie.....	65
Ne bis in idem.....	68
Oekraïne.....	69
Overlevering en uitlevering	69
Prejudiciële procedure HvJEU	70
Privacy en persoonsgegevens	72
Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel recht.....	77
Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht.....	77
Procesrecht HvJ	78
Psychiatrie.....	79
Rechtsstaat en rechterlijke macht	80
Sport.....	81
Staatssteun	81
Strafrecht.....	82
Terrorisme en witwassen	83
Toegang tot documenten	83
Verkiezingen en kiesrecht	84
Vervoer, reizen en rijbewijs	85
Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid.....	86
Vrijheid van vereniging	87
DEEL II	88
Algemeen	88
Cursus en opleiding.....	88
Nieuwsbrieven.....	91
NL zaken bij het HvJEU	92
NL prejudiciële verwijzingen.....	92
NL zaken bij het EHRM	93
Verzoeken Protocol no. 16 EVRM	94

Leeswijzer

De redactie heeft ervoor gekozen om de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU) en het Gerecht per rubriek gezamenlijk aan te bieden. De toenemende vervaechting van het EU recht en het EVRM sinds het Verdrag van Lissabon (2009) is met name zichtbaar op het terrein van de grondrechtenbescherming. Deze ontwikkeling naar een Europees *ius commune* maakt dat beide kenbronnen in een juridische casus gelijktijdig relevant kunnen zijn. De redactie wil aldus recht doen aan die Europese realiteit.

- Om sneller te scrollen: klik op tweede icoon van boven “bladwijzers”, de index blijft dan in de linkerkolom staan.
- De nieuwsbrief is ingedeeld in alfabetisch gerangschikte onderwerpen.
- Om de lengte van de nieuwsbrief in te perken worden voortaan van de prejudiciële verwijzingen geen samenvattingen meer opgenomen. De signaleringen van nieuwe prejudiciële verwijzingen bevatten een link naar de verwijzingsuitspraak op de website van Curia en een link naar de samenvatting op ECER (indien beschikbaar). Bij de Nederlandstalige verwijzingsuitspraken (afkomstig van Nederlandse en Belgische rechters) wordt daarnaast ook een samenvatting opgenomen.

Het is overigens eenvoudig een prejudiciële verwijzing terug te vinden op Curia met zaaknummer of, indien dat zaaknummer niet bekend is, door bijvoorbeeld te zoeken op onderwerp of herkomst van de prejudiciële vraag. De snelste manier is door te klikken op de drie puntjes bij het vak “documenten” en aldaar te klikken op “verzoeken om een prejudiciële beslissing”.

Volledigheid en selectiecriteria

- Voor wat betreft de Europese uitspraken streeft de redactie ernaar een volledig overzicht te geven van de voor Nederland relevante uitspraken.
- Alle prejudiciële verwijzingen uit alle lidstaten worden opgenomen in de nieuwsbrief.
- De Nederlandse uitspraken die in de nieuwsbrief staan, worden opgenomen omdat er een blog over is of omdat iemand de redactie heeft gewezen op een bepaalde uitspraak. Het overzicht van de Nederlandse jurisprudentie is dus niet volledig. Signalering van een relevante Nederlandse uitspraak wordt zeer op prijs gesteld.
- De redactie houdt ontwikkelingen bij via Legal Intelligence etc. Uiteraard is dit overzicht niet volledig. Datzelfde geldt voor opleidingen, literatuur en noten bij arresten. Ook hiervoor geldt dat signalering door lezers op prijs wordt gesteld.

Deel I – Rechtspraak

Aanbesteding en overheidsopdrachten

HvJ – ARREST – [C-303/22 \(CROSS Zlin\)](#) – 18 januari 2024 – Tsjechië – ECLI:EU:C:2024:60 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Overheidsopdrachten – Toegang tot beroepsprocedures – Voor de beroepsprocedures verantwoordelijke instantie die geen rechterlijke instantie is – Richtlijn 89/665/EEG – Artikel 47 Handvest EU

De vraag is o.a. of nationale regels op grond waarvan een overeenkomst inzake een overheidsopdracht kan worden gesloten voordat een rechter uitspraak doet over een beroep van een inschrijver tegen zijn uitsluiting van de procedure en de gunning van de opdracht aan een van zijn mededingers, verenigbaar zijn met richtlijn 89/665 en artikel 47 Handvest. De richtlijn schrijft in artikel 2, lid 3, voor dat wanneer bij een instantie in eerste aanleg, die onafhankelijk is van de aanbestedende dienst, een beroep wordt ingesteld aangaande een besluit tot *gunning* van een opdracht, de lidstaten ervoor zorgen dat de aanbestedende dienst de overeenkomst niet kan sluiten voordat de beroepsinstantie een besluit heeft genomen over het verzoek tot voorlopige maatregelen of het beroep.

Hof: Artikel 2, lid 3, en artikel 2 bis, lid 2, van richtlijn 89/665/EEG verzetten zich niet tegen een nationale regeling volgens welke het de aanbestedende dienst slechts wordt verboden een overeenkomst inzake een overheidsopdracht te sluiten tot en met de datum waarop de instantie in eerste aanleg in de zin van dat artikel 2, lid 3, uitspraak doet op het beroep tegen het besluit tot gunning van die opdracht, zonder dat in dit verband relevant is of deze beroepsinstantie een rechterlijke instantie is.

- EU-Hof: beroepsinstantie in eerste aanleg tegen gunningsbesluiten in de zin van rechtsbeschermingsrichtlijn hoeft geen rechterlijke instantie te zijn ([ECER](#))

HvJ – CONCLUSIE – [Gevoegde zaken C-160/22 P, C-161/22 P en C-597/22 P \(Commissie/HB\)](#) – 25 januari 2024 – A-G Kokott – ECLI:EU:C:2024:84 – [conclusie](#) (Franse taalversie)

Aanbesteding door de EU – Onregelmatigheden na sluiten van de overeenkomst – Terugvorderingsbesluit Europese Commissie – Welke rechter bevoegd?

De onderhavige zaken betreffen twee overeenkomsten die de Unie met verzoekster naar Belgisch recht heeft gesloten. Tijdens de uitvoering van deze overeenkomsten zijn onregelmatigheden aan het licht gekomen die verzoekster tijdens de gunningsprocedures had begaan.

De Commissie heeft terugvorderingsmaatregelen getroffen. Verzoekster heeft deze aangevochten bij zowel de nationale (Belgische) civiele rechter als bij het Gerecht. Ook heeft zij bij het Gerecht schadevergoeding gevorderd wegens niet contractuele aansprakelijkheid van de Unie. Het Gerecht heeft het beroep van verzoekster deels niet-ontvankelijk verklaard, namelijk voor zover dat was gericht tegen de terugvorderingsmaatregelen, en deels verworpen, namelijk voor zover het de niet contractuele aansprakelijkheid van de Unie betrof. Volgens het Gerecht moet verzoekster voor wat betreft de vordering van de Commissie tot terugbetaling aankloppen bij de Belgische rechter omdat de betreffende onregelmatigheden de contractuele afspraken betreffen.

De Commissie meent dat het Gerecht wél bevoegd was om de terugvorderingsmaatregelen te beoordelen omdat zij in dat verband als overheidsinstantie heeft opgetreden en niet als contractant. De A-G deelt het oordeel van het Gerecht en is van mening dat de hogere voorziening van de Commissie niet kan slagen.

A-G geeft het Hof in overweging: De beroepen te verwerpen.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-684/23 (Latvijas Sabiedriskais Autobuss), verwijzing uit Letland over busvervoersdiensten - ECER
- C-715/23 (Farmacija), verwijzing uit Slovenië over concessieovereenkomst farmaceutische dienstverlening - ECER

OVERIG

Europese Rekenkamer lanceert een dashboard overheidsopdrachten (ECER)

Aansprakelijkheid Europese Unie

HvJ – ARREST – C-363/22 P (Planistat Europe en Charlot / Commissie) – 11 januari 2024 – ECLI:EU:C:2024:20 – geen conclusie – arrest

Beroep tot schadevergoeding – Niet-contractuele aansprakelijkheid van de Europese Unie – Extern onderzoek OLAF – Zaak ‚Eurostat‘ – Doorgeven van gegevens mbt strafbare feiten – Begrip ‚voldoende gekwalificeerde schending‘ – Materiële en immateriële schade – Verordening (EG) nr. 1073/1999

Charlot stelt immateriële schade te hebben geleden als gevolg van de strafrechtelijke procedure die de Franse gerechtelijke autoriteiten jegens hem hebben gevoerd naar aanleiding van de mededeling door het Europees Bureau voor fraudebestrijding (OLAF) van gegevens met betrekking tot mogelijkerwijs strafbare feiten en de klacht die de Europese Commissie bij deze autoriteiten heeft ingediend. Voort zou Charlot materiële schade hebben geleden ten gevolge van de beëindiging van de tussen Planistat Europe en de Commissie gesloten overeenkomsten. Het Gerecht heeft het beroep tot schadevergoeding verworpen.

Charlot heeft deels succes met zijn hogere voorziening. Het Hof overweegt onder meer dat OLAF bij het nemen van een besluit om tot mededeling van relevante informatie aan de bevoegde nationale autoriteiten, waaronder de rechterlijke instanties, over te gaan rekening moet houden met zijn zorgvuldigheidsplicht en een zekere voorzichtigheid moet betrachten. Dit geldt temeer daar de aanhangigmaking bij de nationale autoriteiten als basis kan dienen voor het inleiden van gerechtelijke, civiele en strafrechtelijke procedures.

Hof: Het arrest van het Gerecht in zaak T-735/20 wordt nietig verklaard voor zover het Gerecht bij dat arrest het beroep heeft verworpen waar het gaat om de aanspraak op vergoeding van de immateriële schade die Hervé-Patrick Charlot stelt te hebben geleden als gevolg van de bij de Franse gerechtelijke autoriteiten tegen hem gevoerde strafrechtelijke procedure. De hogere voorziening wordt afgewezen voor het overige.

HvJ – ARREST – C-122/22 P (Dyson e.a./Commissie) – 11 januari 2024 – ECLI:EU:C:2024:11 – persbericht – conclusie – arrest

Niet-contractuele aansprakelijkheid van de Europese Unie – Voldoende gekwalificeerde schending – energie-etikettering van stofzuigers – Richtlijn 2010/30/EU

Dyson e.a. hebben een beroep tot schadevergoeding ingesteld voor de schade die zij stellen te hebben geleden wegens de onrechtmatigheid van een door het Gerecht nietig verklaarde etiketteringsverordening van de Commissie. In 2021 heeft het Gerecht dat beroep verworpen omdat het van oordeel was dat geen van de aangevoerde onrechtmatigheden een voldoende gekwalificeerde schending vormt van een rechtsregel die ertoe strekt rechten toe te kennen aan particulieren. Dyson e.a. hebben een hogere voorziening ingesteld. Zij menen dat er wel meerdere 'voldoende gekwalificeerde schendingen' zijn van onder meer artikel 10 van richtlijn 2010/30/EU, het beginsel van gelijke behandeling, het beginsel van behoorlijk bestuur en de zorgvuldigheidsplicht. Het hof gaat daar niet in mee.

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

- 🇪🇺 Energy labelling of vacuum cleaners: the Court of Justice definitively dismisses the action for compensation brought by Dyson ([persbericht Curia](#))

GERECHT – ARREST – T-745/20 (Symphony Environmental Technologies/ Parlement e.a.) – 31 januari 2024 – ECLI:EU:T:2024:45 – persbericht – arrest

Niet-contractuele aansprakelijkheid – Milieu– Verbod op het in de handel brengen van producten vervaardigd uit oxo-degradeerbare kunststoffen – Voldoende gekwalificeerde schending – Richtlijn (EU) 2019/904

Verzoeksters vorderen vergoeding van de schade die zij stellen te hebben geleden ten gevolge van de vaststelling van artikel 5 en overweging 15 van richtlijn (EU) 2019/904 voor zover het verbod op het in de handel brengen van producten vervaardigd uit oxo-degradeerbare kunststoffen, ook van toepassing is op oxo-biologisch afbreekbare kunststoffen.

De drie betrokken instellingen (Europees Parlement, Raad van de Europese Unie en de Europese Commissie) betogen dat aan geen van de drie voorwaarden voor niet-contractuele aansprakelijkheid van de Europese Unie is voldaan en vorderen dat het beroep wordt verworpen. Zij stellen met name dat er geen reden is om onderscheid te maken tussen oxo-degradeerbare en oxo-biologisch afbreekbare kunststoffen, aangezien deze twee termen duiden op een en dezelfde soort kunststof, namelijk een conventionele kunststof waarin een additief is verwerkt dat via oxidatie de afbraak of chemische ontbinding van die kunststof in zeer kleine deeltjes versnelt. Dit soort kunststof is volgens hen niet binnen een redelijke termijn naar behoren biologisch afbreekbaar.

Het Gerecht oordeelt dat geen van de bepalingen van de artikelen 68 tot en met 73 van de Reach-verordening (Verordening 1907/2006) belanghebbenden een recht garandeert om te worden gehoord in strikte zin. Voort volgt volgens het Gerecht uit de bewoordingen van punt 16 van het Interinstitutioneel Akkoord dat de Commissie niet verplicht is om de effectbeoordeling te actualiseren. Bijgevolg kan haar niet worden verweten dat zij dit niet heeft gedaan om rekening te houden met het amendement van het Parlement. Het verbod is niet in strijd met het evenredigheidsbeginsel.

Het Gerecht verwerpt het beroep.

- ❖ Products made from oxo-degradable plastic: the General Court endorses the prohibition on the placing on the market ([persbericht Curia](#))

NOOT – GERECHT 6 september 2023, T-600/21, [ECLI:EU:T:2023:492](#) (WS e.a./Frontex).

Mr. dr. E.R. Brouwer, 'Aansprakelijkheid Frontex voor schade na terugkeeroperaties: vragen bij de benadering van het Gerecht', *NtER 2024-1-2*, p.

Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers

HvJ – ARREST – C-218/22 (Comune di Copertino) – 18 januari 2024 – Italië – [ECLI:EU:C:2024:51](#) – persbericht – conclusie – arrest

Uitbetaling aan werknemer in overheidsdienst van vergoeding niet opgenomen vakantiedagen – Vrijwillige beëindiging dienstverband – Nationale regeling ter beheersing van de overheidsuitgaven – Artikel 31 lid 2 van het Handvest – Richtlijn 2003/88/EG

Verzoeker bekleedde als ambtenaar bij de gemeente Copertino de functie van technisch manager openbare werken van 1992 tot 2016. In 2016 heeft verzoeker vrijwillig ontslag genomen om met vervroegd pensioen te gaan en het dienstverband is dan ook per 1 oktober 2016 geëindigd. Verzoeker vordert van de werkgever een financiële vergoeding voor jaarlijks niet-opgenomen vakantiedagen, aangezien hij van mening is dat hij die jaarlijkse vakantie tijdens zijn dienstverband niet kon opnemen. De werkgever werpt tegen dat verzoeker wist dat hij de resterende vakantiedagen moest opnemen en deze niet kon laten uitbetalen en baseert zich op het Italiaanse recht zoals uitgelegd door het grondwettelijk hof. Dat recht schrijft, met het oog op de beheersing van de overheidsuitgaven, voor dat in een situatie als de onderhavige geen vergoeding mag worden betaald indien de werknemer niet heeft aangetoond dat het niet opnemen van zijn vakantiedagen tijdens het dienstverband te wijten was aan redenen die buiten zijn macht liggen. De vraag is of dit verenigbaar is met richtlijn 2003/88 en artikel 31 lid 2 van het Handvest.

Hof: Artikel 7 van richtlijn 2003/88/EG en artikel 31, lid 2, van het Handvest EU verzetten zich tegen een nationale regeling op grond waarvan er – met het oog op de beheersing van de overheidsuitgaven en de organisatorische behoeften van de publieke werkgever – aan een werknemer die zijn dienstverband vrijwillig beëindigt geen vergoeding mag worden betaald voor de zowel in het laatste dienstjaar als in de daaraan voorafgaande jaren verworven jaarlijkse vakantie met behoud van loon die bij de beëindiging van het dienstverband niet is opgenomen indien die werknemer niet heeft aangetoond dat het niet opnemen van zijn vakantiedagen tijdens dat dienstverband te wijten was aan redenen die buiten zijn macht liggen.

- ❖ A worker who was not able to take all of his or her days of paid annual leave before resigning is entitled to an allowance in lieu of that leave ([persbericht Curia](#))

HvJ – ARREST – C-631/22 (Ca Na Negreta) – 18 januari 2024 – Spanje – [ECLI:EU:C:2024:53](#) – geen conclusie – arrest

Gelijke behandeling in arbeid en beroep - Arbeidsongeschiktheid door een arbeidsongeval – Beëindiging arbeidsovereenkomst – Verbod van discriminatie op grond van een handicap - Plichten werkgever te voorzien in redelijke aanpassingen – Richtlijn 2007/78/EG

Verzoeker was sinds oktober 2012 voltijds als vuilniswagenchauffeur in dienst bij Ca Na Negreta en heeft in 2016 een arbeidsongeval gehad. Als gevolg daarvan was verzoeker tijdelijk arbeidsongeschikt. Verzoeker heeft de werkgever in 2018 verzocht te worden overgeplaatst in een andere functie en de werkgever heeft dat verzoek ingewilligd. In februari 2018 heeft het nationaal instituut voor sociale zekerheid (hierna: „INSS”) besloten om de tijdelijke arbeidsongeschiktheid te beëindigen en verzoeker

een forfaitaire vergoeding toe te kennen wegens blijvend letsel. Bij dat besluit heeft het INSS evenwel geweigerd te erkennen dat verzoeker blijvend arbeidsongeschikt was. Verzoeker heeft beroep ingesteld tegen dat besluit. De rechter heeft geoordeeld dat verzoeker volledig en blijvend ongeschikt was om zijn gewone beroep uit te oefenen. Op grond van Spaanse wetgeving eindigt de arbeidsovereenkomst, onder meer, bij blijvende of absolute arbeidsongeschiktheid van de werknemer. Onder verwijzing naar deze Spaanse wetgeving heeft de werkgever verzoeker er vervolgens van in kennis gesteld dat zijn arbeidsovereenkomst werd beëindigd wegens zijn volledige blijvende ongeschiktheid om zijn gewone beroep uit te oefenen. De beëindiging van de arbeidsovereenkomst is door verzoeker aangevochten bij de arbeidsrechter in eerste aanleg, die dat beroep heeft verworpen. Tegen dat vonnis heeft verzoeker hoger beroep ingesteld bij de verwijzende rechter.

De vraag is o.a. of artikel 5 van richtlijn 2000/78 (dat verplicht tot het treffen van redelijke aanpassingen voor personen met een handicap) zich verzet tegen een nationaalrechtelijke bepaling op grond waarvan de vaststelling dat de werknemer een handicap heeft (de vaststelling dat hij blijvend en volledig ongeschikt is om zijn gewone beroep uit te oefenen, zonder uitzicht op verbetering), een reden is voor automatische beëindiging van de arbeidsovereenkomst.

Hof: Artikel 5 van richtlijn 2000/78/EG, gelezen in het licht van de artikelen 21 en 26 Handvest EU alsook van de artikelen 2 en 27 van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, verzet zich tegen een nationale regeling op grond waarvan de werkgever de arbeidsovereenkomst kan beëindigen omdat de werknemer ten gevolge van een binnen de arbeidsverhouding ontstane handicap blijvend ongeschikt is om de taken uit te voeren die op hem rusten krachtens die overeenkomst, zonder dat de werkgever voorafgaandelijk gehouden is om te voorzien in redelijke aanpassingen of deze te handhaven opdat die werknemer zijn baan kan behouden, noch om in voorkomend geval aan te tonen dat dergelijke aanpassingen een onevenredige belasting vormen.

HvJ – ARREST – [C-389/22 \(Croce Rossa Italiana e.a.\)](#) – 25 januari 2024 - ECLI:EU:C:2024:77 – geen conclusie – [arrest](#) (Franse taalversie)

Prejudiciële verwijzingsplicht – Uitzonderingen – Raamovereenkomst inzake arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd – Non-discriminatiebeginsel – Artikel 267 VWEU

Samenvatting onder: [Prejudiciële procedure HvJ](#)

HvJ – ARREST – [C-442/22 \(Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Lublinie\)](#) – 30 januari 2024 – Polen – ECLI:EU:C:2024:100 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Btw-richtlijn – Door werknemer uitgereikte valse facturen die gegevens van werkgever vermelden buiten diens medeweten of zonder diens toestemming – Aansprakelijkheid van een onderneming – Richtlijn 2006/112/EG

Samenvatting onder: [belastingen, btw](#)

HvJ – CONCLUSIE – C-20/23 (Instituto da Segurança Social) – 11 januari 2024 – A-G De La Tour – Portugal – ECLI:EU:C:2024:29 – [conclusie](#)

Insolventieprocedures – Verzoek om kwijtschelding van schulden – Uitsluiting van belasting- en socialezekerheidsschulden – Richtlijn (EU) 2019/1023

Samenvatting onder: [Insolventie](#)

HvJ – CONCLUSIE – C-27/23 (Hocinx) – 25 januari 2024 – A-G Szpunar – Luxemburg – ECLI:EU:C:2024:87 – [conclusie](#)

Sociale zekerheid van migrerende werknemers – Kinderbijslag – Begrip ‚familieid‘ – Artikel 45 VWEU — Gelijke behandeling – Verordening (EG) nr. 883/2004 – Verordening (EU) nr. 492/2011 – Richtlijn 2004/38/EG

Mag een lidstaat een grensarbeider uitsluiten van het ontvangen van kinderbijslag – uit hoofde van het feit dat hij in die lidstaat arbeid in loondienst verricht – voor het kind zonder afstammingsband dat bij rechterlijke beslissing in zijn gezin is geplaatst en waarover hij het gezag heeft, terwijl kinderen die bij rechterlijke beslissing in die lidstaat zijn geplaatst, wel recht hebben op deze uitkering die wordt betaald aan de natuurlijke of rechtspersoon die het gezag heeft over het kind?

Moet het begrip „gezinslid” in het kader van de toekenning van die kinderbijslag ook een kind omvatten dat in het gezin van een grensarbeider is geplaatst.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 45 VWEU en artikel 7, lid 2, van verordening (EU) nr. 492/2011, gelezen in samenhang met artikel 67 van verordening (EG) nr. 883/2004 en artikel 60 van verordening (EG) nr. 987/2009 moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich verzetten tegen de wetgeving van een lidstaat op grond waarvan grensarbeiders er geen recht op hebben om uit hoofde van het feit dat zij in die lidstaat arbeid in loondienst verrichten, kinderbijslag te ontvangen voor de kinderen die bij hen zijn geplaatst en waarover zij het gezag hebben, terwijl de kinderen die in die lidstaat bij rechterlijke beslissing in een gezin zijn geplaatst, wel recht hebben op die uitkering, die wordt betaald aan de natuurlijke of rechtspersoon die het gezag over het kind heeft. De voorwaarde dat voor een niet-ingezetene werknemer alleen kinderbijslag wordt toegekend als deze werknemer in het onderhoud van het kind voorziet, mag slechts gelden indien ook de nationale wetgeving een dergelijke voorwaarde stelt voor de toekenning van die bijslag aan een ingezetene die het gezag heeft over het kind dat in zijn gezin is geplaatst en bij wie dat kind zijn wettelijke woonplaats en zijn daadwerkelijke en voortdurende verblijfplaats heeft.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-664/23 \(Caisse d'allocations familiales des Hauts-de-Seine\)](#), verwijzing uit Frankrijk over gezinstoeslagen voor kinderen van een vreemdeling - [ECER](#)
- [C-743/23 \(GKV-Spitzenverband\)](#), verwijzing uit Duitsland over Verordening nr. 883/2004 - [ECER](#)
- [C-706/23 \(Școala gimnazială « Mihai Eminescu\)](#), verwijzing uit Roemenië over betaling van verlof- en maaltijdvergoedingen - [ECER](#)

EHRM factsheets en case-law guide

- [Trade union rights](#)
- [Legal professional privilege](#)
- [Slavery, servitude and forced labour](#)
- [Surveillance at workplace](#)
- [Guide on Article 4 ECHR on prohibition of slavery and forced labour](#)

WIKI

- [Wiki Coördinatieverordeningen 1408 71 en 883 2004 en de bijbehorende toepassingsverordeningen](#)

Asiel, migratie en Unieburgerschap

EHRM – ARREST – [Alkhatib e.a. t. Griekenland](#) – 16 januari 2024 – [3566/16](#) – [ECLI:CE:ECHR:2024:0116JUD000356616](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Schieten op motorboot die personen illegaal naar Griekenland vervoerde levert geweld op dat niet “absoluut noodzakelijk” is in de zin van artikel 2 EVRM

Een Syrisch familielid van de klagers heeft een ernstig schotwond opgelopen toen de motorboot waarin hij zat en die illegaal personen van Turkije naar Griekenland vervoerde, werd onderschept en beschoten toen deze geen gevolg gaf aan het stopteken en waarschuwingsschoten van een Griekse patrouilleboot. Het slachtoffer is aan zijn verwondingen overleden.

Op grond van artikel 2 EVRM stellen de klagers dat het schot dat hun familielid ernstig had verwond, niet was toegestaan op grond van de relevante regelgeving, niet noodzakelijk en evenmin proportioneel was ten opzichte van het nagestreefde doel. Verder klagen zij over ontoereikend administratief en gerechtelijk onderzoek naar degenen die verantwoordelijk zijn voor het incident.

Ten aanzien van het formele aspect van artikel 2 EVRM overweegt het Hof dat er talrijke tekortkomingen zijn geweest in het onderzoek dat door de nationale autoriteiten is uitgevoerd; dit had met name geleid tot het verlies van bewijsmateriaal en de geschiktheid van het onderzoek aangetast. Zo is onder meer niet vastgesteld kunnen worden of het gebruik van potentieel dodelijk geweld al dan niet gerechtvaardigd was in de specifieke omstandigheden van het geval.

Wat het materiële aspect van artikel 2 EVRM betreft, constateert het Hof in de eerste plaats dat de staat niet heeft voldaan aan zijn verplichting om een adequaat wetgevend kader in te voeren dat het gebruik van potentieel dodelijk geweld op het gebied van maritieme surveillanceoperaties regelt.

In de tweede plaats oordeelt het Hof dat niet is gebleken dat de operatie in kwestie zo was georganiseerd dat elk risico op het verlies van levens zo veel mogelijk werd geminimaliseerd. Onder de gegeven omstandigheden bestaat er twijfel over dat de twee kustwachten, toen zij de schoten afvuurden, handelden vanuit de oprechte overtuiging dat hun leven en fysieke integriteit werden bedreigd. Het Hof meent dat de kustwachten, die hadden kunnen aannemen dat de boot passagiers bevatte, niet de mate van waakzaamheid hadden betracht die nodig was om het risico op levensgevaar tot een minimum te beperken, en buitensporig geweld hadden gebruikt in een context van onzekerheid over de regelgeving met betrekking tot het gebruik van vuurwapens door leden van de kustwacht.

Het Hof concludeert dat de staat niet heeft aangetoond dat het gebruik van geweld “absoluut noodzakelijk” was in de zin van artikel 2 EVRM.

EHRM – ARREST – Dabo t. Zweden – 18 januari 2024 – 12510/18 – ECLI:CE:ECHR:2024:0118JUD001251018– persbericht – arrest

Gezinshereniging vluchteling – Inkomenseis – Familieleven – Artikel 8 EVRM – Richtlijn 2003/86/EG – Geen schending

In Zweden geldt sinds 2016 de eis dat een vluchteling aan wie asiel is verleend en die om gezinshereniging verzoekt moet bewijzen over voldoende inkomen en huisvesting te beschikken. De verzoeken van klager tot gezinshereniging met zijn eerste vrouw en vijf kinderen zijn geweigerd omdat hij niet aan dit onderhoudsvereiste kon voldoen. Volgens klager hebben de Zweedse autoriteiten de regels te strikt toegepast.

Het Hof merkt op dat de eerste vrouw van klager sinds de zomer van 2013 onder bescherming van de UNHCR in Jordanië woont en klager haar sindsdien niet meer heeft gezien. Bovendien is hij in november 2014 hertrouwd. Polygamie is in Zweden niet legaal. De vijf kinderen wonen bij hun moeder. Klager heeft niet gewezen op een bijzondere afhankelijkheid van hem, of op moeilijkheden die zouden kunnen zijn voortgekomen uit het feit dat zij gescheiden van elkaar leefden.

De Zweedse autoriteiten hebben een juiste afweging gemaakt tussen de belangen van klager en die van de staat bij het controleren van de immigratie. Geen schending.

EHRM – ARREST – O.R. t. Griekenland – 23 januari 2024 – 24650/19 – ECLI:CE:ECHR:2024:0123JUD002465019 – persbericht – arrest

Leefomstandigheden van dakloze minderjarige asielzoeker zonder toezicht – Artikel 3 EVRM - Schending

De zaak heeft betrekking op de leefomstandigheden van de klager in Griekenland van november 2018 tot mei 2019. De klager – op dat moment een niet-begeleide minderjarige asielzoeker – stelt dat hij bijna zes maanden dakloos is geweest, zonder toegang tot basisbehoeften en zonder een officieel aangewezen wettelijke voogd. Uit nood heeft hij op openbare pleinen geslapen en – zonder toestemming – in vluchtelingenkampen, waar hij te maken kreeg met seksuele intimidatie.

De klager wijst erop dat er, ondanks dat hij om hulp heeft gevraagd en ondanks zijn minderjarige status, geen maatregel is genomen om een voogd voor hem aan te stellen, en dat hij angst, een gevoel van onzekerheid en wanhoop heeft ervaren. Hij doet een beroep op artikel 3 EVRM (verbod op onmenselijke of vernederende behandeling).

Het Hof oordeelt dat de Griekse autoriteiten hem gedurende de hele periode in kwestie aan zijn lot hebben overgelaten in een omgeving die totaal ongeschikt is voor minderjarigen – of het nu ging om veiligheid, huisvesting, hygiëne of toegang tot voedsel en zorg, of om de maatregelen die zijn genomen om, in algemene zin, voor hem te zorgen – en in onaanvaardbaar precaire omstandigheden, gezien zijn status als niet-begeleide minderjarige asielzoeker. Hij bevond zich daarom in een onmenselijke en vernederende situatie die in strijd is met artikel 3 EVRM.

HvJ – ARREST – C-621/21 (Intervyuirasht) – 16 januari 2024 – Grote Kamer – Bulgarije – ECLI:EU:C:2024:47 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Kwalificatierichtlijn – Gemeenschappelijk asielbeleid – Behoren tot een bepaalde sociale groep – Niet-overheidsactoren – Geweld tegen vrouwen – Huiselijk geweld – Eerwraak – Richtlijn 2011/95/EU

Moet de bescherming van vrouwen tegen huiselijk geweld, die binnen een staat wordt geboden, ook worden verleend aan vrouwen die hun land zijn ontvlucht en niet willen of kunnen terugkeren uit angst voor geweld binnen de familiekring? Kan aan vrouwen in een dergelijke situatie meer bepaald de vluchtelingenstatus worden toegekend? Indien een derdelander deze status niet verkrijgt, in hoeverre kan tegen haar gericht gendergerelateerd geweld binnen de beperkte kring van haar gezinsleven dan de toekenning van subsidiaire bescherming rechtvaardigen?

Hof: Artikel 10, lid 1, onder d), van richtlijn 2011/95/EU moet aldus worden uitgelegd dat naargelang van de omstandigheden in het land van herkomst, zowel vrouwen uit dat land in hun geheel als meer beperkte groepen van vrouwen die een bijkomende gemeenschappelijke eigenschap delen, kunnen worden geacht te behoren tot „een bepaalde sociale groep”, wat een „grond van vervolging” kan vormen die tot verlening van de vluchtelingenstatus kan leiden.

Artikel 9, lid 3, van richtlijn 2011/95 moet aldus worden uitgelegd dat wanneer een verzoeker stelt te vrezen voor vervolging in zijn land van herkomst door niet-overheidsactoren, niet hoeft te worden aangetoond dat er een verband bestaat tussen een van de in artikel 10, lid 1, van richtlijn 2011/95 genoemde gronden van vervolging en de betreffende daden van vervolging indien er een verband kan worden vastgesteld tussen een van die gronden van vervolging en het ontbreken van bescherming tegen die daden door de in artikel 7, lid 1, van die richtlijn bedoelde actoren van bescherming.

Artikel 15, onder a) en b), van richtlijn 2011/95 moet aldus worden uitgelegd dat het begrip „ernstige schade” zich uitstrekt tot de daadwerkelijke dreiging dat een familielid of de gemeenschap van een verzoeker hem zal doden of hem geweld zal aandoen wegens de vermeende schending van culturele, religieuze of traditionele normen, en dat dit begrip dus kan leiden tot de verlening van de subsidiairebeschermingsstatus in de zin van artikel 2, onder g), van die richtlijn.

- 📌 Geweld tegen vrouwen: het Hof preciseert de voorwaarden om voor internationale bescherming in aanmerking te komen ([persbericht Curia](#))
- 📌 EU-Hof oordeelt over het behoren tot ‘een bepaalde sociale groep’ als grond van vervolging die tot de verlening van de vluchtelingenstatus kan leiden ([ECER](#))
- 📌 International Law as a Trailblazer for a Gender-Sensitive Refugee System in the EU. The Court of Justice’s ruling in Case C-621/21, Women who are Victims of Domestic Violence ([European law blog](#))

HvJ – ARREST – C-560/20 (Landeshauptmann von Wien) – 30 januari 2024 – Grote Kamer – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2024:96 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Gezinshereniging – Alleenstaande minderjarige vluchteling – Termijn voor de indiening van een verzoek om gezinshereniging – Richtlijn 2003/86/EG

De vraag is o.a. of de ouders en de gehandicapte meerderjarige zus van een alleenstaande minderjarige vluchteling in aanmerking komen voor gezinshereniging. Daartoe wenst de verwijzende rechter te vernemen welke datum bepalend is voor de beoordeling of de vluchteling de status van minderjarige heeft. Ook wordt gevraagd of volgens het Unierecht een verblijfstitel moet worden verleend aan de gehandicapte meerderjarige zus van een alleenstaande minderjarige vluchteling wanneer een weigering hiervan tot gevolg zou hebben dat de ouders hun recht op gezinshereniging niet kunnen uitoefenen.

Hof: Artikel 10, lid 3, onder a), van richtlijn 2003/86/EG moet aldus worden uitgelegd dat, om op grond van die bepaling recht te hebben op gezinshereniging en dus aanspraak te maken op de gunstiger voorwaarden waarin deze bepaling voorziet, die bepaling van de bloedverwanten van de eerste graad in rechtstreekse opgaande lijn van een alleenstaande minderjarige vluchteling niet vereist dat zij het verzoek tot toegang en verblijf met het oog op gezinshereniging met die vluchteling binnen een bepaalde termijn indienen, wanneer deze vluchteling nog minderjarig is op de datum waarop dat verzoek wordt ingediend en meerderjarig wordt tijdens de gezinsherenigingsprocedure.

Artikel 10, lid 3, onder a), van richtlijn 2003/86 moet aldus worden uitgelegd dat het vereist dat een verblijfstitel wordt toegekend aan de meerderjarige zus van een alleenstaande minderjarige vluchteling, die derdelander is en die wegens een ernstige ziekte volledig en permanent afhankelijk is van de hulp van haar ouders, wanneer weigering om deze verblijfstitel toe te kennen ertoe zou leiden dat aan deze vluchteling zijn bij die bepaling toegekende recht op gezinshereniging met zijn bloedverwanten van de eerste graad in rechtstreekse opgaande lijn wordt ontnomen.

Artikel 10, lid 3, onder a), van richtlijn 2003/86 moet aldus worden uitgelegd dat een lidstaat niet kan vereisen dat een alleenstaande minderjarige vluchteling of zijn bloedverwanten van de eerste graad in rechtstreekse opgaande lijn, om in aanmerking te komen voor gezinshereniging uit hoofde van deze bepaling, voldoen aan de voorwaarden van artikel 7, lid 1, van deze richtlijn, ongeacht of het verzoek om gezinshereniging is ingediend binnen de in artikel 12, lid 1, derde alinea, van die richtlijn gestelde termijn.

- e Een als vluchteling erkende niet-begeleide minderjarige heeft recht op gezinshereniging met zijn ouders, ook als hij tijdens de gezinsherenigingsprocedure meerderjarig is geworden ([persbericht Curia](#))

HvJ – CONCLUSIE – [C-563/22 \(Zamestnik-predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite\)](#) – 11 januari 2024 – Bulgarije – [ECLI:EU:C:2024:33](#) – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Kwalificatierichtlijn – Staatlozen van Palestijnse afkomst – Ophouden van de bescherming of bijstand van de UNRWA – Situatie in Gaza – Levensomstandigheden die neerkomen op een onmenselijke en vernederende behandeling – Richtlijn 2011/95/EU

Verzoeksters zijn staatlozen van Palestijnse afkomst die voorheen in de Gazastrook woonden en bij de UNRWA zijn ingeschreven. Zij verzoeken voor de tweede keer om asiel in Bulgarije. Zij stellen dat hun de vluchtelingenstatus moet worden verleend op grond van de lex specialis in artikel 12, lid 1, onder a), van richtlijn 2011/95/EU. Op grond van die bepaling zijn staatlozen van Palestijnse afkomst die bescherming of bijstand van de UNRWA hebben ingeroepen, uitgesloten van deze status. Deze uitsluiting is echter niet meer van toepassing indien deze bescherming of bijstand is „opgehouden”.

Moet gelet op de algemene levensomstandigheden in Gaza, worden aangenomen dat de bescherming of bijstand van de UNRWA is „opgehouden” zonder dat de betrokken personen hoeven aan te tonen dat deze omstandigheden specifiek op hen van toepassing zijn of dat zij erdoor worden getroffen als gevolg van factoren die verband houden met hun persoonlijke omstandigheden?

Het geschil in het hoofdgeding is ontstaan vóór de recente situatie in de Gazastrook. De A-G is van mening dat de rechterlijke instantie en de bevoegde nationale autoriteiten niettemin rekening moeten houden met de *huidige* situatie in dit gebied.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 12, lid 1, onder a), van richtlijn 2011/95/EU, gelezen in samenhang met artikel 40, lid 3, van richtlijn 2013/32/EU moet aldus worden uitgelegd dat wanneer bepaalde elementen die door staatlozen van Palestijnse afkomst zijn ingeroepen met het oog op de verkrijging van de vluchtelingenstatus op grond van artikel 12, lid 1, onder a), van richtlijn 2011/95, reeds door de bevoegde nationale autoriteiten zijn onderzocht in het kader van de procedure betreffende eerdere, op andere bepalingen van deze richtlijn gebaseerde verzoeken van de betrokken personen,

dit feit deze autoriteiten niet ontslaat van de verplichting om deze elementen opnieuw te onderzoeken wanneer zij nagaan of de bescherming of bijstand is ‚opgehouden‘ in de zin van deze bepaling.

Artikel 12, lid 1, onder a), van richtlijn 2011/95 moet aldus worden uitgelegd dat niet valt uit te sluiten dat zich in het werkgebied van de UNRWA of in een deel daarvan systeemfouten voordoen die dermate ernstig zijn dat er een ernstig risico bestaat dat een persoon die daarheen wordt teruggestuurd, terechtkomt in een toestand van zeer verregaande materiële deprivatie die hem niet in staat stelt om te voorzien in zijn meest elementaire behoeften, zoals eten, een bad nemen en beschikken over woonruimte, en negatieve gevolgen zou hebben voor zijn fysieke of mentale gezondheid, of hem in een toestand van achterstelling zou brengen die onverenigbaar is met de menselijke waardigheid en dus met artikel 4 van het Handvest. In een dergelijke situatie hoeft de betrokkene met het oog op de vaststelling dat de bescherming of bijstand van de UNRWA is ‚opgehouden‘ in de zin van die bepaling, niet op geïndividualiseerde wijze aan te tonen dat de algemene levensomstandigheden in dat gebied of een deel daarvan voor hem onwaardig zijn, aangezien de algemene levensomstandigheden voor vrijwel iedereen als ‚onwaardig‘ kunnen worden beschouwd. Het recht op de vluchtelingenstatus is echter zelfs in een dergelijke situatie niet onvoorwaardelijk. De betrokkene moet om internationale bescherming verzoeken. Bovendien is nog steeds een individuele beoordeling vereist om na te gaan dat geen van de uitsluitingen van artikel 12, lid 1, onder b), en leden 2 en 3, van deze richtlijn van toepassing zijn. Of die persoon recht heeft op ‚subsidiäre bescherming‘ in de zin van artikel 2, onder g), van diezelfde richtlijn, doet voor deze beoordeling niet ter zake.”

- E Advocate General Emiliou: Palestinian applicants for refugee status can claim that UNRWA's protection has 'ceased' in the light of the general living conditions prevailing in the Gaza Strip (Curia persbericht)

HvJ – CONCLUSIE – C-808/21 (Commissie/Tsjechië) – 11 november 2024 – A-G De La Tour – ECLI :EU :C :2024 :12 – [conclusie](#)

Niet-nakoming – Actief en passief kiesrecht – Unieburgerschap – Artikel 22 VWEU – Artikelen 12, 39 en 40 Handvest EU – Artikel 4, lid 2, VEU

Samenvatting onder: [Verkiezingen en kiesrecht](#)

HvJ – CONCLUSIE – C-753/22 (Bundesrepublik Deutschland) – 25 januari 2024 – A-G Medina – Duitsland – ECLI:EU:C:2024:82 – [conclusie](#)

Asiel – Toekenning vluchtelingenstatus – Nieuw verzoek om internationale bescherming in een andere lidstaat – Risico op onmenselijke of vernederende behandelingen – Wederzijdse erkenning – Dublinverordening (604/2013) – Procedurerichtlijn (2013/32)

Q.Y. is een Syrische staatsburger aan wie in Griekenland de vluchtelingenstatus is verleend. Het verzoek van Q.Y tot erkenning van die status in Duitsland is afgewezen. Q.Y. kan niet naar de eerste lidstaat, Griekenland, worden teruggestuurd. De prejudiciële vraag gaat dus uit van de premisse dat het asielstelsel van die eerste lidstaat – en in het bijzonder de opvangvoorzieningen voor vluchtelingen – niet langer het niveau van bescherming van de grondrechten kan waarborgen dat door het Unierecht en in het bijzonder door artikel 4 van het Handvest wordt vereist.

De verwijzende rechter wil weten of er in het Unierecht een beginsel van wederzijdse erkenning bestaat op grond waarvan de tweede lidstaat de vluchtelingenstatus die eerder in de eerste lidstaat aan betrokkene is toegekend, moet erkennen en ten uitvoer moet leggen. Naar het oordeel van de A-G kan deze vraag in twee delen worden uitgesplitst. Het is ten eerste van essentieel belang dat wordt

vastgesteld of een dergelijk beginsel van wederzijdse erkenning bestaat op het gebied van het Unierechtelijk asielbeleid. Indien deze vraag ontkennend wordt beantwoord, moet ten tweede ook worden bepaald hoe de verdere bestuursrechtelijke procedures met betrekking tot nieuwe verzoeken in de tweede lidstaat dienen te verlopen. In deze zaak hebben tien lidstaten, waaronder Nederland, schriftelijke opmerkingen ingediend.

A-G geeft het Hof in overweging: In het geval dat een lidstaat de bevoegdheid waarover hij krachtens artikel 33, lid 2, onder a), van de Procedurerichtlijn (2013/32) beschikt om een verzoek om internationale bescherming niet-ontvankelijk te verklaren in het licht van het feit dat de vluchtelingenstatus al in een andere lidstaat is toegekend, niet kan uitoefenen omdat de levensomstandigheden in die lidstaat de verzoeker zouden blootstellen aan een ernstig risico op onmenselijke of vernederende behandelingen in de zin van artikel 4 Handvest EU, dienen [de betreffende Uniebepalingen] aldus te worden uitgelegd dat een lidstaat niet verplicht is om de internationale bescherming die aan de verzoeker reeds door een andere lidstaat is verleend, zonder inhoudelijk onderzoek te erkennen.

Bij de beoordeling van de nieuwe aanvraag, die wegens het bestaan van uitzonderlijke omstandigheden in de zin van artikel 3, lid 2, van de Dublinverordening is ingediend, dienen de bevoegde autoriteiten overeenkomstig de bepalingen van de Kwalificatierichtlijn en de Procedurerichtlijn vast te stellen of de betrokkene voldoet aan de materiële voorwaarden om voor de vluchtelingenstatus in aanmerking te komen, waarbij zij erop moeten toezien dat het beginsel van behoorlijk bestuur in acht wordt genomen en er met name rekening mee moeten houden dat het verzoek van de betrokkene reeds door de autoriteiten van een andere lidstaat is behandeld, aangezien dit feit een relevant element van het verzoek vormt in de zin van artikel 4, lid 1, van de Kwalificatierichtlijn. De bevoegde autoriteiten die deze beoordeling verrichten, moeten het verzoek met voorrang behandelen en moeten overwegen artikel 34 van de Dublinverordening, dat voorziet in mechanismen voor informatie-uitwisseling tussen de lidstaten, toe te passen, waarbij de autoriteiten van de eerste lidstaat alle verzoeken om informatie van de tweede lidstaat moeten beantwoorden binnen een aanzienlijk korter tijdsbestek dan onder normale omstandigheden het geval is.

HvJ – CONCLUSIE – Gevoegde zaken C-112/22 en C-223/22 (CU Assistance sociale – discrimination indirecte) – 25 januari 2024 – A-G Pikamae – Italië – ECLI:EU:C:2024:79 – conclusie

Status van langdurig ingezetene onderdanen van derde landen – Basisinkomen – Gelijke behandeling – Onderscheid op basis van verblijf – Richtlijn 2003/109/EG

CU en ND zijn derdelanders met de status van langdurig ingezetene in Italië. Zij hebben een aanvraag voor een basisinkomen ondertekend waarin zij valselijk hebben verklaard te voldoen aan de voorwaarden voor toekenning van dat inkomen en met name aan de voorwaarde van een verblijf in Italië van ten minste tien jaar. Zij zouden op grond daarvan ten onrechte een bedrag van respectievelijk 3.414,40 EUR en 3.186,66 EUR hebben ontvangen.

De vraag gaat o.a. over de uitlegging van artikel 11, lid 1, onder d), van richtlijn 2003/109/EG en meer in het bijzonder over de vraag of de voorwaarde waaraan voor de toekenning van het basisinkomen moet zijn voldaan, namelijk een verblijf in Italië van ten minste tien jaar, waarvan de twee jaar onmiddellijk voorafgaand aan de indiening van de aanvraag ononderbroken, in overeenstemming is met deze bepaling.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 11, lid 1, onder d), van richtlijn 2003/109/EG verzet zich tegen een nationale regeling die de toegang tot een nationale sociale bijstandmaatregel afhankelijk stelt van de voorwaarde van een verblijf van ten minste tien jaar in de betrokken lidstaat, waarvan de laatste twee jaar ononderbroken, en waarin is voorzien in een strafrechtelijke sanctie in geval van een valse verklaring met betrekking tot deze voorwaarde.

RECHTSPRAAK NL – ABRvS – 17 januari 2014 – [ECLI:NL:RVS:2024:32](#)

Tijdelijke bescherming derdelander uit Oekraïne

Een derdelander vluchtte na het uitbreken van de oorlog uit Oekraïne naar Nederland en kreeg hier tijdelijke bescherming op basis van de Europese Richtlijn Tijdelijke Bescherming. De staatssecretaris van Justitie en Veiligheid heeft de tijdelijke bescherming van deze derdelander beëindigd op 4 september 2023. De ABRvS oordeelt dat voor de duur van de tijdelijke bescherming moet worden aangesloten bij Richtlijn Tijdelijke bescherming. Volgens die richtlijn heeft de derdelander vanaf 4 maart 2024 geen recht meer op verblijf in Nederland.

- ⓑ Tijdelijke bescherming 'derdelander' uit Oekraïne eindigt op 4 maart 2024 (persbericht RvS)
- ⓑ Afdeling bestuursrechtspraak geeft uitsluitstel over duur van tijdelijke bescherming aan derdelanders die in Oekraïne een tijdelijke verblijfsvergunning hadden ([ECER](#))

RECHTSPRAAK NL – EINDUITSPRAAK – ABRvS – 17 januari 2024 – na prejudiciële verwijzing [ECLI:NL:RVS:2022:505](#) – na HvJ [C-151/22](#) – [ECLI:NL:RVS:2024:138](#)

Kwalificatierichtlijn (2011/95) – Politieke overtuiging – Onderzoek naar vrees voor vervolging onvoldoende duidelijk

De vreemdeling komt uit Soedan en is pas na afwijzing van zijn eerste asielaanvraag politiek actief geworden in Nederland en heeft voor zijn vertrek uit Soedan geen politieke activiteiten verricht.

In deze einduitspraak is de Afdeling ingegaan op de gevolgen van het arrest van het HvJEU in zaak C-151/22 voor het huidige beleid van de staatssecretaris.

In zaak [ECLI:NL:RVS:2024:138](#) heeft de Afdeling overwogen dat de staatssecretaris onvoldoende inzichtelijk heeft gemaakt op welke manier in algemene zin het onderzoek naar en de beoordeling van een door een vreemdeling gestelde politieke overtuiging en de daaruit volgende vrees voor vervolging plaatsvindt, als een vreemdeling stelt bij terugkeer te vrezen voor vervolging wegens het willen uiten van een politieke overtuiging en hij die overtuiging in het land van herkomst niet heeft geuit en deze tot nu toe nog niet heeft geleid tot negatieve belangstelling van de actor van vervolging. Hierdoor is het voor de bestuursrechter niet mogelijk om daadwerkelijk en effectief te toetsen hoe de staatssecretaris in dit soort gevallen het onderzoek en de beoordeling verricht en of concrete besluiten over een gestelde politieke overtuiging en de daaruit volgende vrees voor vervolging zorgvuldig worden voorbereid en deugdelijk worden gemotiveerd. Uit deze uitspraak volgt dat de derde grief slaagt. Omdat de derde grief al slaagt, is het niet nodig wat de vreemdeling verder heeft aangevoerd te bespreken. Het hoger beroep is gegrond. De uitspraak van de rechtbank wordt vernietigd.

PREJUDICIËLE VERWIJZING LIDSTATEN

- [C-753/23 \(Krasiliva\)](#), verwijzing uit Tsjechië over tijdelijke bescherming van iemand uit Oekraïne die al in een andere lidstaat tijdelijke bescherming heeft gevraagd – [ECER](#)
- [C-560/23 \(Tang\)](#), verwijzing uit Denemarken over artikel 29 Dublinverordening – [ECER](#)

NOOT – bij EHRM 17 oktober 2023, [A.D. t. Malta](#)

A.D. v Malta: The Continuous Application of a Defective Asylum System ([Strasbourg observers](#))

NOOT – GERECHT 6 september 2023, T-600/21, [ECLI:EU:T:2023:492](#) (WS e.a./Frontex).

- Mr. Dr. E.R. Brouwer, 'Aansprakelijkheid Frontex voor schade na terugkeeroperaties: vragen bij de benadering van het Gerecht', [NtER 2024-1-2, p.](#)
- Shielding Frontex 2.0; The One with the Impossible Proof ([Verfassungsblog](#))

OVERIG

- A newly harmonized approach to vulnerability in the EU's protection systems ([EUAA](#))
- Overview of the Role of UNHCR in EU+ Countries ([EUAA](#))
- Displaced Ukrainians with Disabilities Seeking Temporary Protection in Europe ([EUAA](#))
- Persons with Disabilities in Asylum and Reception Systems ([EUAA](#))
- Practical Guide on Evidence and Risk Assessment ([EUAA](#))
- Ghana Topical Report: Neurology ([EUAA](#))
- Ghana Topical Report: Paediatrics ([EUAA](#))
- Ghana Topical Report: Psychiatry ([EUAA](#))
- The EU support for alternatives to immigration detention in Türkiye: a curious case at odds with EU's external migration policy? ([EU migration law blog](#))
- Mr. Dr. H.M.A.E. van Ooijen en Mr. E.E.M. Bezem, 'Gezinshereniging aanvragen: flexibiliteit vereist van de EU-lidstaten', [NtER 2024-1-2, p.](#)

EHRM factsheets en case-law guides

- [Accompanied migrant minors in detention](#)
- [Unaccompanied migrant minors in detention](#)
- [Migrants in detention](#)
- [Dublin" cases](#)
- [Collective expulsions of aliens](#)
- [Guide on the case-law of the ECHR on Immigration](#)
- [Guide on Article 3 of Protocol No. 4 ECHR – prohibition of expulsion of nationals](#)
- [Guide on Article 4 of Protocol No. 4 to ECHR – prohibition of collective expulsions of aliens](#)
- [Guide to Article 1 of Protocol No. 7 ECHR – procedural safeguards relating to expulsion of aliens](#)

Beginnelsen EU recht

HvJ – ARREST – [C-537/22 \(Global Ink Trade\)](#) – 11 januari 2024 – Hongarije – [ECLI:EU:C:2024:6](#) – geen conclusie – [arrest](#)

Btw-richtlijn – Richtlijn 2006/112/EG – Weigering van recht op aftrek – Verplichtingen belastingplichtige – Zorgvuldigheidsplicht – Bewijslast – Fiscale neutraliteit – Rechtszekerheid – Voorrang van het Unierecht – Tegenstrijdigheid tussen de rechtspraak van een nationale rechterlijke instantie en het Unierecht

Samenvatting onder: [Belastingen, btw](#)

Belastingen

HvJ – CONCLUSIE – [C-20/23 \(Instituto da Segurança Social\)](#) – 11 januari 2024 – A-G De La Tour – Portugal – ECLI :EU :C :2024 :29 – [conclusie](#)

Insolventieprocedures – Verzoek om kwijtschelding van schulden – Uitsluiting van belasting- en socialezekerheidsschulden – Richtlijn (EU) 2019/1023

Samenvatting onder: [Insolventie](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-685/23 \(Corner and Border\)*](#), verwijzing uit Frankrijk indirecte belastingen op bijeenbrengen van kapitaal – [ECER](#)

OVERIG

- Naar een Europese fiscale rechter ([Taxlive.nl](#))
Op 7 december 2023 bereikten de lidstaten en het Europees Parlement een politiek principeakkoord over Protocol nr. 3 van het Statuut van het Hof van Justitie EU. Als gevolg van deze wijziging – formele aanneming lijkt een hamerstuk – is straks het Gerecht EU en niet langer het Hof van Justitie EU bevoegd om op specifieke terreinen prejudiciële vragen van nationale rechters te beantwoorden.

EHRM factsheet

- [Taxation](#)

Belastingen, accijns

HvJ – CONCLUSIE – [C-743/22 \(DISA\)](#) – 25 januari 2024 – A-G Rantos – Spanje – ECLI :EU :C :2024 :89 – [conclusie](#)

Belasting op energieproducten en elektriciteit – Verschillenden regionale accijnstarieven – Richtlijn 2003/96/EG

Samenvatting onder: [Energiemarkt](#)

Belastingen, btw

HvJ – ARREST – [C-433/22 \(HPA Construções\)](#) – 11 januari 2024 – Portugal – ECLI:EU:C:2024:25 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Btw-richtlijn – Verlaagd btw-tarief voor renovatie- en hersteldiensten van woningen – Onroerend goed dat gebruikt wordt voor bewoning – Begrip ‚particuliere woningen’ – Richtlijn 2006/112/EG

HPA heeft renovatiewerkzaamheden verricht tegen een btw tarief van 5%. Volgens de belastingdienst kwamen de werkzaamheden niet in aanmerking voor dit verlaagde tarief en geldt een btw tarief van 21 %. Volgens de belastingdienst heeft HPA niet aangetoond dat HPA dat de overeenkomsten voor de werkzaamheden betrekking hadden op gebouwen die daadwerkelijk werden gebruikt voor bewoning.

Portugal belast arbeidsintensieve diensten aan gebouwen tegen een verlaagd tarief. Het moet echter gaan om renovatie, restauratie, reparatie en onderhoud van *onroerend goed dat wordt gebruikt voor bewoning*. Een dergelijk verlaagd belastingtarief was volgens de Uniewetgeving in het litigieuze jaar 2007 slechts voor een beperkte periode mogelijk (tot 31 december 2010) en heeft al geleid tot twee verwijzingsprocedures bij het Hof. En ook zaak C-218/21 ging over de toepassing van dit verlaagde btw tarief.

In casu is de vraag of het voor een onroerend goed dat „voor bewoning wordt gebruikt” voldoende is dat in het kadaster staat vermeld dat het alleen voor bewoning mag worden gebruikt, of dat het op het moment van renovatie daadwerkelijk voor dat doel moet worden gebruikt. Dit laatste zou voorkomen dat investeerders die geen recht hebben op aftrek van voorbelasting, oude huizen van tevoren renoveren tegen het verlaagde belastingtarief en ze pas later verkopen (vooral nadat de beperkte termijn van het verlaagde belastingtarief is verstreken) als woningen of zelfs als speculatief onroerend goed. In wezen gaat het om de bevoegdheid van de lidstaten om selectief te voorzien in een verlaagd belastingtarief zonder het neutraliteitsbeginsel in gevaar te brengen.

Hof: Punt 2 van bijlage IV bij richtlijn 2006/112/EG verzet zich niet tegen een nationale wettelijke regeling die voorziet in de toepassing van een verlaagd tarief van de btw op herstel- en renovatiediensten aan particuliere woningen, op voorwaarde dat de betrokken woningen op het tijdstip waarop deze handelingen plaatsvinden, daadwerkelijk voor bewoning worden gebruikt.

HvJ – ARREST – [C-537/22 \(Global Ink Trade\)](#) – 11 januari 2024 – Hongarije – ECLI:EU:C:2024:6 – [geen conclusie](#) – [arrest](#)

Btw-richtlijn – Richtlijn 2006/112/EG – Weigering van recht op aftrek – Verplichtingen belastingplichtige – Zorgvuldigheidsplicht – Bewijslast – Fiscale neutraliteit – Rechtszekerheid – Voorrang van het Unierecht – Tegenstrijdigheid tussen de rechtspraak van een nationale rechterlijke instantie en het Unierecht

Global Ink Trade heeft tussen juli 2012 en juni 2013 kantoorbenodigdheden verworven. Op het merendeel van de facturen voor die verwervingen wordt de Hongaarse onderneming Office Builder Kft. Vermeld als leverancier. De belastingdienst heeft een controle uitgevoerd en geconcludeerd dat de door Office Builder uitgereikte en aan Global Ink Trade gerichte facturen niet geloofwaardig waren. Bijgevolg heeft de belastingdienst besloten Global Ink Trade het recht op aftrek van de op die facturen vermelde btw te weigeren, onder meer omdat zij bij de uitoefening van haar activiteit niet de nodige zorgvuldigheid aan de dag had gelegd, met name door onvoldoende informatie in te winnen over de werkelijke identiteit van haar leverancier en de naleving van zijn fiscale verplichtingen, waardoor zij zich schuldig had gemaakt aan passieve fraude. Global Ink Trade heeft tegen dit besluit beroep ingesteld bij de

verwijzende rechter. Deze merkt op dat het Hof in een tweetal beschikkingen reeds relevante bepalingen van de btw-richtlijn heeft uitgelegd in soortgelijke zaken, maar dat de hoogste rechterlijke instantie in Hongarije (de Kúria) die uitlegging niet toepast en blijft vasthouden aan haar eerdere eigen uitspraken die dateren van vóór die beschikkingen van het Hof.

In het bijzonder leidt de rechtspraak van de Kúria ertoe dat elke belastingplichtige wordt verplicht om complexe en grondige controles van zijn leveranciers door te voeren, met name ter zake van de naleving van hun eigen verplichtingen om btw aan te geven en af te dragen, terwijl uit de beschikking van het Hof blijkt dat deze controlelast niet kan worden neergelegd bij de belastingplichtige die zijn recht op btw-aftrek uitoefent. Derhalve bestaan er verschillen tussen de Hongaarse rechterlijke instanties wat betreft de gevolgen die moeten worden afgeleid uit de rechtspraak van het Hof.

Aangezien de verwijzende rechter in beginsel gebonden is door de arresten van de Kúria en verplicht is om elke afwijking van het rechtsoordeel van die arresten – welke als bindend precedent gelden – te motiveren, vraagt hij zich af of hij, gelet op het beginsel van voorrang van het Unierecht, de arresten van de Kúria die hem onverenigbaar lijken met de bepalingen van de btw-richtlijn, zoals door het Hof uitgelegd in de beschikkingen Vikingo Fővállalkozó en Crewprint, daadwerkelijk buiten toepassing moet laten.

Hof: Het beginsel van voorrang van het Unierecht moet aldus worden uitgelegd dat het de nationale rechter die heeft gebruikgemaakt van de hem bij artikel 267 VWEU verleende bevoegdheid, verplicht om de juridische beoordelingen van een hogere nationale rechter naast zich neer te leggen indien hij van oordeel is dat die beoordelingen – gelet op de uitlegging die het Hof geeft aan een bepaling van Unierecht in een arrest of een met redenen omklede beschikking in de zin van artikel 99 van zijn Reglement voor de procesvoering – niet met dat recht in overeenstemming zijn. Dit beginsel staat evenwel niet in de weg aan een nationale regeling die de lagere nationale rechters verplicht om elke afwijking ten opzichte van dergelijke beoordelingen te motiveren.

Artikel 167, artikel 168, onder a), en artikel 178, onder a), van richtlijn 2006/112/EG verzetten zich niet tegen een praktijk waarbij de belastingdienst een belastingplichtige het recht om de btw over de verwerving van aan hem geleverde goederen af te trekken weigert op de grond dat de facturen voor deze verwervingen niet geloofwaardig kunnen worden geacht wegens omstandigheden die getuigen van een aan die belastingplichtige toe te rekenen gebrek aan zorgvuldigheid, welke omstandigheden in beginsel worden beoordeeld aan de hand van een circulaire die deze dienst ter attentie van de belastingplichtigen heeft bekendgemaakt, mits:

- *deze praktijk en deze circulaire niet afdoen aan de op die dienst rustende verplichting om de objectieve gegevens vast te stellen waarmee rechtens genoegzaam kan worden bewezen dat die belastingplichtige btw-fraude heeft gepleegd of dat hij wist of had moeten weten dat de betrokken handeling onderdeel was van een dergelijke fraude;*
- *deze praktijk en deze circulaire de belastingplichtige niet belasten met complexe en grondige controles ten aanzien van zijn medecontractant;*
- *de door die dienst toegepaste vereisten in overeenstemming zijn met die van de circulaire, en*
- *de ter attentie van de belastingplichtigen bekendgemaakte circulaire ondubbelzinnig is geformuleerd en de toepassing ervan voorzienbaar was voor de justitiabelen.*

Richtlijn 2006/112 moet aldus worden uitgelegd dat

- *zij zich ertegen verzet dat de belastingdienst, wanneer hij voornemens is een belastingplichtige het recht op aftrek van voorbelasting te weigeren op de grond dat deze belastingplichtige heeft deelgenomen aan btw-fraude van het type „carrouselfraude”, enkel het bewijs levert dat deze handeling deel uitmaakt van een keten waarbinnen facturen worden rondgestuurd;*
- *het aan de belastingdienst staat om, ten eerste, nauwkeurig de bestanddelen van de fraude te omschrijven en het bewijs van de frauduleuze handelingen te leveren en, ten tweede, aan te tonen dat de belastingplichtige actief aan die fraude heeft deelgenomen dan wel wist of had moeten weten dat de*

verwerving van goederen of diensten waarvoor aanspraak op dat recht werd gemaakt, verband hield met die fraude, hetgeen niet noodzakelijkerwijs betekent dat is vastgesteld welke spelers allemaal aan die fraude hebben deelgenomen en welke respectieve handelingen zij hebben verricht.

HvJ – ARREST – C-791/22 (Hauptzollamt Braunschweig) – 18 januari 2024 – Duitsland – ECLI:EU:C:2024:59 – geen conclusie – arrest

Btw – Vaststelling van de plaats waar btw bij invoer ontstaat – Richtlijn 2006/112/EG

Verzoeker in het hoofdgeding is woonachtig in Polen en heeft in 2012 op een markt in die lidstaat een grote hoeveelheid sigaretten gekocht, waarvan de verpakking alleen voorzien was van Oekraïense en Belarussische accijnszegels. Zonder de douaneautoriteiten daarvan in kennis te stellen heeft hij deze sigaretten naar Duitsland vervoerd, waar hij ze op 2 oktober 2012 aan een Duitse koper heeft overhandigd. De Duitse douane heeft een btw-aanslag opgelegd aan verzoeker en het Hauptzollamt is van mening dat de btw bij invoer in Duitsland was ontstaan. Aangezien het door verzoeker ingeleide bezwaar was afgewezen, heeft hij tegen deze btw-aanslag beroep tot nietigverklaring ingesteld bij de verwijzende rechter.

Aan het Hof wordt gevraagd of artikel 30, eerste alinea, artikel 60 en artikel 71, lid 1, tweede alinea, van richtlijn 2006/112 zich verzetten tegen een nationale regeling op grond waarvan artikel 215, lid 4 van het douanewetboek van overeenkomstige toepassing is op de btw bij invoer wat betreft de vaststelling van de plaats waar deze btw bij invoer ontstaat.

Hof: Artikel 30, eerste alinea, artikel 60 en artikel 71, tweede alinea van richtlijn 2006/112/EG verzetten zich tegen een nationale regeling op grond waarvan artikel 215, lid 4, van verordening (EEG) nr. 2913/92, van overeenkomstige toepassing is op de btw bij invoer met betrekking tot de vaststelling van de plaats waar deze btw bij invoer ontstaat.

HvJ – ARREST – C-442/22 (Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Lublinie) – 30 januari 2024 – Polen – ECLI:EU:C:2024:100 – persbericht – conclusie – arrest

Btw-richtlijn – Door werknemer uitgereikte valse facturen die gegevens van werkgever vermelden buiten diens medeweten of zonder diens toestemming – Aansprakelijkheid van een onderneming – Richtlijn 2006/112/EG

Werknemers van een tankstation hebben, buiten medeweten van hun (belastingplichtige) werkgever, btw fraude gepleegd met gebruik van weggegooide kastickets en de invoering van een tweede boekhoudsysteem. Nadat dit aan het licht is gekomen heeft de Poolse belastingdienst een besluit genomen waarbij werd vastgesteld welk btw-bedrag de werkgever (het tankstation) verschuldigd was over de frauduleuze facturen. De werkgever meent dat zij deze btw niet verschuldigd is. De belastingdienst is echter van oordeel dat door het gebrek aan passend toezicht en adequate organisatie de werkgever de fraude te laat heeft ontdekt. Het oordeel van het hof komt erop neer dat onder bepaalde omstandigheden frauduleuze handelingen als de onderhavige aan de (belastingplichtige) werkgever kunnen worden toegerekend en die werkgever gehouden is tot voldoening van de betreffende btw .

Hof: Artikel 203 van richtlijn 2006/112/EG moet aldus worden uitgelegd dat wanneer een werknemer van een belastingplichtige voor de btw een valse btw-factuur heeft uitgereikt waarbij de identiteit van zijn werkgever als belastingplichtige is gebruikt buiten diens medeweten en zonder diens toestemming, deze werknemer moet worden beschouwd als de persoon die de btw vermeldt in de zin van dat artikel, tenzij die btw-plichtige niet de redelijkerwijs vereiste zorgvuldigheid heeft betracht om de handelingen van die werknemer te controleren.

- ❖ VAT fraud: Employee using her employer's details to issue fake invoices is liable for the amount of the taxes entered on them ([persbericht Curia](#))

NOOT – bij conclusie HvJ 14 december 2023, [C-519/22 \(Max7 Design\)](#)

A.J. Blank, Verplichte zekerheidstelling wegens schulden van andere ondernemer volgens A-G Kokott in strijd met EU recht, in: [NTFR 2024/95](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-733/23 \(Beach and bar management\)](#), verwijzing uit Bulgarije over de btw-richtlijn en boetebeschikkingen – [ECER](#)
- [C-744/23 \(Zlakov\)](#), verwijzing uit Bulgarije over de btw-richtlijn en honorarium advocaten - [ECER](#)
- [C-785/23 \(Bulgarian posts\)*](#), verwijzing uit Bulgarije over btw-richtlijn en postdiensten – [ECER](#)
- [C-605/23 \(Ati-19\)](#), verwijzing uit Bulgarije over de btw-richtlijn, voorlopige tenuitvoerlegging en rechterlijke toetsing – [ECER](#)
- [C-726/23 \(Arcomet Towercranes\)*](#), verwijzing uit Roemenië over de btw-richtlijn, verrekeningsfacturen en dienstverrichting – [ECER](#)
- [C-794/23 \(Finanzamt Österreich\)*](#), verwijzing uit Oostenrijk over btw-richtlijn en verkeerd btw-tarief op factuur- [ECER](#)

Belastingen, douane en tariefindeling

HvJ – CONCLUSIE – [C-104/23 \(A.\)](#) – 18 januari 2024 – Duitsland – [ECLI:EU:C:2024:66](#) – [conclusie](#)

Tariefindeling kalverhutten – Begrip „geprefabriceerde bouwwerken” – Verordening (EEG) nr. 2658/87

De vraag is of kunststof kalverhutten „geprefabriceerde bouwwerken” zijn, die vallen onder hoofdstuk 94 van de gecombineerde nomenclatuur dan wel „kunststof en werken daarvan”, die vallen onder hoofdstuk 39.

A-G geeft het Hof in overweging: De gecombineerde nomenclatuur, die is opgenomen in bijlage I bij verordening (EEG) nr. 2658/87, moet aldus worden uitgelegd dat een geprefabriceerd bouwwerk als bedoeld in post 9406 daarvan:

- *een ruimte niet aan alle zijden volledig hoeft te omsluiten,*
- *groot genoeg moet zijn om door een persoon van gemiddelde lengte te kunnen worden betreden en ten minste één ruimte moet hebben die deze persoon rechtop kan betreden, en*
- *duurzaam en stabiel moet zijn*

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-745/23 \(Alenopik\)*](#), verwijzing uit Estland over douaneaangifte, boete en wisselkoers – [ECER](#)
- [C-781/23 \(Malmö Motorrenovering\)*](#) verwijzing uit Zweden over invoer van een auto voor autorace, termijnen voor wederuitvoer en een douaneheffing – [ECER](#)
- [C-782/23 \(Tauritus\)*](#), verwijzing uit Litouwen over douanewetboek, douanewaarde en transactiewaarde – [ECER](#)

Belastingen, vennootschapsbelasting

REGELGEVING

- M.F. de Wilde, in: [NTFR 2024/114](#)
Europese Commissie publiceert veelgesteldevragedocument (FAQ) EU-Richtlijn Pijler 2 – Op 22 december 2023 publiceerde de Europese Commissie (EC) op haar website (https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation-1/corporate-taxation/minimum-corporate-taxation_en) een veelgesteldevragedocument inzake de EU-Richtlijn Pijler 2 van 14 december 2022 (Richtlijn (EU) 2022/2523). Het veelgesteldevragedocument behandelt een zestal algemene vragen over de EU-richtlijntoepassing en vervolgens per hoofdstuk[...]
- Per 2024 een nieuwe vennootschapsbelastingheffing voor multinationals ([ECER](#))

Beschermde oorsprongsbenaming

OVERIG

Limburgse vlaai toegevoegd aan lijst van beschermde geografische landbouwproducten ([ECER](#))

Brexit

OVERIG

- Van Den Eeckhout on CJEU case law in PIL matters – Follow up and a recently published paper ([conflict of laws](#))
Veerle Van Den Eeckhout (working at the CJEU) has published a short article on recent CJEU case law in Private International Law matters.
- UK has signed the 2019 Judgments Convention ([conflict of laws](#))
On 12 January 2024, the United Kingdom has signed the [2019 Judgments Convention](#) (Convention of 2 July 2019 on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil or Commercial Matters), as announced in the [press release of the Hague Conference on Private International Law](#).
This a milestone within the coming about of the worldwide framework for recognition and enforcement of foreign judgments and a welcome addition to the post-Brexit legal landscape.

WIKI

- [Wiki Brexit](#)

Civiel

HvJ – ARREST – [C-473/22 \(Mylan\)](#) – 11 januari 2024 – Finland – ECLI:EU:C:2024:8 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Geneesmiddel voor menselijk gebruik – Aanvullend beschermingscertificaat (ABC) – Latere nietigverklaring ABC – Schadeloosstelling – Richtlijn 2004/48/EG

Samenvatting onder: [Gezondheid en geneesmiddelen](#)

HvJ – CONCLUSIE – [C-450/22 \(Caixabank e.a.\)](#) – 18 januari 2024 – A-G Medina – Spanje – ECLI:EU:C:2024:64 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Onerlijk beding – Collectieve vorderingen – Bodemrentebeding – Verbodsactie en vordering tot terugbetaling – Rechterlijke toetsing – Gemiddelde consument

Samenvatting onder: [Consumenten](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-725/23 \(Tusnia\)](#), verwijzing uit Polen over betalingsachterstand bij handelstransacties - [ECER](#)

OVERIG

Council of Europe – Publication of the specific study on notaries ([notaries of Europe](#))

Consumenten

HvJ – ARREST – [C-371/22 \(G – Frais de résiliation anticipée\)](#) – 11 januari 2024 – Polen – ECLI:EU:C:2024:21 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Interne markt energie – Recht om van leverancier te veranderen – Bescherming consument – Vast energiecontract met kleine onderneming – Contractuele boete wegens voortijdige opzegging – Richtlijn 2009/72/EG

Samenvatting onder: [Energiemarkt](#)

HvJ – ARREST – [C-755/22 \(Nárokuj\)](#) – 11 januari 2024 – Tsjechië – ECLI:EU:C:2024:10 – geen conclusie – [arrest](#)

Bescherming van de consument – Niet voldoen aan plicht tot beoordeling kredietwaardigheid – Nietigheid kredietovereenkomst – Doeltreffende, evenredige en afschrikkende sancties – Richtlijn 2008/48/EG

Een consument heeft een kredietovereenkomst gesloten voor 2000 euro. Dit krediet heeft hij terugbetaald inclusief de nevenkosten. Vervolgens heeft hij de vorderingen die hij jegens de kredietgever had kunnen aanvoeren overgedragen aan Narokiu, verzoekster. Verzoekster beroept zich op de nietigheid van de kredietovereenkomst omdat de kredietgever zijn verplichting om de kredietwaardigheid van de consument te beoordelen, niet zou zijn nagekomen. In het kader van haar vordering wegens ongerechtvaardigde verrijking vordert Nárokuj betaling van het verschil tussen de hoofdsom van het krediet en het door de consument terugbetaalde bedrag – vermeerderd met de wettelijke vertragsrente. Naar Tsjechisch recht wordt de schending van de verplichting voor de kredietgever om de kredietwaardigheid van de consument te beoordelen bestraft met de nietigheid van de kredietovereenkomst, wat leidt tot verval van het recht van de kredietgever op betaling van de overeengekomen rente. De verwijzende rechter en de Europese Commissie zijn van mening dat, wanneer de kredietovereenkomst volledig is uitgevoerd zonder dat de consument nadelige gevolgen heeft ondervonden, de oplegging van een dergelijke sanctie onevenredig is, aangezien zij verder gaat dan noodzakelijk is om de doelstellingen van richtlijn 2008/48 te bereiken. Het Hof kijkt daar anders tegenaan. Het Hof wijst erop dat de richtlijn mede tot doel heeft de kredietgevers op hun verantwoordelijkheid te wijzen en te voorkomen dat kredieten worden verstrekt aan consumenten die niet kredietwaardig zijn.

Hof: De artikelen 8 en 23 van richtlijn 2008/48/EG staan er niet aan in de weg dat, wanneer de kredietgever zijn verplichting om de kredietwaardigheid van de consument te beoordelen niet is nagekomen, deze kredietgever naar nationaal recht wordt bestraft met de nietigheid van de consumentenkredietovereenkomst en het verval van zijn recht op betaling van de overeengekomen rente, ook al is deze overeenkomst door de partijen volledig uitgevoerd en heeft de consument geen nadelige gevolgen van die niet-nakoming ondervonden.

HvJ – ARREST – [C-531/22 \(Getin Noble\)](#) – 18 januari 2024 – Polen – ECLI:EU:C:2024:58 – geen conclusie – [arrest](#)

Onerlijke bedingen – Ambtshalve toetsing – Kredietovereenkomst in vreemde valuta – Nationaal register met oneerlijk bevonden bedingen – Bedingen die anders zijn geformuleerd dan de bedingen in dat register maar dezelfde strekking en gevolgen hebben – Richtlijn 93/13/EEG

T.L. heeft twee kredietovereenkomsten gesloten met Getin Noble. De kredietovereenkomsten waren gekoppeld aan de Zwitserse Frank. Getin Noble Bank heeft deze twee kredietovereenkomsten met een beroep op betalingsverzuimen van T.L. opgezegd en bij de rechtbank – via de elektronische betalingsbevelprocedure - twee beroepen ingesteld tot terugbetaling door TL van de uit hoofde van de kredietovereenkomsten verschuldigde bedragen. De rechtbank heeft twee betalingsbevelen uitgevaardigd, die niet door T.L. zijn betwist. Een executieprocedure is ingeleid tegen het onroerend goed van T.L.

In het kader van deze executieprocedure was de verwijzende rechter de eerste nationale rechter bij wie de kredietovereenkomsten zijn overgelegd. De verwijzende rechter heeft twijfels geuit over de geldigheid van de overeenkomsten, gelet op het mogelijk oneerlijke karakter van de daarin opgenomen omrekeningsbedingen, zonder welke deze overeenkomsten niet kunnen worden uitgevoerd en als nietig

moeten worden beschouwd. Naar Pools recht kan de verwijzende rechter dit evenwel niet ambtshalve toetsen: het Poolse wetboek van burgerlijke rechtsvordering recht bepaalt namelijk dat een onherroepelijk vonnis, daaronder begrepen een vonnis waarbij een betalingsbevel is uitgevaardigd in het kader van een elektronische betalingsbevelprocedure, bindend is voor alle rechterlijke instanties. Vloeit uit richtlijn 93/13 een plicht voort tot ambtshalve toetsing door de rechter die toezicht houdt op de executieprocedure?

De verwijzende rechter stelt verder vast dat de onderhavige bedingen aanzienlijke gelijkenissen vertonen met contractuele bedingen die, als gevolg van procedures met andere verkopers, zijn ingeschreven in het nationale register van oneerlijke bedingen. Kan deze inschrijving worden tegengeworpen aan een verkoper die geen partij was bij die procedures?

Hof: Artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG verzetten zich tegen een nationale regeling op grond waarvan een nationale rechter niet ambtshalve mag toetsen of de bedingen in een overeenkomst oneerlijk zijn en daaraan geen consequenties mag verbinden wanneer hij toezicht houdt op een executieprocedure die is gebaseerd op een in kracht van gewijsde gegane beslissing waarbij een betalingsbevel is uitgevaardigd:

- *indien deze regeling niet voorziet in een dergelijke toetsing bij de afgifte van het betalingsbevel of*
- *wanneer pas in een dergelijke toetsing is voorzien in het stadium van het verzet dat tegen het betrokken betalingsbevel is ingesteld, indien er een niet te onderschatten risico bestaat dat de betrokken consument niet het vereiste verzet aantekent wegens de bijzonder korte termijn die daarvoor is voorgeschreven, wegens de verhouding tussen de kosten van een rechtsvordering en het bedrag van de betwiste schuld, dan wel omdat de nationale regeling niet voorziet in een verplichting om de consument alle informatie te verstrekken die nodig is om de omvang van zijn rechten te bepalen.*

Artikel 3, lid 1, artikel 6, lid 1, artikel 7, lid 1, en artikel 8 van richtlijn 93/13 verzetten zich niet tegen nationale rechtspraak op grond waarvan de inschrijving van een contractueel beding in het nationaal register van oneerlijke bedingen tot gevolg heeft dat dit beding als oneerlijk wordt beschouwd in elke procedure waarbij een consument betrokken is, ook ten aanzien van een andere verkoper dan die waartegen de procedure tot inschrijving van dat beding in dit nationale register was ingeleid en wanneer dat beding niet dezelfde bewoordingen heeft als het ingeschreven beding, maar wel dezelfde strekking en dezelfde gevolgen ten aanzien van de consument.

- 📌 **Facilitating enforcement of unfairness control – CJEU in Getin Noble Bank and Others (C-531/22) (ECLB)**

HvJ – CONCLUSIE – C-450/22 (Caixabank e.a.) – 18 januari 2024 – A-G Medina – Spanje – ECLI:EU:C:2024:64 – persbericht – conclusie

Onerlijk beding – Collectieve vorderingen – Bodemrentebeding – Verbodsactie en vordering tot terugbetaling – Rechterlijke toetsing – Gemiddelde consument

De Spaanse vereniging van gebruikers van banken, spaarbanken en verzekeringsmaatschappijen, ADICAE, heeft een collectieve verbodsactie ingesteld tegen 44 financiële instellingen die actief zijn in Spanje. ADICAE wil dat deze instellingen het gebruik staken van het bodemrentebeding dat zij opnemen in hun hypothecaire leningsovereenkomsten met variabele rentevoet en dat ervoor zorgt dat de variabele rentevoet niet onder een bepaalde drempel zakt. Daarnaast vordert ADICAE de terugbetaling van de bedragen die op basis van dit beding waren betaald. ADICAE heeft tweemaal verzocht om toevoeging van andere verweerders aan haar vordering, waarmee het totale aantal verwerende partijen op 101 uitkwam.

De vraag is o.a. of de rechterlijke toetsing van de transparantie van contractuele bedingen mogelijk is in het kader van collectieve vorderingen tot het nemen van herstelmaatregelen en, in voorkomend geval, onder welke voorwaarden en volgens welke methode. Het Hof zal ook moeten ingaan op het begrip „gemiddelde consument” in het kader van collectieve vorderingen die de kenmerken vertonen van een grootschalig geding waarbij een groot aantal financiële instellingen betrokken zijn en het om talrijke overeenkomsten gaat.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 4, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG moeten aldus worden uitgelegd dat zij een nationale rechter toestaan om in het kader van een collectieve vordering de transparantie van contractuele bedingen in abstracto te beoordelen in omstandigheden waarin de betrokken vordering gericht is tegen een aanzienlijk aantal financiële instellingen en een groot aantal overeenkomsten betreft. Bij deze beoordeling staat het aan de nationale rechter om de contractuele en precontractuele standaardpraktijken van elk van de betrokken financiële instellingen te toetsen in het licht van de objectieve maatstaf van een normaal geïnformeerde, redelijk omzichtige en oplettende gemiddelde consument.

Artikel 4, lid 2, en artikel 7, lid 3, van richtlijn 93/13 moeten aldus worden uitgelegd dat zij verenigbaar zijn met een toetsing in abstracto van de transparantie vanuit het oogpunt van de gemiddelde consument. De gemiddelde consument is een objectieve maatstaf in het kader van de beoordeling van standaard contractuele bedingen, ongeacht het aantal betrokken consumenten of hun kenmerken. Het feit dat de in het hoofdgeding ingestelde collectieve vordering betrekking heeft op een aanzienlijk aantal financiële instellingen en op een groot aantal verschillende overeenkomsten en consumenten, en dat de betrokken bedingen over een lange periode in de overeenkomsten zijn ingevoegd, heeft als zodanig geen invloed op het begrip ‚gemiddelde consument’.

- 📌 Advocate General Medina: the transparency of ‘floor clauses’ in mortgage loan contracts can be reviewed in the context of a collective action ([persbericht Curia](#))

HvJ – ARREST – [gevoegde zaken C-810/21 tot en met C-813/21 \(Caixabank\)](#) – 25 januari 2024 – Spanje – [ECLI:EU:C:2024:81](#) – geen conclusie – [arrest](#)

Onerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten – Nietigverklaring – Kosten voor sluiten hypotheek – Verjaringstermijn – Richtlijn 93/13/EEG

De vragen gaan over de gevolgen van de nietigverklaring van een oneerlijk beding in een hypothecaire leningsovereenkomst op grond waarvan de consument de kosten van het sluiten van die overeenkomst moet dragen, in het bijzonder de in Spanje geldende verjaringstermijn van tien jaar voor de vordering tot terugbetaling van die kosten. Aan de hand van het beginsel van procedurele autonomie komt het Hof tot het oordeel dat (het aanvangsmoment van) de onderhavige verjaringstermijn niet in overeenstemming is met het doeltreffendheidsbeginsel. Daarvoor is namelijk van belang dat de verjaringstermijn niet eerder ingaat dan wanneer de consument kennis heeft kunnen nemen van zijn rechten, dat wil zeggen de juridische beoordeling van de feiten die ten grondslag liggen aan het oneerlijke karakter van het contractuele beding en niet enkel die feiten zelf. Het Spaanse recht bevat niet dit laatste vereiste voor de aanvang van de verjaringstermijn. Ook kan naar het oordeel van het Hof niet worden aangenomen dat een consument, die over minder informatie beschikt dan een verkoper, kennis heeft van de nationale rechtspraak op het gebied van het consumentenrecht, zelfs al gaat het om vaste rechtspraak, en daarmee kennis heeft van het oneerlijke karakter van een beding en van de daaruit voortvloeiende rechtsgevolgen.

Hof: Artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG gelezen in het licht van het doeltreffendheidsbeginsel, verzetten zich tegen een uitlegging, in de rechtspraak, van het nationale recht volgens welke na de nietigverklaring van een oneerlijk contractueel beding op grond waarvan de consument de kosten van het sluiten van een hypothecaire leningsovereenkomst moet dragen, voor de vordering tot terugbetaling van dergelijke kosten een verjaringstermijn van tien jaar geldt die begint te

lopen vanaf het tijdstip waarop dat beding geen werking meer heeft omdat de laatste betaling van die kosten heeft plaatsgevonden, zonder dat het in dit verband relevant wordt geacht dat deze consument kennis heeft van de juridische beoordeling van deze feiten. Bij de beoordeling of de nadere regels voor de toepassing van een verjaringstermijn in overeenstemming zijn met die bepalingen, moet rekening worden gehouden met deze regels in hun geheel beschouwd.

Richtlijn 93/13 moet aldus worden uitgelegd dat zij zich verzet tegen een uitlegging, in de rechtspraak, van het nationale recht volgens welke voor de vaststelling van de aanvangsdatum van de verjaringstermijn voor de vordering van een consument tot terugbetaling van bedragen die onverschuldigd zijn betaald ter uitvoering van een oneerlijk contractueel beding, het bestaan van vaste nationale rechtspraak over de nietigheid van vergelijkbare bedingen kan aantonen dat is voldaan aan de voorwaarde dat de betrokken consument kennis heeft van het oneerlijke karakter van dat beding en van de daaruit voortvloeiende rechtsgevolgen.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-697/23 \(HUK-COBURG Haftpflicht-Unterstützungs-Kasse\)](#), verwijzing uit Duitsland over vergelijkende reclame verzekeringen – [ECER](#)
- [C-749/23 \(Innogy Energie\)](#), verwijzing uit Tsjechië over oneerlijke bedingen – [ECER](#)

RECHTSPRAAK NL – Prejudiciële vragen aan Hoge Raad – Rechtbank Amsterdam – 11 januari 2024 – [ECLI:NL:RBAMS:2024:129](#) – [ECLI:NL:RBAMS:2024:131](#)

Consumentenrecht – Oneerlijke bedingen – Huurverhogingsbeding – Gevolgen vernietiging beding – Richtlijn 93/13/EEG

Prejudiciële vragen aan de Hoge Raad in twee zaken: enerzijds de vraag of het desbetreffende beding oneerlijk is en welke maatstaven of gezichtspunten ter beoordeling daarvan van belang zijn, anderzijds over de reikwijdte en de gevolgen van de vernietiging van dit beding, onder meer over de mogelijkheid tot splitsing tussen het oneerlijke en eerlijke deel in het beding, terugwerkende kracht van de vernietiging, de mogelijkheid van verrekening van de betaalde huurverhogingen met een gevorderde huurachterstand, verjaring of andere mogelijkheid tot beperking van de terugvordering; verstekzaak (verstek inmiddels gezuiverd).

REGELGEVING

BNC Fiche: Herziening kader buitengerechtelijke geschillenbeslechting consumenten, [Kamerstuk 22112, nr. 3862](#)

OVERIG

Consumer law and automated decision making: the work of ELI ([ECLB](#))

WIKI

- [Coronavirus – Europees recht](#)

EHRM factsheets

- [COVID-19 health crisis](#)

Detentie, politiebehandeling en politieonderzoek

EHRM – ARREST – [Miranda Magro t. Portugal](#) – 9 januari 2024 – [30138/21](#) – [ECLI:CE:ECHR:2024:0109JUD003013821](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Detentie psychiatrisch patiënt in gevangenis vanwege capaciteitsproblemen – Artikel 3 EVRM – Artikel 5 EVRM

Samenvatting onder: [Psychiatrie](#)

EHRM – ARREST – [Al-Hawsawi t. Litouwen](#) – 16 januari 2024 – [6383/17](#) – [ECLI:CE:ECHR:2024:0116JUD000638317](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

CIA detentiecentrum in Litouwen – War on terror – Marteling

Klager is in Pakistan door de Verenigde Staten opgepakt tijdens de 'War on Terror' en zat van 2005 tot 2006 vast in een geheime CIA-gevangenis in Litouwen. Bij het EHRM klaagt hij dat Litouwen heeft toegestaan dat de CIA hem op Litouws grondgebied op verschillende manieren heeft gemarteld en andere rechten heeft geschonden.

Het EHRM heeft bij het vaststellen van de feiten zich met name gebaseerd op een rapport van de Amerikaanse senaat dat gaat over marteling door de CIA en getuigenverklaringen die experts in andere relevante zaken hebben afgelegd. Dit omdat klager al 20 jaar feitelijk niet kan communiceren met de buitenwereld en de door hem afgelegde verklaringen door de CIA geheim worden gehouden.

Vastgesteld kan worden dat klager is vastgehouden in een CIA-detentiecentrum dat van februari 2005 t/m maart 2006 in Litouwen was gevestigd. Verder heeft de Litouwse overheid geen enkel bewijs aangevoerd om eraan te twijfelen dat, zoals is gebleken in een andere EHRM-zaak, de Litouwse overheid moet hebben geweten van het doel van de activiteiten van de CIA op Litouws grondgebied en daaraan heeft meegewerkt. Ook moet het de overheid duidelijk zijn geweest, gezien de beschikbare informatie over martelingen en andere onmenselijke behandelingen van terrorismeverdachten door de VS, dat de rechten van klager werden bedreigd. De Litouwse staat is daarom aansprakelijk onder het EVRM.

Art. 3 EVRM (verbod op onmenselijke behandeling) is zowel formeel en materieel geschonden. De Litouwse staat heeft (al sinds 2014) onvoldoende onderzoek gedaan naar de betrokkenheid van Litouwen in het CIA-programma of het identificeren van de verantwoordelijken. Daarnaast is klager onderworpen geweest aan een extreem streng detentieregime, waarin standaard sprake was van blinddoeken, eenzame opsluiting, het continue gebruik van boeien aan het been en blootstelling aan herrie en licht. Dit alles terwijl klager eerder was gemarteld en dus constant in de angst leefde dat dit

weer zou gebeuren. Het voorgaande levert een onmenselijke behandeling op. De Litouwse overheid heeft dit mogelijk gemaakt door met de CIA samen te werken.

Art. 5 EVRM (recht op vrijheid en veiligheid) is geschonden, nu het CIA-programma bedoeld was om terrorismeverdachten in het geheim, buiten de jurisdictie van de Amerikaanse rechters om, elke juridische bescherming tegen martelingen en verdwijning te ontzeggen, terwijl met de gastlanden werd samengewerkt. Litouwen is verantwoordelijk voor de geheime detentie op zijn grondgebied en de overplaatsing van klager naar een andere CIA-inrichting.

Artikel 8 EVRM (recht op eerbiediging van het privé- en familieleven) is geschonden, nu sprake was van een fundamenteel onwettige en niet-gerechvaardigde detentie.

Artikel 6 lid 1 EVRM (recht op een eerlijk proces) is geschonden, nu de Litouwse overheid moet hebben geweten dat de rechtszaken van de Amerikaanse militaire commissie niet voldoen aan de meest basale waarborgen van een eerlijk proces. Ondanks het zeer aanwezige en voorzienbare risico dat klagers' rechten in de Amerikaanse procedure op flagrante wijze zouden worden geschonden, heeft Litouwen meegewerkt aan zijn overplaatsing.

Artikel 2 (recht op leven), 3 en artikel 1 van protocol 6 (afschaffing van de doodstraf) EVRM zijn ook geschonden, nu Litouwen verantwoordelijk is voor het overplaatsen van klager naar de jurisdictie van de Amerikaanse militaire commissie, waar klager de doodstraf te wachten staat.

Artikel 13 EVRM (recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel) is geschonden, nu het strafrechtelijk onderzoek in Litouwen niet voldeed aan de vereisten gesteld in het EVRM, waardoor klager geen effectief rechtsmiddel had om over de schending van zijn rechten te klagen.

Op grond van artikel 46 EVRM spoort het EHRM de Litouwse overheid aan om ervoor te zorgen dat de schending van de rechten van klager wordt beëindigd, of in ieder geval zo veel mogelijk beperkt door aan de Amerikaanse autoriteiten de garantie te vragen dat klager niet aan de doodstraf zal worden onderworpen. Voorts dient Litouwen zonder vertraging voortgang te maken met het strafrechtelijk onderzoek naar het transport naar Litouwen, de detentie in Litouwen en het uit Litouwen verwijderen van klager. Voorts dient onderzoek te worden gedaan naar de verantwoordelijken en dienen die, waar nodig, te worden bestraft.

EHRM – GECOMMUNICEERDE ZAAK – Koc t. Nederland – 29 januari 2024 – [55447/22](#)
– [subject matter of the case](#)

Tbs-maatregel – Artikel 5, lid 4 EVRM

Klager is in 1999 (naast een gevangenisstraf van acht jaar) een tbs-maatregel opgelegd. Op 7 september 2020 is hij voorwaardelijk in vrijheid gesteld en mocht hij de kliniek verlaten. Nadat hij de voorwaarden van invrijheidsstelling had overtreden is hij weer in de kliniek opgenomen. Op 15 maart 2022 is de tbs-maatregel wederom met twee jaar verlengd door de rechtbank. In het hoger beroep heeft klager verzocht om opnieuw voorwaardelijk in vrijheid te worden gesteld uit de kliniek, of subsidiair de tbs-maatregel slechts met één jaar te verlengen. Het gerechtshof heeft de beslissing van de rechtbank bevestigd. Klager vindt dat artikel 5, lid 4 EVRM is geschonden, omdat hij de rechtmatigheid van zijn opsluiting sinds de beslissing van de rechtbank in 2022 niet opnieuw inhoudelijk door een rechter heeft kunnen laten beoordelen.

Het EHRM stelt de volgende vragen aan de partijen: Beschikte klager over een procedure waarin de rechtbank 'spoedig' beslist over de rechtmatigheid van de opsluiting in een kliniek en over zijn invrijheidsstelling, zoals artikel 5, lid 4 EVRM vereist? En, in het bijzonder, kunnen nieuwe factoren die ontstaan tussen periodieke verlengingen in zonder onredelijke vertraging worden beoordeeld door een rechter die bevoegd is om te beslissen of de opsluiting, in het licht van deze nieuwe factoren, al dan niet onrechtmatig is geworden?

EHRM factsheets en guides

- [Hunger strikes in detention](#)
- [Migrants in detention](#)
- [Prisoners' right to vote](#)
- [Prisoners' health-related rights](#)
- [Detention and mental health](#)
- [Detention conditions and treatment of prisoners](#)
- [Use of force in the policing of demonstrations](#)
- [Guide on the case-law of the ECHR on Prisoners' rights](#)

Diensten, elektronische communicatiediensten

HvJ – ARREST – [C-255/21 \(Reti Televisive Italiane\)](#) – 30 januari 2024 – Italië – ECLI:EU:C:2024:98 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Audiovisuele mediadiensten – Maximale zendtijd voor televisiereclame per uur – Richtlijn 2010/13/EU

Kan reclame van een televisieomroeporganisatie voor een radiozender die tot dezelfde omroeporganisatie behoort, worden aangemerkt als een „boodschap [...] van de [televisie]omroeporganisatie in verband met haar eigen programma's" in de zin van artikel 23, lid 2, van richtlijn 2010/13/EU (richtlijn audiovisuele mediadiensten, zodat deze niet in aanmerking hoeft te worden genomen bij de berekening van de maximale zendtijd voor televisiereclame waarin deze richtlijn voorziet? Dit is in wezen de vraag die het Hof in het kader van het onderhavige verzoek om een prejudiciële beslissing dient te beantwoorden.

Hof: Artikel 23, lid 2, van richtlijn 2010/13/EU moet aldus worden uitgelegd dat het begrip „boodschappen van de [televisie]omroeporganisatie in verband met haar eigen programma's" niet ziet op reclameboodschappen die deze organisatie uitzendt voor een radiostation dat tot dezelfde groep van vennootschappen behoort als deze organisatie, tenzij, ten eerste, de programma's waarop deze reclameboodschappen betrekking hebben, „audiovisuele mediadiensten" in de zin van artikel 1, lid 1, onder a), van deze richtlijn zijn, hetgeen veronderstelt dat zij kunnen worden afgescheiden van de hoofdactiviteit van deze radiozender, en, ten tweede, die omroeporganisatie daarvoor de „redactionele verantwoordelijkheid" in de zin van artikel 1, lid 1, onder c), van deze richtlijn draagt.

- ❖ Hourly limit for television publicity spots: promotional announcements for radio programmes broadcast on television channels belonging to the same corporate group are not, in principle, announcements about those television channels' own programmes ([persbericht Curia](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-674/23 – AEON NEPREMIČNINE e.a.](#) verwijzing uit Slovenië over maximumvergoeding voor makelaardij – [ECER](#)

Digitale markt, digitalisering en AI

HvJ – CONCLUSIE – C-48/22 P (Google en Alphabet/Commissie) – 11 januari 2024 – A-G Kokott – ECLI:EU:C:2024:14 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Mededinging – Misbruik van een machtspositie – Algemene zoekopdrachten op het internet – Bevoordeling van eigen diensten – Bewijs potentiële uitsluitingseffecten – Artikel 102 VWEU – Artikel 54 EER-Overeenkomst

Samenvatting onder: [Mededinging](#)

HvJ – CONCLUSIE – Gevoegde zaken C-662/22 t/m C-667/22 (Airbnb Ireland e.a.) – 11 januari 2024 – A-G Szpunar – Italië – ECLI:EU:C:2024:18 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Onlinetussenhandelsdienstverleners – Aanbieders van onlinezoekmachines – Nationale verplichting tot inschrijving in register – Financiële bijdrage – Vrijheid van dienstverrichting – Verordening (EU) 2019/1150 – Richtlijn 2000/31/EG

Naast Airbnb (C-662/22) zijn ook Expedia Inc. (C-663/22), Google Ireland Limited (C-664/22), Amazon Services Europe Sàrl (C-665/22 en C-667/22) en Eg Vacation Rentals (C-666/22) opgekomen tegen een Italiaanse regeling waarbij zij met name worden verplicht zich in te schrijven in een register en informatie over hun structuur en economische situatie te verstrekken. Daarnaast moeten zij een financiële bijdrage betalen aan AGCOM, een toezichthoudende autoriteit.

De vraag is o.a. of het Unierecht zich verzet tegen een nationale regeling waarbij een lidstaat de betrokken verplichtingen toepast op in andere lidstaten gevestigde dienstverleners. Artikel 3 van richtlijn 2000/31 verbiedt de lidstaten om het vrije verkeer van diensten van de informatiemaatschappij die vanuit een andere lidstaat worden geleverd te beperken. Daarnaast bevat dit artikel enkele uitzonderingen daarop. De A-G acht de Italiaanse regeling in strijd hiermee.

A-G geeft het Hof in overweging:

In zaak C-663/22: Verordening (EU) 2019/1150, en met name de artikelen 15 en 16 daarvan, kan niet ter rechtvaardiging dienen van de vaststelling van een nationale regeling die aanbieders van onlinetussenhandelsdiensten en onlinezoekmachines verplicht om periodiek een verklaring met informatie over hun economische situatie in te dienen en die voorziet in de oplegging van sancties indien die verplichting niet wordt nagekomen.

Een dergelijke regeling valt niet binnen de werkingssfeer van deze verordening, zodat deze verordening zich niet tegen die regeling verzet.

In de gevoegde zaken C-662/22 en C-667/22, de gevoegde zaken C-664/22 en C-666/22 en zaak C-665/22: Artikel 3, leden 2 en 4, van richtlijn 2000/31/EG verzet zich tegen nationale maatregelen van algemene en abstracte aard waarbij een lidstaat een in een andere lidstaat gevestigde verlener van een dienst van de informatiemaatschappij verplicht om a) zich in te schrijven in een register, b) belangrijke informatie over zijn organisatie te verstrekken, c) belangrijke informatie over zijn economische situatie te verstrekken en d) een financiële bijdrage te betalen, en waarbij die lidstaat sancties oplegt indien die verplichtingen niet worden nagekomen.

De omstandigheid dat die nationale maatregelen expliciet zijn genomen om de uitvoering van verordening 2019/1150 te waarborgen, doet er niet aan af dat zij niet van toepassing zijn op een dergelijke dienstverlener.

- Ⓛ A Member State cannot impose general and abstract obligations on an online service provider operating on its territory but established in another Member State ([persbericht Curia](#))
- Ⓛ A-G: lidstaat kan geen algemene en abstracte verplichtingen opleggen aan een online dienstverlener die op zijn grondgebied actief is, maar in een andere lidstaat is gevestigd ([ECER](#))

REGELGEVING

Nieuwe EU Cyberbeveiligingsverordening in werking getreden ([ECER](#))

OVERIG

- ACM consulteert leidraad DSA voor aanbieders online diensten ([IE forum](#))
- DSA: New Risk Assessments To Protect Civic Discourse and Electoral Processes ([liberties](#))

Eigendomsrecht

EHRM – ARREST – [Rizzo e.a. t. Malta](#) – 16 januari 2024 – [36318/21](#) – [ECLI:CE:ECHR:2024:0116JUD003631821](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Eigendomsrecht – Onredelijke last eigenaren vanwege wettelijke beperking huurinkomsten – Nationale rechtsgang – Artikel 1, Eerste Protocol EVRM

Klagers hebben in 1994 het gebruiksrecht (utile dominium) van een onroerende zaak geërfd van hun tante, die het had verhuurd tegen circa 300 euro per jaar, hetgeen vanwege wettelijke regels daarna slechts geleidelijk opliep tot (circa) 519 euro in 2016. Volgens een gerechtelijk deskundige bedraagt de verkoopwaarde inmiddels € 850.000, wat zou corresponderen met een jaarlijkse vergoeding van meer dan € 10.500. Klagers zijn niet uit op beëindiging van de verhuur, maar verlangen een behoorlijke compensatie. De rechtbank constateert een schending van hun eigendomsrecht en wijst een vergoeding toe van € 30.000 voor de periode tot 2018.

Naar het oordeel van het EHRM is een algemeen bedrag van € 30.000 te weinig ter compensatie van een schending die meer dan 25 jaar heeft geduurd. De remedie die de nationale rechter heeft geboden is daarmee onvoldoende geweest, en het Hof concludeert tot een schending van artikel 1 van het Eerste Protocol bij het EVRM.

NOOT – bij EHRM 28 november 2023, [Associations de copropriété forestière Porceni Plesa et Piciorul Bătrân Banciu t. Roemenië](#)

State omission to compensate unharvested wood, towards more consolidation? Associations of communally-owned forestry proprietors v. Romania ([Strasbourg observers](#))

EHRM factsheets en guides

- [Guide on Article 1 of Protocol No. 1 to the ECHR – protection of property](#)

Energiemarkt

HvJ – ARREST – [C-371/22 \(G.\)](#) – 11 januari 2024 – Polen – [ECLI:EU:C:2024:21](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Interne markt elektriciteit – Recht om van leverancier te veranderen – Bescherming consument – Vast energiecontract met kleine onderneming – Contractuele boete wegens voortijdige opzegging – Richtlijn 2009/72/EG

Een kleine onderneming beëindigt voortijdig een vast elektriciteitsleveringscontract en krijgt daarvoor een boete opgelegd door de elektriciteitsleverancier. Het bedrag van de boete is de kostprijs van de energie die niet is afgenomen gedurende de aanvankelijke looptijd van het betreffende contract. Is dit verenigbaar met het recht van deze afnemer om daadwerkelijk gemakkelijk van leverancier te veranderen in de zin van artikel 3, leden 5 en 7, van Richtlijn 2009/72/EG?

Hof: Artikel 3, leden 5 en 7, van richtlijn 2009/72/EG verzet zich niet tegen een nationale regeling op grond waarvan een kleine onderneming bij voortijdige opzegging van een elektriciteitsleveringscontract met een vaste looptijd en een vaste prijs om van leverancier te veranderen, de in dat contract bedongen contractuele boete moet betalen, waarvan het bedrag kan overeenkomen met de totale kostprijs van de elektriciteit die zij had toegezegd af te nemen, zelfs indien deze elektriciteit niet is of zal worden verbruikt, terwijl deze regeling geen criterium voor de berekening van een dergelijke boete of voor de eventuele matiging ervan bevat, mits deze regeling voorschrijft dat een dergelijk contractueel beding duidelijk en begrijpelijk is en dat er vrijwillig met dat beding wordt ingestemd, en mits die regeling bovendien de mogelijkheid biedt om administratief beroep of beroep in rechte in te stellen, in het kader waarvan de aangezochte autoriteit de evenredigheid van deze boete in het licht van alle concrete omstandigheden kan beoordelen en in voorkomend geval kan gelasten dat de boete wordt gematigd of kwijtgescholden.

HvJ – ARREST – [C-277/22 \(Global NRG\)](#) – 25 januari 2024 – Hongarije – [ECLI:EU:C:2024:78](#) – [geen conclusie](#) – [arrest](#)

Interne markt voor aardgas – Aardgastransmissienet – Vaststelling van de vergoedingen – Doeltreffende voorziening in rechte – Richtlijn 2009/73/EG

Global NRG, een vennootschap die aardgas verkoopt, heeft bij de Hongaarse rechter een procedure aangespannen tot nietigverklaring van een besluit van de nationale regulerende instantie waarbij bijzondere tarieven zijn vastgesteld die de beheerder van het aardgastransmissienet in acht moet nemen bij de levering van aardgas. Volgens de Hongaarse wet inzake de aardgasvoorziening wordt echter alleen de beheerder beschouwd als een partij die getroffen wordt door een besluit van de regulerende instantie, met uitsluiting van alle andere marktdeelnemers in de aardgassector. Dit brengt met zich dat naar Hongaars recht Global NRG geen procesbevoegdheid heeft. De verwijzende rechter is van mening dat dit een onevenredige beperking vormt van het in richtlijn 2009/73 neergelegde recht van beroep, omdat Global NRG rechtstreeks geraakt wordt door het bestreden besluit. Het Hof is met de verwijzende rechter van oordeel dat de richtlijn, gelezen in het licht van artikel 47 van het Handvest, zich hiertegen verzet.

Hof: Artikel 41, lid 17, van richtlijn 2009/73/EG, gelezen in het licht van artikel 47, eerste alinea, Handvest EU moet aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een regeling van een lidstaat op grond waarvan alleen de systeembeheerder van het aardgastransmissienet wordt aangemerkt als „partij die getroffen wordt” door een besluit van de nationale regulerende instantie waarbij de vergoedingen voor de aansluiting op en het gebruik van dat net en de vergoeding voor de door deze beheerder verrichte diensten worden vastgesteld, en dus alleen deze laatste bevoegd is om een „doeltreffende voorziening in rechte” in te stellen tegen dat besluit.

HvJ – CONCLUSIE – C-624/22 (BP France) – 11 januari 2024 – A-G Campos Sanchez-Bordona – Frankrijk – ECLI :EU :C :2024 :30 – [conclusie](#)

Bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen – Bewijs van naleving van de duurzaamheidscriteria – Richtlijn (EU) 2018/2001

BP France importeert in Frankrijk brandstoffen die met waterstof behandelde plantaardige oliën (hierna: HVO) bevatten en die in Spanje zijn geproduceerd door middel van de co-verwerkingstechniek. Het procedé van co-verwerking houdt in dat tijdens de raffinage, vóór de ontzwavelingsfase, plantaardige oliën worden toegevoegd aan de fossiele grondstof, waarbij die plantaardige oliën onder invloed van waterstof worden omgezet in HVO. De aldus door middel van co-verwerking verkregen brandstoffen worden in Frankrijk in een belastingentrepot in ontvangst genomen alvorens tot verbruik te worden uitgeslagen.

BP France heeft beroep tot nietigverklaring van de zogenaamde TIRIB-circulaire (taxe incitative relative a l'incorporation de biocarburants, i.e. belasting ter bevordering van de toevoeging van biobrandstoffen) ingesteld. Wat zij specifiek aanvecht, is de door deze circulaire opgelegde verplichting om HVO, op het moment van ontvangst ervan in het eerste Franse belastingentrepot, aan een fysische laboratoriumanalyse te onderwerpen teneinde het werkelijke gehalte aan biogene moleculen te bepalen.

De vraag is of de nationale maatregel verenigbaar is met het Unierecht, aangezien die maatregel de verificatiemethoden die zijn vastgesteld in de richtlijnen niet respecteert en misschien ook niet strookt met artikel 34 VWEU.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 30 van richtlijn (EU) 2018/2001, in de regelgevingssituatie vóór de inwerkingtreding van gedelegeerde verordening (EU) 2023/1640, en artikel 34 VWEU moeten aldus worden uitgelegd dat

- *de massabalansmethode tot doel heeft om te bepalen of is voldaan aan de duurzaamheidscriteria van artikel 29 van richtlijn 2018/2001, die gelden voor grondstoffen, biobrandstoffen en mengsels daarvan, en niet om het aandeel moleculen van biogene oorsprong in een door middel van co-verwerking geproduceerde biobrandstof te meten;*
- *artikel 30 van richtlijn 2018/2001 zich tot op het moment dat gedelegeerde verordening 2023/1640 in werking is getreden en van toepassing is geworden in beginsel niet verzette tegen een nationale regeling die vereist dat wanneer ingevoerde biobrandstof die door middel van co-verwerking is geproduceerd in ontvangst wordt genomen in het eerste nationale belastingentrepot, een analyse met radioactieve koolstof (¹⁴C) wordt verricht om het aandeel moleculen van biogene oorsprong te bepalen, dat relevant is voor de berekening van een belasting ter bevordering van het gebruik van biobrandstoffen. Voor dat doel is het irrelevant dat de raffinaderij waar die brandstoffen zijn geproduceerd, gebruikmaakt van een massabalanssysteem dat is gecertificeerd door een vrijwillig systeem die door de Commissie als een volledige regeling is erkend, en*
- *artikel 34 VWEU zich verzet tegen een nationale regeling die vereist dat wanneer ingevoerde biobrandstof die door middel van co-verwerking is geproduceerd in ontvangst wordt genomen in het eerste nationale belastingentrepot, een analyse met radioactieve koolstof (¹⁴C) wordt verricht om het aandeel moleculen van biogene oorsprong te bepalen, dat relevant is voor de berekening van een belasting ter bevordering van het gebruik van biobrandstoffen, indien dezelfde analyse niet wordt vereist voor de nationale productie van co-verwerkte biobrandstoffen.*

HvJ – CONCLUSIE – [C-743/22 \(DISA\)](#) – 25 januari 2024 – A-G Rantos – Spanje –
ECLI:EU:C:2024:89 – [conclusie](#)

Belasting op energieproducten en elektriciteit – Verschillenden regionale accijnstarieven – Richtlijn 2003/96/EG

Verzoeksters hebben verzocht om teruggaaf van de belastingen die waren betaald op basis van het tarief van de aanvullende belasting van een autonome regio op de accijns op minerale oliën.

Deze zaak biedt het Hof de gelegenheid om te verduidelijken of op grond van richtlijn 2003/96, los van het feit dat de daarin neergelegde minimumbelastingniveaus dienen te worden geëerbiedigd, een uniform belastingniveau op het gehele grondgebied van een lidstaat dient te gelden, dan wel of die richtlijn de lidstaten speelruimte laat om voor hetzelfde product en hetzelfde verbruik verschillende accijnstarieven vast te stellen, naargelang van de regio op het nationale grondgebied waar dat product zal worden verbruikt.

A-G geeft het Hof in overweging: Richtlijn 2003/96/EG, in het bijzonder artikel 5 ervan, staat eraan in de weg dat de lidstaten een gedifferentieerd regionaal accijnstarief voor koolwaterstoffen vaststellen dat ertoe leidt dat eenzelfde product en eenzelfde gebruik per regio verschillend worden belast, behalve in de gevallen die in die richtlijn limitatief zijn opgesomd.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-775/23 \(Bursa Română de Mărfuri\)](#), verwijzing uit Roemenië over energiemarkt, monopolie en mededinging – [ECER](#)

Europese subsidies

HvJ – ARREST – [C-471/22 \(Agentsia „Patna infrastructura\)](#) – 30 januari 2024 – Bulgarije –
ECLI:EU:C:2024:99 – [geen conclusie](#) – [arrest](#)

Cohesiefonds van de Europese Unie – Financiële correcties in verband met geconstateerde onregelmatigheden – Recht op een doeltreffende voorziening in rechte – Verordening (EG) nr. 1083/2006 – Verordening (EU) 2021/1060

Het API was een begunstigde van het operationeel programma „Vervoer” 2007-2013 op grond van een overeenkomst met de Bulgaarse beheersautoriteit. Ter uitvoering van deze overeenkomst heeft het na aanbestedingsprocedures voor overheidsopdrachten drie contracten gesloten, die elk betrekking hadden op het ontwerpen en aanleggen van een weg. De Europese Commissie heeft een financiële-correctieprocedure ingeleid omdat het API de drie aanbestedingsprocedures voor overheidsopdrachten in kwestie had georganiseerd in strijd met een aantal bepalingen van richtlijn 2004/18/EG. De Commissie heeft bij besluit van 27 juli 2021, gericht tot de Republiek Bulgarije, een financiële correctie opgelegd van 5 % van de waarde van de overheidsopdrachten. De nationale beheersautoriteit heeft in opvolging van dit besluit in december 2021 een financiële correctie toegepast van 5%. Tegen deze correctie heeft het API beroep ingesteld bij de Bulgaarse bestuursrechter.

Deze rechter twijfelt aan de geldigheid van het besluit van de Europese Commissie. Hij wijst er met name op dat de Commissie, afgezien van het feit dat zij dit besluit ontoereikend heeft gemotiveerd en geen rekening heeft gehouden met een mogelijke tegenstrijdigheid tussen de bekendgemaakte aankondiging van de opdracht in kwestie en het bestek dat deel uitmaakte van het aanbestedingsdossier, zich herhaaldelijk heeft beroepen op rechtspraak van het Hof over de uitlegging van richtlijn 2004/17/EG terwijl richtlijn 2004/18 op de bij hem aanhangige zaak van toepassing is.

Daarnaast werpt de nationale rechter de vraag op of het recht op effectieve rechterlijke bescherming voldoende is gewaarborgd wanneer hij, zoals hier, gebonden is aan een definitief correctiebesluit van de Commissie zoals het onderhavige.

Hof: Het gezamenlijke onderzoek van de eerste en de tweede vraag heeft geen aanwijzingen opgeleverd die de geldigheid kunnen aantasten van besluit C(2021) 5739 final van de Commissie van 27 juli 2021 tot gedeeltelijke intrekking van de bijdrage van het Cohesiefonds aan het operationele programma „Vervoer” 2007-2013 in het kader van de doelstelling „Convergentie” in Bulgarije.

Artikel 98, lid 2, van verordening (EG) nr. 1083/2006, gelezen in samenhang met de algemene Unierechtelijke beginselen van behoorlijk bestuur, eerbiediging van de rechten van verdediging en wapengelijkheid (equality of arms), moet aldus worden uitgelegd dat wanneer de Commissie in een op grond van artikel 99 van deze verordening genomen besluit een onregelmatigheid in de zin van artikel 2, punt 7, van die verordening vaststelt en bijgevolg een financiële correctie toepast ten aanzien van een lidstaat, de bevoegde nationale autoriteiten in beginsel moeten overgaan tot terugvordering van de onverschuldigd ontvangen bedragen door een financiële correctie toe te passen op de begunstigde van de middelen na afloop van een autonome administratieve procedure waarin deze begunstigde zijn opmerkingen naar behoren en daadwerkelijk kenbaar heeft kunnen maken.

Artikel 47 Handvest EU staat er niet aan in de weg dat een nationale rechterlijke instantie gebonden is aan een definitief besluit van de Commissie waarbij de bijdrage uit een fonds van de Europese Unie wegens een onregelmatigheid geheel of gedeeltelijk nietig is verklaard, wanneer bij die rechterlijke instantie beroep is ingesteld tegen de nationale handeling waarbij ter uitvoering van dat besluit een financiële correctie wordt toegepast op de begunstigde van dat fonds, aangezien zij het Hof om een prejudiciële beslissing over de geldigheid van dat besluit dient te verzoeken indien zij twijfels heeft over die geldigheid.

Familielevens en familierecht

EHRM – ARREST – Dabo t. Zweden – 18 januari 2024 – 12510/18 – ECLI:CE:ECHR:2024:0118JUD001251018 – persbericht – arrest

Gezinshereniging vluchteling – Inkomenseis – Familielevens – Artikel 8 EVRM – Richtlijn 2003/86/EG – Geen schending

Samenvatting onder: Asiel en migratie

EHRM – ARREST – Nafornita t. Moldavië – 16 januari 2024 – 49066/12 – ECLI:CE:ECHR:2024:0116JUD004906612 – persbericht – arrest

Huurbescherming – Privélevens – Belangenafweging – Artikel 8 EVRM

Samenvatting onder: Huurrecht

EHRM – ARREST – Cherrier t. Frankrijk – 30 januari 2024 – 18843/20 – ECLI:CE:ECHR:2024:0130JUD001884320 – persbericht – arrest

Privéleven – Eerlijke balans tussen recht om afkomst te kennen en recht van biologische moeder om anoniem te blijven – Artikel 8 EVRM

Klaagster is geadopteerd in 1952 toen zij een paar maanden oud was. Zij kwam daar achter in 2008, nadat haar beide adoptieouders waren overleden. Datzelfde jaar deed zij een verzoek bij een instantie (de nationale raad voor toegang tot afstammingsinformatie) om te vragen waarom zij was afgestaan en wie haar biologische ouders waren. Ze diende vragen in over haar moeders nationaliteit, de medische geschiedenis van de familie en of zij biologische broers of zussen had. De instantie deelde de adoptiebeslissing met klaagster, waarin de reden van adoptie stond. De instantie nam daarnaast contact op met de biologische moeder. De moeder wilde anoniem blijven, ook na haar dood, maar beantwoordde wel de door klaagster gestelde vragen. Een man met dezelfde naam en leeftijd als de biologische vader werd opgespoord, maar kon niet zeggen of hij de vader was en weigerde zijn anonimiteit op te geven, ook voor de periode na zijn dood.

EHRM: De inbreuk op het privéleven van klaagster had het doel om de rechten en belangen van de biologische moeder te beschermen. Een procedure waarbij kan worden verzocht om opheffing van de anonimiteit van de biologische moeder, indien de moeder daarmee instemt, en waarbij daarnaast informatie over de afkomst wordt verstrekt die niet herleidbaar is tot de biologische moeder is een passend mechanisme voor een redelijk evenwicht tussen de verschillende rechten en belangen. Geen schending van artikel 8 EVRM.

B Accouchement sous X : La jurisprudence Odièvre confortée (libertés chéries)

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-713/23 (Wojewoda Mazowiecki), verwijzing uit Duitsland over het niet erkennen van een Duitse huwelijksakte tussen twee mannen - ECER

NOOT – bij EHRM 14 september 2023, Baret en Caballero t. Frankrijk

Baret & Caballero v. France: unanimous refusal of access to posthumous reproduction with an uneasy aftermath (Strasbourg observers)

OVERIG

- How countries protect children across the EU (FRA)
- H.H.C. Kroeze LL.M. PhD en M.H.L. Warnez LL.M., 'De Europese Ouderschapsverordening: een veelbelovend voorstel op een wankel krukje', NtER 2024-1-2, p.

EHRM factsheets en case-law guide

- Children's rights
- Gestational surrogacy
- International child abductions

- [Parental rights](#)
- [Protection of minors](#)
- [Reproductive rights](#)
- [Guide on Article 8 ECHR - right to respect for private and family life, home and correspondence](#)
- [Guide on Article 12 ECHR - right to marry](#)

Financiële markt en diensten, EMU, Bankenunie

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-687/23 \(Banco Santander\)](#), verwijzing uit Spanje over afwikkeling van kredietinstellingen - [ECER](#)

GBVB – Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid

HvJ – ARREST – [C-524/22 P \(Foz / Raad\)](#) – 11 januari 2024 – [ECLI:EU:C:2024:23](#) – geen conclusie – [arrest](#)

GBVB – Beperkende maatregelen tegen Syrië

Met zijn hogere voorziening verzoekt Foz, een Syrisch zakenman, om gedeeltelijke vernietiging van het arrest van het Gerecht in zaak T-296/20 waarbij het Gerecht zijn beroep heeft verworpen dat strekte tot nietigverklaring van: uitvoeringsbesluit (GBVB) 2020/212, besluit (GBVB) 2020/719 en besluit (GBVB) 2021/855, voor zover bij deze handelingen zijn naam op de daaraan als bijlage gehechte lijsten is geplaatst en gehandhaafd.

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

OVERIG

- Foreign policy sanctions and criminal law harmonization ([EU law analysis](#))
- Uneasy Alliances: The Gaza-Conflict before Dutch Courts ([EJILTalk](#))
In early December 2023, three NGOs (Oxfam Novib, Pax and The Rights Forum), represented by the well-known lawyer Liesbeth Zegveld, petitioned The Hague District Court to order the Dutch State to stop delivering spare parts for F-35 jet fighters to Israel (see [here](#) and [here](#)).

EHRM factsheets en guides

- [Conscientious objection](#)
- [Freedom of religion](#)
- [Religious symbols and clothing](#)
- [Guide on article 9 ECHR - freedom of thought, conscience and religion](#)

Gelijke behandeling en discriminatie

HvJ – ARREST – [C-631/22 \(Ca Na Negreta\)](#) – 18 januari 2024 – Spanje – ECLI:EU:C:2024:53 – geen conclusie – [arrest](#)

Gelijke behandeling in arbeid en beroep - Arbeidsongeschiktheid door een arbeidsongeval – Beëindiging arbeidsovereenkomst – Verbod van discriminatie op grond van een handicap - Plichten werkgever te voorzien in redelijke aanpassingen – Richtlijn 2007/78/EG

Samenvatting onder: [Arbeid en sociale zekerheid](#)

HvJ – CONCLUSIE – [C-808/21 \(Commissie/Tsjechië\)](#) – 11 november 2024 – A-G De La Tour – ECLI:EU:C:2024:12 – [conclusie](#)

Niet-nakoming – Actief en passief kiesrecht – Unieburgerschap – Artikel 22 VWEU – Artikelen 12, 39 en 40 Handvest EU – Artikel 4, lid 2, VEU

Samenvatting onder: [Verkiezingen en kiesrecht](#)

HvJ – CONCLUSIE – [C-27/23 \(Hocinx\)](#) – 25 januari 2024 – A-G Szpunar – Luxemburg – ECLI:EU:C:2024:87 – [conclusie](#)

Sociale zekerheid van migrerende werknemers – Kinderbijslag – Begrip 'familielid' – Artikel 45 VWEU – Gelijke behandeling – Verordening (EG) nr. 883/2004 – Verordening (EU) nr. 492/2011 – Richtlijn 2004/38/EG

Samenvatting onder: [Arbeid en sociale zekerheid](#)

HvJ – CONCLUSIE – [Gevoegde zaken C-112/22 en C-223/22 \(CU Assistance sociale – discrimination indirecte\)](#) – 25 januari 2024 – A-G Pikamae – Italië – ECLI:EU:C:2024:79 – [conclusie](#)

Status van langdurig ingezetenen onderdanen van derde landen – Basisinkomen – Gelijke behandeling – onderscheid op basis van verblijf – Richtlijn 2003/109/EG

Samenvatting onder: [Asiel en migratie](#)

Gewasbeschermingsmiddelen en biociden

GERECHT – ARREST – [T-297/21 \(Troy Chemical Company en Troy / Commissie\)](#) – 17 januari 2024 – [ECLI:EU:T:2024:13](#) – [arrest](#) (Engelse taalversie)

Biociden – Werkzame stof carbendazim – Voorzorgsbeginsel – Verordening (EU) nr. 528/2012 – Richtlijn 98/8/EG – Uitvoeringsverordening (EU) 2021/348 – Verordening (EG) nr. 1049/2001

Troy Chemical Company is een in Nederland opgericht bedrijf dat biociden, die carbendazim bevatten, op de EU-markt brengt.

Op 25 februari 2021 heeft de Commissie een uitvoeringsverordening (2021/348) vastgesteld, waarbij zij, onder bepaalde specificaties en voorwaarden carbendazim heeft goedgekeurd als bestaande werkzame stof voor gebruik in biociden die onder TP 7 en TP 10 vallen. Troy Chemical Company heeft een beroep tot nietigverklaring van deze verordening ingediend.

Het Gerecht verwerpt het beroep.

Gezondheid, geneesmiddelen, etikettering

EHRM – ARREST – [O.G. e.a. t. Griekenland](#) – 23 januari 2024 – [71555/12](#) – [48256/13](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Privéleven – Openbaarmaking identiteit en medische gegevens – Noodzakelijkheids criterium – Medische tests – Beperking niet voorzien bij wet – Artikel 8 EVRM

Van de elf klaggsters zijn er tien werkzaam in de prostitutie. De elfde klaggster is een zus van een van de andere klaggsters. In het kader van verschillende politieacties in 2012 in Athene zijn de tien klaggsters werkzaam in de prostitutie gearresteerd en moesten zij een controle van hun identiteit ondergaan en ook medische controles naar soa's en een bloedtest om te controleren of ze Hiv-positief waren. Uit de testen bleken de tien klaggsters Hiv-positief. De klaggsters zijn aangeklaagd voor poging tot het opzettelijk toebrengen van lichamelijk letsel en zwaar lichamelijk letsel. De officier van justitie heeft vervolgens bevolen dat de namen en foto's van de tien klaggsters openbaar werden gemaakt in combinatie met de redenen waarvoor strafrechtelijk was vervolgd. De gegevens van de klaggsters zijn op de website van de politie geplaatst. Daarbij zijn de gegevens van de zus van een van de klaggsters opgenomen in plaats van de gegevens van de betreffende klaggster zelf.

Schending van artikel 8 EVRM. Ten aanzien van de bloedtest die de klaggsters hebben moeten ondergaan, constateert het Hof dat die een beperking vormde op hun recht op respect voor het privéleven in de zin van artikel 8 EVRM. De beperking is gebaseerd op een combinatie van wettelijke bepalingen en geen van die bepalingen geeft voorschriften over de te volgen procedure en noch is aan de politie of aan de gerechtelijke autoriteiten een specifieke bevoegdheid toegekend. Het wetboek van strafvordering vereist in deze gevallen een bevel van de officier van justitie alvorens de politieonderzoeksmatregelen kan uitvoeren. En als wordt aangenomen dat het onderzoek is uitgevoerd in het kader van het strafrechtelijk onderzoek, dan is niet voldaan aan het vereiste van een bevel van de officier van justitie tot het afnemen van de bloedonderzoeken en is de voorgeschreven procedure niet gevolgd. Daarmee waren de gevolgen van de nationale wetgeving voor klaggsters niet voldoende voorzienbaar. Het Hof oordeelt dat de beperking niet is voorzien bij wet.

Ten aanzien van het publiceren van de namen en de foto's van klaggsters oordeelt het Hof dat er sprake is van een beperking van hun recht op respect voor het privéleven. De beperking is voorzien bij wet en dient een legitiem doel, namelijk de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. Ten aanzien van de vraag of de inmenging noodzakelijk is in een democratische samenleving heeft het Hof eerder in de zaak Margari t.Griekenland geoordeeld dat de openbaarmaking van aanklachten tegen die klaggsters in combinatie met de foto van hen niet noodzakelijk was in een democratische samenleving.

Er is voor het Hof geen reden om nu tot een ander oordeel te komen en daarbij speelt met name een rol dat gegevens over een hiv-infectie openbaar werden gemaakt, terwijl dat gegevens zijn die naar hun aard uiterst gevoelig zijn. Het Hof constateert dat de officier van justitie niet heeft gezocht naar alternatieven die een minder vergaande openbaarmaking voor klaagsters hadden kunnen betekenen. Tevens speelt mee dat ten tijde van de situatie van klaagsters, er nog geen mogelijkheid bestond om voorafgaand aan de publicatie op te komen tegen de publicatie van de gegevens. De publicatie van de gegevens had voor klaagsters grote invloed op hun privé- en gezinsleven, maar ook op hun sociale situatie en hun werksituatie. Hoewel in een circulaire van het ministerie van Volksgezondheid uiteen is gezet dat screening bij personen die werkzaam zijn in de prostitutie bij uitzondering is toegestaan, was daarvan niet ook bepaald dat de tests betrouwbaar zijn. De beperking op het grondrecht staat niet in verhouding tot het nagestreefde legitieme doel.

HvJ – ARREST – [C-473/22 \(Mylan\)](#) – 11 januari 2024 – Finland – [ECLI:EU:C:2024:8](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Geneesmiddel voor menselijk gebruik – Aanvullend beschermingscertificaat (ABC) – Latere nietigverklaring ABC – Schadeloosstelling – Richtlijn 2004/48/EG

Mylan, een producent van een generiek geneesmiddel, heeft schade geleden als gevolg van een voorlopige maatregel die jegens haar is genomen op verzoek van Gilead e.a. wegens inbreuk op een door Gilead e.a. gehouden aanvullend beschermingscertificaat (ABC). Bij die maatregel is het Mylan verboden op straffe van een geldboete om het betrokken generieke geneesmiddel tijdens de geldigheidsduur van het betrokken ABC aan te bieden en in de handel te brengen. Deze maatregel is naderhand door de rechter in hoger beroep nietig verklaard. Ook het betrokken ABC is naderhand nietig verklaard. Het Finse recht kent een risicoaansprakelijkheid, dat wil zeggen een aansprakelijkheid zonder schuld. Hieruit volgt dat degene die een voorlopige maatregel verkrijgt (i.c. Gilead e.a.) een schadevergoeding dient te betalen wanneer het intellectuele eigendomsrecht op basis waarvan die voorlopige maatregel is toegekend, later nietig wordt verklaard. Daarbij kan wel het bedrag van de schadevergoeding worden verminderd wegens, kort gezegd, eigen schuld van de verwerende partij (i.c. Mylan). De verwijzende rechter vraagt zich af of richtlijn 2004/48 betreffende de handhaving van intellectuele-eigendomsrechten zich verzet tegen deze schadevergoedingsregeling. Het Hof beantwoordt die vraag ontkennend.

Hof: Artikel 9, lid 7, van richtlijn 2004/48/EG verzet zich niet tegen een nationale regeling voor de vergoeding van de door een voorlopige maatregel veroorzaakte schade in de zin van die bepaling, die is gebaseerd op een regeling van risicoaansprakelijkheid van de eiser van die maatregelen, in het kader waarvan de rechter bevoegd is om het bedrag van de schadevergoeding aan te passen, rekening houdend met de omstandigheden van de zaak waaronder de eventuele betrokkenheid van de verweerder bij het ontstaan van de schade.

- 📌 CJEU: Damage claim for unlawful provisional measures may be based on strict liability ([IPKat](#))
- 📌 [Artikel 9\(7\)](#) van de Handhavingsrichtlijn verzet zich niet tegen een op risicoaansprakelijkheid gebaseerde nationale regeling ([Boek 9](#))
- 📌 Prejudiciële beslissing over uitlegging van artikel 9, lid 7, van richtlijn 2004/48/EG ([IE forum](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-717/23 \(Bundesminister für Gesundheit\)](#), verwijzing uit Oostenrijk over etiket tabaksproducten - [ECER](#)
- [C-715/23 \(Farmacija\)](#), verwijzing uit Slovenië over concessieovereenkomst farmaceutische dienstverlening - [ECER](#)

NOOT – bij EHRM 14 september 2023, [Baret en Caballero t. Frankrijk](#)

Baret & Caballero v. France: unanimous refusal of access to posthumous reproduction with an uneasy aftermath ([Strasbourg observers](#))

OVERIG

Europese Commissie doet voorstel voor een Verordening die de beschikbaarheid van in-vitrodiagnostiek moet waarborgen ([ECER](#))

Grondrechten (Handvest), EVRM, Raad van Europa

HvJ – ARREST – [C-451/22 \(RTL Nederland en RTL Nieuws\)](#) – 18 januari 2024 – [Nederland – ABRvS prejudiciële verwijzing – ECLI:EU:C:2024:54 – persbericht – conclusie – arrest](#)

Informatieverzoek van RTL over MH17 – Mediavrijheid – Vrijheid van meningsuiting en informatievrijheid – Monitoring van voorvallen waarbij de veiligheid van de luchtvaart in gevaar is gebracht – Vertrouwelijkheid – Verordening (EU) nr. 376/2014 – Artikel 11 Handvest EU

Samenvatting onder: [MH 17](#)

HvJ – CONCLUSIE – [C-808/21 \(Commissie/Tsjechië\)](#) – 11 november 2024 – [A-G De La Tour – ECLI:EU:C:2024:12 – conclusie](#)

Niet-nakoming – Actief en passief kiesrecht – Unieburgerschap – Artikel 22 VWEU – Artikelen 12, 39 en 40 Handvest EU – Artikel 4, lid 2, VEU

Samenvatting onder: [Verkiezingen en kiesrecht](#)

NOOT – EHRM 22 november 2022, [D.B. e.a. t. Zwitserland](#)

T. Barkhuysen e.a. in: [AB 2024/8](#)

Arrest en concurring opinion van rechter Krenč over de betekenis van Protocol 16-adviezen voor landen die geen partij zijn bij dat protocol. Overwogen wordt dat dergelijke adviezen onmiskenbare rechtsgevolgen hebben binnen het Hof, maar ook op nationaal en internationaal niveau. Dit betekent dat landen die het protocol niet hebben geratificeerd toch in zekere zin zijn gebonden aan Protocol 16-adviezen.

EHRM factsheets en guides

- [Guide on Article 13 ECHR – Right to an effective remedy](#)

- [Guide on Article 1 ECHR - Obligation to respect human rights – Concepts of “jurisdiction” and imputability](#)
- [Guide on Article 46 ECHR - Binding force and execution of judgments](#)

WIKI

- [Handvest grondrechten EU](#)
- [Europees Hof voor de rechten van de mens \(EHRM\)](#)

Handel en antidumping

HvJ – ARREST – [C-517/22 P \(Eurobolt e.a. / Commissie\)](#) – 11 januari 2024 – ECLI:EU:C:2024:9 – geen conclusie – [arrest](#)

Uitbreiding van het antidumpingrecht op bepaalde soorten ijzeren of stalen bevestigingsmiddelen van oorsprong uit China tot de invoer verzonden uit Maleisië – Uitvoering arrest C-644/17 (Eurobolt) – Opnieuw instellen definitief antidumpingrecht – Uitvoeringsverordening (EU) 2020/611

In hogere voorziening verzoeken Eurobolt BV e.a, om vernietiging van het arrest van het Gerecht in zaak T-479/20. Bij dat arrest is het beroep verworpen dat zij hadden ingesteld tot nietigverklaring van uitvoeringsverordening (EU) 2020/611. Eurobolt is gevestigd in Nederland.

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

Huiselijk geweld, geweld tegen vrouwen

HvJ – ARREST – [C-621/21 \(Intervyuirasht\)](#) – 16 januari 2024 – **Grote Kamer** – Bulgarije – ECLI:EU:C:2024:47 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Kwalificatierichtlijn (2011/95)– Gemeenschappelijk asielbeleid – Behoren tot een bepaalde sociale groep – Niet-overheidsactoren – Geweld tegen vrouwen – Huiselijk geweld –

Samenvatting onder: [Asiel en migratie](#)

Huurrecht

EHRM – ARREST – [Rizzo e.a. t. Malta](#) – 16 januari 2024 – [36318/21](#) – ECLI:CE:ECHR:2024:0116JUD003631821 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Eigendomsrecht – Onredelijke last eigenaren vanwege wettelijke beperking huurinkomsten – Nationale rechtsgang – Artikel 1, Eerste Protocol EVRM

Samenvatting onder: [Eigendomsrecht](#)

EHRM – ARREST – Nafornita t. Moldavië – 16 januari 2024 – 49066/12 – ECLI:CE:ECHR:2024:0116JUD004906612 – persbericht – arrest

Huurbescherming – Privéleven – Belangenafweging – Artikel 8 EVRM

Klagers bewoonden sinds 2000 een appartement in een gebouw van een kunstacademie. Afgesproken was dat zij ook diensten zouden verlenen op het gebied van medische zorg en schoonmaak. In 2006 vroeg een groep van meer dan 70 bewoners aan de rechtbank om hun verblijfsrecht te bevestigen. Deze procedure loopt in 2012 uit op een bevel aan klagers om hun appartement te ontruimen.

Het EHRM stelt vast dat klagers, na bijna twaalf jaar, uit hun huis zijn gezet na een ontruimingsprocedure die duidelijk in strijd is met hun recht op respect voor hun woning, zoals vastgelegd in artikel 8 EVRM. De ontruiming kan geacht worden als legitiem doel te hebben gehad de bescherming van de rechten van de Academie, en impliciet van haar medewerkers. De centrale vraag in deze zaak is dan of de inmenging in het respect voor de woning proportioneel is, in verhouding tot het doel ervan en derhalve 'noodzakelijk in een democratische samenleving'. De gerechtelijke instanties hebben er geen rekening mee gehouden dat klagers geen andere woonruimte hadden, en op straat zouden komen te staan na meer dan een decennium op legale wijze in de woning te hebben verbleven, waarbij zij niet alleen huur en een onkostenvergoeding hebben betaald, maar ook aanzienlijke reparaties hebben verricht/laten verrichten die de beheerder van het gebouw jarenlang had nagelaten. Doordat aldus geen belangenafweging heeft plaatsgevonden, komt het Hof tot de conclusie van een schending van artikel 8 EVRM.

HvJ – CONCLUSIE – C-22/23 (Citadeles nekustamie īpašumi) – 11 januari 2024 – A-G Szpunar – Letland – ECLI:EU:C:2024:16 – persbericht – conclusie

Voorkoming van gebruik van financiële stelsel voor witwassen van geld of terrorismefinanciering – Begrip 'aanbieder van trustdiensten of vennootschapsrechtelijke diensten – Verhuur onroerend goed aan rechtspersonen – Statutaire zetel – Begrip 'meldingsplichtige entiteiten' – Richtlijn (EU) 2015/849

Samenvatting onder: Terrorisme en witwassen

RECHTSPRAAK NL – Prejudiciële vragen aan Hoge Raad – Rechtbank Amsterdam – 11 januari 2024 – ECLI:NL:RBAMS:2024:129 – ECLI:NL:RBAMS:2024:131

Consumentenrecht – Oneerlijke bedingen – Huurverhogingsbeding – Gevolgen vernietiging beding – Richtlijn 93/13/EEG

Samenvatting onder: Consumentenrecht

IE - Intellectuele eigendom

HvJ – ARREST – [C-361/22 \(Inditex\)](#) – 11 januari 2024 – Spanje – ECLI:EU:C:2024:17 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Merkenrecht – ZARA cadeaukaart in loterij bij afsluiten abonnement – Geen toestemming merkhouder – Verwijzend gebruik – Richtlijn 2008/95/EG – Richtlijn (EU) 2015/2436

Tijdens een reclamecampagne heeft een aanbieder van informatiediensten als cadeau de deelname aan een loterij aangeboden met als een van de prijzen een ZARA-cadeaubon, waarvan de afbeelding in het kader van die reclamecampagne werd getoond. De merkhouder heeft een vordering wegens inbreuk ingesteld omdat deze voordeel zou hebben getrokken uit de reputatie van het merk en afbreuk zou hebben gedaan aan deze reputatie.

De rechters in en tweede aanleg hebben de vordering van Inditex afgewezen. Inditex heeft vervolgens cassatieberoep ingesteld bij de verwijzende rechter.

Artikel 6 van richtlijn 89/104, later vervangen door artikel 14 van Richtlijn 2008/95/EG bepaalt dat een merk de houder niet het recht verleent een derde te verbieden om in het economische verkeer gebruik te maken van het merk in bepaalde gevallen.

In artikel 14, lid 1, onder c), van richtlijn 2015/2436 zijn de bewoordingen „in het bijzonder” toegevoegd. Deze rechter vraagt zich af of deze zinsnede strekt tot verduidelijking van wat impliciet was opgenomen in artikel 6, lid 1, onder c), van richtlijn 89/104, dan wel of de reikwijdte van „verwijzend gebruik” is uitgebreid. Volgens de verwijzende rechter sluit de handelwijze van Buongiorno beter aan bij de huidige formulering van artikel 14, lid 1, onder c), van richtlijn 2015/2436 dan bij die van artikel 6, lid 1, onder c), van richtlijn 89/104.

Hof: Artikel 6, lid 1, onder c), van richtlijn 2008/95/EG ziet enkel op het gebruik van het merk in het economische verkeer door een derde om overeenkomstig de eerlijke gebruiken in nijverheid en handel waren of diensten te identificeren of er naar te verwijzen als die van de houder van dat merk wanneer een dergelijk gebruik van het merk nodig is om de bestemming van een door deze derde op de markt gebrachte waar of van een door hem aangeboden dienst aan te geven.

- Toegestaan verwijzend merkgebruik vereist dat gebruik van het merk nodig is om de bestemming van een door een derde op de markt gebrachte waar – een cadeaubon – aan te geven. ([Boek 9](#))
- Prejudiciële beslissing over uitlegging van artikel 6, lid 1, onder c) van richtlijn 2008/95/EG ([IE forum](#))

HvJ – ARREST – [C-473/22 \(Mylan\)](#) – 11 januari 2024 – Finland – ECLI:EU:C:2024:8 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Geneesmiddel voor menselijk gebruik – Aanvullend beschermingscertificaat (ABC) – Latere nietigverklaring ABC – Schadeloosstelling – Richtlijn 2004/48/EG

Samenvatting onder: [Gezondheid en geneesmiddelen](#)

HvJ – ARREST – C-367/21 (Hewlett Packard) – 18 januari 2024 – Polen – ECLI:EU:C:2024:61 – geen conclusie – arrest

Uniemerk – Bewijslast – Verordening (EG) nr. 207/2009 – Verordening (EU) 2017/1001

Hewlett Packard is houdster van de Uniewoord- en beeldmerken HP. Zij verhandelt van deze merken voorziene computerapparatuur via erkende vertegenwoordigers, die zich ertoe verbinden deze waren niet te verkopen aan personen die geen lid zijn van haar distributienetwerk, tenzij die personen eindgebruikers zijn. Deze erkende vertegenwoordigers zijn bovendien verplicht deze waren uitsluitend van andere erkende vertegenwoordigers of van Hewlett Packard zelf te verwerven.

Senetic heeft in Polen waren ingevoerd die zijn voorzien van de Uniemerken waarvan Hewlett Packard houdster is. Zij heeft deze waren verworven van in de EER gevestigde verkopers die geen officiële distributeurs van de waren van Hewlett Packard zijn, nadat deze verkopers hadden verzekerd dat het in de handel brengen van deze waren in de EER geen afbreuk deed aan de uitsluitende rechten van deze onderneming. Senetic heeft de erkende vertegenwoordigers van Hewlett Packard bovendien tevergeefs verzocht haar te bevestigen dat deze waren in de EER in de handel konden worden gebracht zonder inbreuk te maken op de uitsluitende rechten van die onderneming.

Hewlett Packard heeft bij de Poolse rechterlijke instanties een vordering ingesteld strekkende tot staking van de inbreuk, waarbij aan Senetic in het algemeen het verbod wordt opgelegd om door deze merken aangeduide computerapparatuur die niet eerder door haarzelf of met haar toestemming in de EER in de handel is gebracht, in te voeren, uit te voeren, te adverteren of op te slaan. Bovendien vordert Hewlett Packard dat Senetic wordt gelast deze waren uit de handel te nemen.

Hof: Artikel 13, lid 1, van verordening (EG) nr. 207/2009 en artikel 15, lid 1, van verordening (EU) 2017/1001, gelezen in samenhang met de artikelen 34 en 36 VWEU, staan eraan in de weg dat de bewijslast inzake de uitputting van het aan een Uniemerk verbonden recht uitsluitend rust op de verwerende partij in de inbreukprocedure wanneer de van dat merk voorziene waren – waarop geen etiketten zijn aangebracht aan de hand waarvan derden de doelmarkt kunnen identificeren en die worden gedistribueerd via een selectief distributienetwerk waarbij de leden deze waren alleen aan andere leden van dat netwerk of aan eindgebruikers kunnen doorverkopen – door die verwerende partij in de Europese Unie of in de Europese Economische Ruimte zijn gekocht nadat de verkopers hebben verzekerd dat die waren daar rechtmatig in de handel konden worden gebracht, en de merkhouder weigert deze controle zelf te verrichten op verzoek van de koper.

- E CJEU on the burdens of proof for exhaustion of trade mark rights ([IPKat](#))
- E Omkering bewijslast uitputting en selectieve distributie ([Boek 9](#))

Prejudiciële beslissing: Aanpassing bewijslast om te voorkomen dat nationale markten worden afgeschermd ([IE Forum](#))

HvJ – ARREST – C-334/22 (Audi) – 25 januari 2024 – Polen – ECLI:EU:C:2024:76 – conclusie – arrest

Uniemerk – Verordening (EU) 2017/1001

Het verzoek is ingediend in een procedure tussen Audi AG, een fabrikant van auto's en autoaccessoires, en GQ, een groothandelaar in reserveonderdelen die deze producten via een website verkoopt. Het geding betreft een vermeende schending door GQ van de rechten die Audi AG ontleent aan een Uniebeeldmerk waarvan zij de houder is.

Hof: Artikel 9, lid 2 en lid 3, onder a) tot en met c), van verordening (EU) 2017/1001 moet aldus worden uitgelegd dat de derde die zonder toestemming van de autofabrikant die houder is van een Uniemerk,

reserveonderdelen – namelijk grilles voor de auto's van die fabrikant – invoert en te koop aanbiedt die een element bevatten dat is ontworpen voor de bevestiging van het embleem dat dit merk weergeeft en waarvan de vorm gelijk is aan of overeenstemt met dit merk, in het economische verkeer een teken gebruikt op een wijze die afbreuk kan doen aan een of meerdere functies van datzelfde merk, hetgeen door de nationale rechter moet worden nagegaan.

Artikel 14, lid 1, onder c), van verordening 2017/1001 staat niet eraan in de weg dat een autofabrikant die houder is van een Uniemerkt, een derde verbiedt om gebruik te maken van een teken dat gelijk is aan of overeenstemt met dit merk voor reserveonderdelen voor de auto's van deze fabrikant, namelijk grilles, wanneer dit teken de vorm heeft van een element van de grille dat is ontworpen om het embleem dat dit merk weergeeft daarop te bevestigen, zonder dat het in dat opzicht van belang is of het al dan niet technisch mogelijk is om dit embleem op die grille te bevestigen zonder het teken daarop aan te brengen.

- 📌 HvJ EU over reserveonderdeel autogrilles waarbij het bevestigingsonderdeel overeenstemt met het AUDI-merk ([Boek9](#))
- 📌 AUDI kan het gebruik van haar merk voor reserveonderdelen verbieden ([IE forum](#))
- 📌 Four rings on a car grille infringe Audi's trade mark ([IPKat](#))

HvJ – ARREST – [C-580/22 P](#) (bonnanwalt / EUIPO) – 30 januari 2024 - [ECLI:EU:C:2024:101](#) – geen conclusie – [arrest](#) (Franse taalversie)

Uniemerkt - Nietigheidsprocedure – Woordmerk Tagesschau – Vertegenwoordiging door een advocaat – Onafhankelijkheidsvereiste

Samenvatting onder: [procesrecht HvJ](#)

GERECHT – ARREST – [T-537/22](#) (Delta Sport Handelskontor GmbH) – [ECLI:EU:T:2024:22](#) – [arrest](#)

Gemeenschapsmodel – Legoblokje – Nietigheidsprocedure – Artikel 8, leden 1 tot en met 3, van verordening nr. 6/2002

Gerecht: verwerpt het beroep

- 📌 Another “brick” in Lego's modular systems design protection ([IPKat](#))
- 📌 Het Gerecht bevestigt de geldigheid van de bescherming van een Lego-speelgoedblokje ([Boek 9](#))
- 📌 Het Gerecht van de Europese Unie bevestigt bescherming van Lego-blokjes ([IE forum](#))

HVJ EN GERECHT – overig

[T-504/22](#) Uniebeeldmerk Fantasia BAHIA PRINCIPE HOTELS & RESORTS – Nietigheidsprocedure — Oudere nationale handelsnaam FANTASIA HOTELES – Relatieve nietigheidsoorzaak – Bewijsmateriaal dat voor het eerst voor de kamer van beroep wordt overgelegd – Verwarringsgevaar – Verordening (EU) 2017/1001 - Gedelegeerde Verordening (EU) 2018/625

[T-505/22](#) idem

<u>T-650/22</u>	Uniewoordmerk ATHLET – Nietigheidsprocedure – Reden voor absolute nietigheid – Kwade trouw – Verordening (EU) 2017/1001
<u>T-47/23</u>	Uniewoordmerk WILD INSPIRED – Oppositieprocedure – Ouder Uniewoordmerk INSPIRED – Relatieve weigeringsgrond – Geen soortgelijkheid van de diensten – Verordening (EU) 2017/1001
<u>T-60/23</u>	Uniewoordmerk ILOVEPDF – Absolute weigeringsgrond – Ontbreken van onderscheidend vermogen – Motivatieplicht – Gerechvaardigde verwachtingen – Gelijke behandeling – Verordening 2017/1001
<u>T-61/23</u>	Uniewoordmerk BIOPÔLE – Oppositieprocedure – Ouder nationaal woordmerk AGUA BIOPOLAR – Relatieve weigeringsgrond – Geen verwarringsgevaar – Verordening (EU) 2017/1001
<u>T-562/22</u>	Uniebeeldmerk NOAH – Nietigheidsprocedure – Normaal gebruik van het merk – Recht om te worden gehoord Verordening (EU) 2017/1001 - Gedelegeerde verordening (EU) 2018/625
<u>T-603/22</u>	Uniebeeldmerk ROYAL MILK – Nietigheidsprocedure – Normaal gebruik van het merk – Bepaling van een onafhankelijke subcategorie van goederen – Artikel 58, lid 1, en 2 verordening (EU) 2017/1001
<u>T-636/22</u>	Uniebeeldmerk Labkable Solutions for Cables – Oppositieprocedure – Oudere Uniebeeldmerken – Relatieve weigeringsgrond – Verwarringsgevaar – Verordening (EU) 2017/1001
<u>T-55/23</u>	Uniebeeldmerk SALVAJE – Oppositieprocedure – Ouder nationaal woordmerk SALVANA – Verwarringsgevaar – Verordening 2017/1001
<u>T-26/23</u>	Uniebeeldmerk Feed. – Oppositieprocedure – Ouder Uniebeeldmerk – Relatieve weigeringsgrond – Verwarringsgevaar – Verordening (EU) 2017/1001
<u>T-581/22</u>	Aanvraag voor Uniebeeldmerk ECE QUALITY OF LIFE – Oppositieprocedure – Ouder nationaal beeldmerk – Relatieve weigeringsgronden – Verordening (EU) 2017/1001
<u>T-188/23</u>	Woordmerk IU International University of Applied Sciences – Internationale inschrijving met aanduiding van de Europese Unie – Absolute weigeringsgrond – Beschrijvend karakter – Verordening (EU) 2017/1001
<u>T-269/23</u>	Uniewoordmerk AMAZING AIR – Absolute weigeringsgrond – Geen onderscheidend vermogen – Verordening (EU) 2017/1001
<u>T-201/22</u>	Gemeenschapsmodel – Nietigheidsprocedure – Ingeschreven gemeenschapsmodel dat bouwmaterialen weergeeft – Nietigheidsgrond – Artikel 25, lid 1, onder b), van verordening (EG) nr. 6/2002 – Geen eigen karakter – Artikel 6 van verordening nr. 6/2002
<u>T-202/22</u>	idem

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-649/23 (Institutul G. Călinescu), verwijzing uit Roemenië over kritische uitgave van een werk en auteursrecht

Insolventie

HvJ – CONCLUSIE – C-20/23 (Instituto da Segurança Social) – 11 januari 2024 – A-G De La Tour – Portugal – ECLI:EU:C:2024:29 – [conclusie](#)

Insolventieprocedures – Verzoek om kwijtschelding van schulden – Uitsluiting van belasting- en socialezekerheidsschulden – Richtlijn (EU) 2019/1023

Hebben lidstaten de mogelijkheid om belasting- en socialezekerheidsschulden van de volledige kwijtschelding van schulden uit te sluiten?

Volgens de A-G is het antwoord op die vraag bevestigend mits dit naar behoren wordt gerechtvaardigd en die rechtvaardiging in een andere nationaalrechtelijke bepaling dan de handeling tot omzetting van die richtlijn kan zijn opgenomen.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 23, lid 4, van richtlijn (EU) 2019/1023 moet aldus worden uitgelegd dat de daarin opgenomen lijst niet uitputtend is en dat andere specifieke categorieën schulden dan die welke in die lijst zijn opgenomen, het voorwerp kunnen uitmaken van kwijtschelding van schulden, beperkte kwijtschelding van schulden of een langere kwijtscheldingsperiode, op voorwaarde dat dit naar behoren wordt gerechtvaardigd in het nationale recht, hetgeen ook buiten de handeling tot omzetting van die richtlijn kan plaatsvinden.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-723/23 \(Amilla\)*](#), verwijzing uit Spanje over insolventie, kwader trouw en kwijtschelding schuld - ECER

Institutioneel

HvJ – ARREST – C-46/22 P (Jenkinson/Raad e.a.) – 18 januari 2024 – ECLI:EU:C:2024:50 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Arbitragebeding – Afwijzing verzoek hogere voorziening – Personeel missies van de Europese Unie – Opeenvolgende arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd – Gemeenschappelijk optreden 2008/124 – Verordening nr. 593/2008

Rekwirant is werkzaam geweest bij een waarnemersmissie van de Europese Unie in Joegoslavië op basis van een reeks arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd. Vervolgens is hij op basis van een aantal opeenvolgende arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd werkzaam geweest bij andere missies van de Europese Unie. Rekwirant heeft beroep ingesteld tegen de Raad, de Commissie en EDEO alsmede tegen Eulex Kosovo (hierna: de Raad e.a.), en heeft het Gerecht verzocht om ten eerste zijn contractuele verhouding te herkwalificeren als „arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd”, en vast te stellen dat de Raad e.a. hun contractuele verplichtingen niet zijn nagekomen en, ten tweede, de Raad e.a. te veroordelen tot schadevergoeding uit hoofde van niet-contractuele aansprakelijkheid ter vergoeding van de schade die het gevolg was van het niet nakomen van hun verplichtingen. Tenslotte heeft hij ook verzocht de Raad e.a. te veroordelen tot schadevergoeding uit hoofde van niet-contractuele aansprakelijkheid ter vergoeding van de schade die het gevolg was van het niet nakomen van hun verplichtingen. Bij het bestreden arrest heeft het Gerecht geoordeeld dat de eerste en de tweede vordering ongegrond moesten worden verklaard en dat de derde vordering kennelijk niet-ontvankelijk moest worden verklaard, zodat het beroep in zijn geheel moest worden verworpen.

Met zijn hogere voorziening verzoekt rekwirant om vernietiging van het arrest van het Gerecht.

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen. Jenkinson wordt verwezen in zijn eigen kosten alsmede in de kosten die de Raad van de Europese Unie, de Europese Commissie, de Europese Dienst voor extern optreden (EDEO) en Eulex Kosovo in het kader van deze hogere voorziening zijn opgekomen.

- 📌 The Council must swiftly implement a legal framework akin to the CEOS for staff employed in CSDP missions: Reflections on the Jenkinson litigation (Case C-46/22 P) ([EU law analysis](#))

HvJ – CONCLUSIE – Gevoegde zaken C-160/22 P, C-161/22 P en C-597/22 P (Commissie/HB) – 25 januari 2024 – A-G Kokott – ECLI:EU:C:2024:84 – [conclusie](#) (Franse taalversie)

Aanbesteding door de EU – Onregelmatigheden na sluiten van de overeenkomst – Terugvorderingsbesluit Europese Commissie – Welke rechter bevoegd?

Samenvatting onder: [Aanbesteding](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING LIDSTATEN

- [C-759/23 \(PJ Carroll et Nicoventures Trading\)](#), verwijzing uit Ierland over bevoegdheidsoverschrijding Europese Commissie en Tabaksrichtlijn

OVERIG

Towards a Golden Age of the European Citizens' Initiative? ([European law blog](#))

Interstatelijke zaken

EHRM – NIEUWE ZAAK – Ierland t. het VK – 18 januari 2024 – [persbericht](#)

Interstatelijke klacht – Artikel 33 EVRM

De klacht gaat over de Noord-Ierse *Troubles Act 2023*, die op 18 september 2023 in werking is getreden. De wet heeft tot doel het aanpakken van de gevolgen die nog aanwezig zijn na het conflict in Noord-Ierland dat duurde in de periode van 1960 tot 1998.

Volgens Ierland zijn sommige bepalingen van de wet niet verenigbaar met het EVRM.

Het gaat dan met name om artikel 2 (recht op leven), artikel 3 (verbod op foltering en onmenselijke of vernederende behandeling), 6 (recht op een eerlijk proces), 13 (recht op een doeltreffende voorziening in rechte) en 14 (verbod op discriminatie).

De Ierse regering wijst in het bijzonder op de artikelen 19, 39, 40 en 41 van de wet waarin immunititeit van vervolging voor misdrijven die verband houden met de Troubles wordt gegarandeerd mits aan bepaalde voorwaarden is voldaan.

Verder wijst de regering ook op de delen 2 en 3 van de wet inzake het verzamelen van informatie met betrekking tot misdrijven in verband met de Troubles (met inbegrip van politieonderzoeken en lijkschouwingen) en toetsing door een nieuw opgerichte onafhankelijke commissie ingesteld voor het begeleiden van het verzoeningsproces en het verzamelen van informatie. Voorts is erop gewezen dat artikel 43 dat gaat over nieuwe civiele rechtsvorderingen en over de voortzetting van eerder ingediende civiele vorderingen in strijd zijn met artikel 6 EVRM in samenhang met artikel 14 EVRM.

IPR

HvJ – CONCLUSIE – C-632/22 (Volvo) – 11 januari 2024 – A-G Szpunar – Spanje – ECLI:EU:C:2024:31 – conclusie

Vrachtwagenkartel – Schadevordering – Betekening of kennisgeving aan de dochteronderneming van de moedermaatschappij – Verordening (EG) nr. 1393/2007

Samenvatting onder: Mededinging

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – Rechtbank Amsterdam – 20 december 2024 – ECLI:NL:RBAMS:2023:8330

Brussel I bis verordening – Collectieve schadevergoedingsactie tegen Apple – Inbreuk mededingingsrecht - Artikel 102 VWEU – Verordening (EU) nr. 1215/2012

WAMCA-procedure in verband met vermeende inbreuk op de mededinging bij online verkoop platform. De prejudiciële vragen gaan over de uitleg van artikel 7, punt 2, verordening Brussel I bis in een collectieve schadevergoedingsactie tegen Apple c.s. Deze collectieve schadevergoedingsactie is gebaseerd op een verweten mededingingsrechtelijke inbreuk door Apple c.s. waardoor de gebruikers van de App Store voor wie de stichtingen opkomen, schade zouden lijden.

- 📌 Who can bite the Apple? The CJEU can shape the future of online damages and collective actions (conflict of laws)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – Gerechtshof Amsterdam – 19 september 2023 (publ. 31.10.23) – C-672/23 en C-673/23 – ECLI:NL:GHAMS:2023:2571 – ECLI:NL:GHAMS:2023:2570

Brussel I bis – Follow-on kartelschadezaken stroomkabels resp. kartonverpakkingen – Schadevergoeding – Hoofdelijke aansprakelijkheid – Internationale bevoegdheid – Nauwe band – Artikel 101 VWEU – Artikel 8 lid 1 Verordening (EU) Nr. 1215/2012

In zaak C-672/23 (ECLI:NL:GHAMS:2023:2570) heeft de Europese Commissie een inbreuk op artikel 101 VWEU vastgesteld vanwege een kartel op het gebied van ondergrondse en onderzeese stroomkabels. Enkele buiten de EU gevestigde nationale nutsbedrijven hebben tegen een vijftiental vennootschappen bij de rechtbank Amsterdam een vordering tot schadevergoeding ingediend wegens hun deelname aan het kartel. De gedagvaarde vennootschappen zijn gevestigd in Nederland, Italië, Zwitserland, Zweden, Frankrijk en de Verenigde Staten. De in Nederland gevestigde vennootschappen zijn niet de geadresseerden van de beschikking, maar wel direct of indirect een 100% dochtermaatschappij van één van de Italiaanse, Zweedse en Franse vennootschappen. De rechtbank Amsterdam heeft zich onbevoegd verklaard kennis te nemen van de vorderingen tegen de buiten

Nederland gevestigde verweerders. De rechtbank heeft zich alleen bevoegd geacht om kennis te nemen van de vorderingen tegen de in Nederland gevestigde verweerders. De nutsbedrijven zijn hiertegen in hoger beroep gekomen bij het gerechtshof Amsterdam.

Het hof ziet zich in deze zaak geconfronteerd met verschillende zienswijzen over de vraag of een nauwe band in de zin van art. 8, lid 1 Verordening Brussel I-bis bestaat of kan bestaan tussen de vordering tegen de in Nederland gevestigde verweerders enerzijds en anderzijds de vorderingen tegen de buitenlandse verweerders en of van belang is dat het voor de desbetreffende verweerder voorzienbaar is dat hij wordt opgeroepen voor de Nederlandse rechter.

In zaak C-673/23 ([ECLI:NL:GHAMS:2023:2571](#)) stelt het gerechtshof gelijksoortige vragen. In deze zaak heeft de Italiaanse mededingingsautoriteit een inbreuk van artikel 101 VWEU vastgesteld vanwege een kartel op het gebied van kartonverpakkingen. Geïntimeerden zijn verschillende onderdelen van Unilever, gevestigd in Nederland en Italië.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-682/23 \(E.B.SP\)](#), verwijzing uit Roemenië, over vo.1215/2012, forumkeuzebeding en cessieovereenkomst

NOOT – bij prejudiciële verwijzing Duitse rechter van 20 december 2023

German Federal Supreme Court refers questions to the CJEU relating to the concept of “habitual residence” under Art. 8 (a), (b) of the Rome III Regulation ([conflict of laws](#))

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

- French Cour de cassation rules (again) on duty of domestic courts to apply European rules of conflict on their own motion ([conflict of laws](#))
- German Federal Court of Justice rules on what constitutes a genuine international element within the meaning of Art. 3(3) of the Rome I-Regulation (BGH, judgment of 29 November 2023, No. VIII ZR 7/23) ([conflict of laws](#))
- Austrian Supreme Court Rules on the Validity of a Jurisdiction Clause Based on a General Reference to Terms of Purchase on a Website ([conflict of laws](#))
- *Bourlakova v Bourlakov*. Limitation periods and the Rome II procedural carve-out; the UK-EU Withdrawal Agreement and amended Brussels Ia claims; abuse of the anchor defendant mechanism; and a deferred A33-34 stay application. ([GAVL](#))
- Applicable law for misrepresentation (leading to missed opportunities) in *Vegesentials v Shanghai Commercial & Savings Bank*. An Article 4 Rome II analysis with some loose ends. ([GAVL](#))

RECHTSPRAAK NL – Parket bij de Hoge Raad – 8 december 2023 (publ. 11.1.24) – [ECLI:NL:PHR:2023:1114](#)

X v Y (parental responsibility). Vlas AG (of the Supreme Court of The Netherlands) ia on the evidence and procedure carve-out and Article 22 Rome II. ([GAVL](#))

(...), *the interest of this tragic case for the blog lies in Advocate General Vlas discussing Rome II particularly the evidence and procedure carve-out as qualified by Article 22 Rome II's inclusion of the burden of proof in the lex causae:*

OVERIG

- UK has signed the 2019 Judgments Convention ([conflict of laws](#))
- Van Calster on European Private International Law (4th Edition) ([conflict of laws](#))

On 12 January 2024, the United Kingdom has signed the 2019 Judgments Convention (Convention of 2 July 2019 on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil or Commercial Matters), as announced in the [press release of the Hague Conference on Private International Law](#).

This a milestone within the coming about of the worldwide framework for recognition and enforcement of foreign judgments and a welcome addition to the post-Brexit legal landscape.

Landbouw en visserij

HvJ – ARREST – [C-330/22 \(Friends of the Irish Environment\)](#) – 11 januari 2024 – Ierland – [ECLI:EU:C:2024:19](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Gemeenschappelijk visserijbeleid – Totale toegestane vangsten (TAC) voor kabeljauw – Discretionaire bevoegdheid van de Raad bij vaststellen van vangstmogelijkheden – Verordening (EU) nr. 1380/2013 – Verordening (EU) 2019/472

Elk jaar verdeelt de Raad voor elke vissoort in de wateren van de Unie de vangstmogelijkheden over de lidstaten op basis van een voorspelbaar aandeel in de bestanden. Deze afzonderlijke aandelen zijn de zogenaamde totale toegestane vangsten (*total allowable catches*; hierna: „TAC”). Bij het bepalen en het verdelen van de jaarlijkse TAC's moet de Raad handelen binnen de doelstellingen van het GVB, zoals vermeld in de GVB-basisverordening.

Volgens Friends of the Irish Environment, verzoekster, zijn de vangstmogelijkheden uit verordening (EU) 2020/123 niet duurzaam op lange termijn. In haar betoog beroept verzoekster zich primair op de basiswetgeving tot vaststelling van het gemeenschappelijk visserijbeleid. Daarin heeft de Uniewetgever 2020 aangewezen als het uiterste jaar waarin in de wateren van de Unie op alle bestanden op duurzaam niveau dient te worden gevist.

De vraag gaat o.a. over de geldigheid van bijlage IA bij verordening (EU) 2020/123, gelet op de doelstellingen van de GVB-basisverordening.

Hof: Bij het onderzoek van de tweede prejudiciële vraag is niet gebleken van feiten of omstandigheden die afbreuk kunnen doen aan de geldigheid van bijlage IA bij verordening (EU) 2020/123 voor zover in deze bijlage de totale toegestane vangsten (TAC's) voor 2020 zijn vastgesteld voor kabeljauw (Gadus morhua) in zone 6a en de wateren van de Europese Unie en de internationale wateren van zone 5b ten

oosten van 12° 00' WL (COD/5BE6A), alsmede in de zones 7b, 7c, 7e tot en met 7k en 8 tot en met 10 en de wateren van de Unie van zone 34.1.1 (COD/7XAD 34) van de Visserijcommissie voor het centraal-oostelijk deel van de Atlantische Oceaan (Cecaf), voor wijting (*Merlangius merlangus*) in zone 7a (WHG/07A) en voor schol (*Pleuronectes platessa*) in de zones 7h, 7j en 7k (PLE/7HJK).

HvJ – ARREST – C-562/22 (J.D., condition de résidence) – 18 januari 2024 – Bulgarije – ECLI:EU:C:2024:55 – geen conclusie – arrest

Verwerving landbouwgrond – Verplichting voor de verkrijger om sinds meer dan vijf jaar ingezetene te zijn – Vrij verkeer van kapitaal – Artikel 63 VWEU

Een Oostenrijks staatsburger, J.D., vordert bij de Bulgaarse rechter een verklaring voor recht dat hij de werkelijke eigenaar is van een onverdeeld aandeel in drie afzonderlijke percelen landbouwgrond in Bulgarije. Op grond van het Bulgaarse recht is het verwerven van een eigendomsrecht op landbouwgrond op Bulgaars grondgebied onderworpen aan de voorwaarde dat de verkrijger sinds meer dan vijf jaar ingezetene is. J.D. voldoet niet aan die voorwaarde. De Bulgaarse wetgeving vormt aldus een beperking van het vrije verkeer van kapitaal. Kan de beperking worden gerechtvaardigd door de doelstellingen (i) dat de landbouwgrond blijvend overeenkomstig zijn bestemming wordt geëxploiteerd en (ii) dat de verwerving van landbouwgrond voor louter speculatieve doeleinden wordt voorkomen? Het Hof beantwoordt deze vraag negatief: het woonplaatsvereiste gaat namelijk verder dan noodzakelijk is om de doelstellingen te bereiken.

Hof: Artikel 63 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een nationale regeling van een lidstaat op grond waarvan het verwerven van een eigendomsrecht op landbouwgrond op zijn grondgebied is onderworpen aan de voorwaarde dat de verkrijger sinds meer dan vijf jaar ingezetene is.

HvJ – ARREST – C-656/22 (Askos Properties) – 18 januari 2024 – Bulgarije – ECLI:EU:C:2024:56 – geen conclusie – arrest

Landbouw – Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) – Elfpo – Huur- of pachtovereenkomst – Onteigening – Steunmaatregelen voor plattelandontwikkeling – Verordening (EG) nr. 1974/2006

Askos Properties heeft steun aangevraagd in het kader van het plattelandontwikkelingsprogramma voor de periode 2007-2013. In dat kader heeft zij zich ertoe verbonden de gemeentelijke landbouwgronden die zij in 2012 in het kader van vijfjarige overeenkomsten met twee Bulgaarse gemeenten heeft gehuurd, in goede landbouw- en milieuconditie te houden en gedurende ten minste vijf opeenvolgende jaren een landbouwactiviteit in het betrokken probleemgebied uit te oefenen.

In de loop van 2015 is de regeling aldus gewijzigd dat graas-, gras- en hooilanden uitsluitend worden verhuurd of toegewezen aan eigenaren of gebruikers van landbouwbedrijven die graasdieren houden, afhankelijk van het aantal dieren dat en de soort dieren die zij hebben gemeld.

Aan grondgebruikers die vóór 24 februari 2015 een huur- of pachtovereenkomst hadden gesloten voor graas-, gras- en hooilanden, werd een termijn verleend tot 1 februari 2016 om de overeenkomst in overeenstemming te brengen met de nieuw van kracht zijnde vereisten waarin die wijziging voorziet.

Askos Properties heeft deze vereisten niet heeft nageleefd. De twee betrokken gemeenten hebben de huurovereenkomsten voor landbouwgrond in 2016 beëindigd en een deel van de steun teruggevorderd.

Hof: Artikel 47, lid 1, van verordening (EG) nr. 1974/2006 moet aldus worden uitgelegd dat de situatie waarin een gemeentebestuur een huur- of pachtovereenkomst voor landbouwgrond die voor vijf

jaar is gesloten met de begunstigde van landbouwsteun die is toegekend in het kader van plattelandsontwikkelingsprogramma's van een lidstaat aan de financiering waarvan het Elfpo heeft bijgedragen, beëindigt ingevolge een wijziging van de nationale wetgeving waarbij nieuwe vereisten voor de voortzetting van dergelijke overeenkomsten zijn ingevoerd, kan worden aangemerkt als

- een geval van „overmacht” of een „uitzonderlijke omstandigheid” in de zin van dat artikel 47, lid 1, wanneer deze beëindiging voor die begunstigde een externe, abnormale en onvoorzienbare omstandigheid is en hij zonder buitensporige offers te brengen alle mogelijke maatregelen heeft genomen om de betrokken huurovereenkomst in overeenstemming te brengen met de nieuw ingevoerde vereisten,
- een geval van „onteigening van het bedrijf” in de zin van dat artikel 47, lid 1, onder c), wanneer die beëindiging een ontneming van eigendom inhoudt die deze begunstigde het recht ontnemt om de gehuurde landbouwgronden te gebruiken en de opbrengsten ervan te ontvangen.

Artikel 45, lid 4, van verordening nr. 1974/2006, moet aldus moet worden uitgelegd dat het niet van toepassing is op een situatie waarin de begunstigde van landbouwsteun de door hem aangegane verbintenissen niet langer kan nakomen doordat een gemeentebestuur de huur- of pachtovereenkomst voor landbouwgrond die het met hem voor vijf jaar heeft gesloten beëindigt ingevolge een wijziging van de nationale wetgeving, waarbij nieuwe vereisten zijn ingevoerd volgens welke die begunstigde over een veehouderijbedrijf moet beschikken en een bepaald aantal landbouwhuisdieren bij de bevoegde nationale autoriteiten moet melden en waarvan de naleving een voorwaarde voor het behoud van die overeenkomst is.

GERECHT – ARREST – [T-56/22 \(VK/Commissie\)](#) – 31 januari 2024 – [ECLI:EU:T:2024:51](#) – [arrest](#)

Landbouwgarantiefonds (ELGF) en in het kader van het Europees Landbouwfonds voor plattelandsontwikkeling (ELFPO) – Beroep tot nietigverklaring – Van financiering uitgesloten uitgaven – Terugtrekkingsakkoord

Het VK en Noord-Ierland vorderen de gedeeltelijke nietigverklaring van Uitvoeringsbesluit (EU) 2021/2020 waarbij bepaalde uitgaven die de lidstaten in het kader van de Europese Unie hebben gedaan, worden uitgesloten van financiering door de Europese Unie, voor zover het uitgaven betreft die het Verenigd Koninkrijk in 2017 heeft gedaan op het gebied van het bedrag van 2 686 358,72 EUR.

Het Gerecht verwerpt het beroep.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-714/23 \(Benediktinerabtei Ettal\)](#), verwijzing uit Oostenrijk over overdracht landbouwgrond - [ECER](#)

RECHTSPRAAK NL – Cbb – Einduitspraak na intrekking prejudiciële verwijzing in zaak C-354/23 – 23 januari 2024 – [ECLI:NL:CBB:2024:29](#)

Een landbouwbedrijf actief in de glastuinbouw en het telen het voedergewassen heeft een subsidie van in totaal € 27.800,- aangevraagd voor het project 'Aansluiting Roca netwerk' (een fysieke aansluiting op het warmtenetwerk). De aanvraag wordt afgewezen. In de eerste plaats op de grond dat het landbouwbedrijf de aansluiting niet in eigendom verkrijgt. Bovendien zouden de door het landbouwbedrijf opgevoerde kosten voor de aanleg van de fysieke aansluiting niet de werkelijke kosten betreffen.

Met de tussenuitspraak van 28 november 2023 (ECLI:NL:CBB:2023:657) heeft het College dat verzoek tot een prejudiciële beslissing (C-354/23) ingetrokken, omdat de minister zijn standpunt had gewijzigd en de beantwoording van de gestelde prejudiciële vraag daarmee niet langer relevant was voor de beslechting van het onderhavige geschil.

Het Cbb oordeelt dat de minister niet deugdelijk heeft gemotiveerd waarom de door het landbouwbedrijf betaalde vergoeding voor de aansluiting op het warmtenetwerk geen subsidiabele kosten zijn. Beroep gegrond. Draagt de minister op een nieuw besluit te nemen.

REGELGEVING

BNC Fiche: Herziening verordening dierenwelzijn tijdens transport, [Kamerstuk 22112, nr. 3861](#)

LHBTI-rechten

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-713/23 \(Wojewoda Mazowiecki\)*](#), verwijzing uit Duitsland over het niet erkennen van een Duitse huwelijksakte tussen twee mannen - [ECER](#)

NOOT – bij EHRM 12 december 2023, [Przybyszewska e.a. t. Polen](#)

Przybyszewska and Others v. Poland: A Milestone for Poland while a Tiny Brick for Other Countries ([Strasbourg observers](#))

EHRM factsheets en guides

- Homosexuality: criminal aspects
- [Sexual orientation issues](#)

Luchtvaart

HvJ – ARREST – [C-440/22 P \(Wizzair\)](#) – 11 januari 2024 – [ECLI:EU:C:2024:26](#) – geen conclusie – [arrest](#)

Staatssteun – Luchtvervoer – Roemenië – Reddingssteun voor luchtvaartmaatschappij – Artikel 107 VWEU

Samenvatting onder: [Staatssteun](#)

HvJ – ARREST – [C-451/22 \(RTL Nederland en RTL Nieuws\)](#) – 18 januari 2024 – [Nederland](#) – ABRvS prejudiciële verwijzing – [ECLI:EU:C:2024:54](#) – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Informatieverzoek van RTL over MH17 – Mediavrijheid – Vrijheid van meningsuiting en informatievrijheid – Monitoring van voorvallen waarbij de veiligheid van de luchtvaart in gevaar is gebracht – Vertrouwelijkheid – Verordening (EU) nr. 376/2014 – Artikel 11 Handvest EU

Samenvatting onder: [MH17](#)

HvJ – ARREST – [C-474/22 \(Laudamotion\)](#) – 25 januari 2024 – [Duitsland](#) – [ECLI:EU:C:2024:73](#) – geen conclusie – [arrest](#)

Luchtvaartclaim – Vereiste om zich tijdig bij de incheckbalie te melden – Verordening (EG) nr. 261/2004

Is voor het ontstaan van het recht op compensatie wegens de vertraging van een vlucht met meer dan drie uur na de geplande aankomsttijd vereist dat de passagier zich op de door de luchtvaartmaatschappij, de touroperator of een erkend reisbureau aangegeven tijd, doch uiterlijk 45 minuten voor de gepubliceerde vertrektijd bij de incheckbalie meldt, of geldt dit vereiste niet in het geval van een langdurige vertraging in vorenbedoelde zin, net zoals het geval van annulering van de vlucht?

Indien het ontstaan van een langdurige vertraging in voren bedoelde zin niet als zodanig meebrengt dat de verplichting om zich bij de incheckbalie te melden komt te vervallen, vervalt deze verplichting dan wel wanneer de passagier beschikte over voldoende zekere aanwijzingen dat de vlucht pas zou aankomen met een langdurige vertraging in vorenbedoelde zin?

Hof: Artikel 3, lid 2, onder a), van verordening (EG) nr. 261/2004 moet aldus worden uitgelegd dat om aanspraak te kunnen maken op de in artikel 5, lid 1, en artikel 7, lid 1, van deze verordening bedoelde compensatie in geval van langdurige vertraging van de vlucht, te weten een vertraging met drie uur of meer ten opzichte van de door de luchtvaartmaatschappij oorspronkelijk geplande aankomsttijd, een vliegtuigpassagier zich tijdig moet hebben gemeld bij de incheckbalie of, indien hij reeds online heeft ingecheckt, zich tijdig op de luchthaven moet hebben gemeld bij een vertegenwoordiger van de luchtvaartmaatschappij die de vlucht uitvoert.

e Passengers acting to avoid flight delay = no compensation ([ECLB](#))

HvJ – ARREST – [C-54/23 \(Laudamotion\)](#) – Duitsland – ECLI:EU:C:2024:74 – geen conclusie – arrest

Luchtvaartclaim – Alternatieve vlucht die de passagier zelf heeft geboekt – Verordening (EG) nr. 261/2004

Vanwege een vertraging van de oorspronkelijke vlucht heeft een passagier zelf een alternatieve vlucht geboekt om een zakelijke afspraak in Palma de Mallorca te kunnen nakomen. Dankzij deze alternatieve vlucht is hij uiteindelijk op de plaats van bestemming aangekomen met een vertraging van minder dan drie uur ten opzichte van de geplande aankomsttijd van de initiële vlucht. Hij vordert compensatie voor de vertraging van de oorspronkelijke vlucht.

De zaak gaat over de weigering om een passagier compensatie te betalen wegens vertraging bij aankomst van een vlucht waarvoor hij een bevestigde boeking had.

Hof: Artikel 5, lid 1, en artikel 7, lid 1, van verordening (EG) nr. 261/2004 moeten aldus worden uitgelegd dat een vliegtuigpassagier die wegens een dreigende langdurige vertraging bij aankomst op de eindbestemming van de vlucht waarvoor hij een bevestigde boeking heeft, of zelfs wegens het bestaan van voldoende aanwijzingen voor een dergelijke vertraging, zelf een alternatieve vlucht heeft geboekt en de eindbestemming heeft bereikt met een vertraging van minder dan drie uur ten opzichte van de oorspronkelijk geplande aankomsttijd van de eerste vlucht, geen recht heeft op compensatie in de zin van die bepalingen.

HvJ – CONCLUSIE – [C-622/22 \(Commissie/Malta\)](#) – 25 januari 2024 – A-G Campos Sanchez-Bordona – ECLI:EU:C:2024:86 – conclusie

Niet-nakoming – Luchtvaartnavigatiediensten – Datalinkdiensten – Geen rechtvaardiging voor de vertraging – Verordening (EG) nr. 29/2009

De Commissie verwijt Malta dat het zijn verplichtingen krachtens artikel 3, lid 1, van verordening (EG) nr. 29/2009 niet is nagekomen, omdat het niet de nodige maatregelen heeft genomen om te verzekeren dat de door deze lidstaat aangewezen verlener van luchtverkeersdiensten in staat is de in bijlage II bij die verordening omschreven datalinkdiensten te verlenen en te gebruiken.

Malta is van mening dat er sprake was van onvoorzienbare omstandigheden die de vertraging bij de uitrol van het systeem rechtvaardigden en betwist derhalve de stelling van de Commissie.

A-G geeft het Hof in overweging: het beroep van de Commissie toe te wijzen en vast te stellen dat Malta haar verplichtingen krachtens artikel 3, lid 1, van verordening (EG) nr. 29/2009 niet is nagekomen.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-642/23 \(Flightright\)](#), verwijzing uit Duitsland over terugbetaling in de vorm van miles - [ECER](#)
- [C-783/23 \(Liège Airport Security\)](#), verwijzing van de Belgische Hoge Raad over beveiliging luchtvaart en bevoegde autoriteit - [ECER](#). De vraag luidt als volgt: Moet artikel 9 van verordening (EG) nr. 300/2008 van het Europees Parlement en de Raad van 11 maart 2008 inzake gemeenschappelijke regels op het gebied van de beveiliging van de burgerluchtvaart en tot intrekking van verordening (EG) nr. 2320/2002 aldus worden uitgelegd dat de op grond van deze bepaling aangewezen bevoegde autoriteit, met uitsluiting van elke andere autoriteit, enkel toezicht houdt op de toepassing van de in artikel 4 bedoelde gemeenschappelijke basisnormen wanneer deze voortvloeien uit een regeling die specifiek geldt voor de beveiliging van de burgerluchtvaart?

WIKI

- [Wiki luchtvaartclaims](#)

Manipulatiesoftware auto's

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-666/23, 667/23 en 668/23 \(Volkswagen\)](#), verwijzing uit Duitsland over manipulatiesoftware en schadevergoeding - [ECER](#)

Mededinging

HvJ – ARREST – [C-128/21 \(Lietuvos notary rūmai\)](#) – 18 januari 2024 – Litouwen – [ECLI:EU:C:2024:49](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Mededinging – Honoraria notarissen – Begrippen 'onderneming' en 'besluiten van ondernemersverenigingen' – Artikel 101 VWEU

Kunnen de leden van een beroepsorganisatie afzonderlijk worden beboet voor het vaststellen van aan de beroepsorganisatie toe te rekenen besluiten die de mededinging in het Unierecht kunnen vervalsen of beperken?

Hof: Artikel 101 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat in een lidstaat gevestigde notarissen als „ondernemingen” in de zin van deze bepaling moeten worden aangemerkt wanneer zij in bepaalde situaties werkzaamheden verrichten die bestaan in het vastleggen van hypotheektransacties, het aanbrenge van de formules van tenuitvoerlegging, het verlijden van notariële akten, het voorbereiden van transacties, het verlenen van advies, het verrichten van technische diensten en het vastleggen van ruilovereenkomsten, aangezien die werkzaamheden geen verband houden met de uitoefening van bevoegdheden van openbaar gezag.

Artikel 101, lid 1, VWEU moet aldus worden uitgelegd dat regels die door een beroepsorganisatie als de kamer van notarissen zijn vastgesteld ter uniformering van de wijze waarop notarissen van een lidstaat het bedrag berekenen van de honoraria die zij in rekening brengen voor het verrichten van bepaalde werkzaamheden, moeten worden aangemerkt als besluiten van een ondernemersvereniging in de zin van die bepaling.

Artikel 101, lid 1, VWEU moet aldus worden uitgelegd dat besluiten van een ondernemersvereniging ter uniformering van de wijze waarop notarissen het bedrag berekenen van de honoraria die zij in rekening brengen voor het verrichten van bepaalde werkzaamheden, door dat artikel verboden mededingingsbeperkingen „naar strekking” zijn.

Artikel 101 VWEU moet aldus worden uitgelegd dat het eraan in de weg staat dat een nationale mededingingsautoriteit wegens een inbreuk op deze bepaling door een ondernemersvereniging, afzonderlijke geldboeten oplegt aan de ondernemingen die lid zijn van het bestuursorgaan van deze vereniging, wanneer die ondernemingen niet medeplichtig zijn aan de inbreuk.

HvJ – ARREST – C-438/22 (Em akaunt) – 25 januari 2024 – Bulgarije – ECLI:EU:C:2024:71 – geen conclusie – arrest

Mededinging – Vaststelling door een beroepsorganisatie van advocaten van minimumbedragen voor honoraria – Artikel 101 VWEU

Verzoekster heeft bij de rechter een vordering ingesteld tot schadevergoeding tegen haar verzekeraar, ten bedrage van ongeveer 8 241 EUR voor de verzekering van goederen wegens diefstal van een personenauto, vermeerderd met een schadevergoeding wegens vertraging tegen de wettelijke rentevoet ten belope van ongeveer 1 012 EUR.

De vordering tot schadevergoeding omvatte de honoraria van de advocaat van verzoekster berekend volgens een eerder tussen verzoekster en haar advocaat gesloten overeenkomst. Die honoraria bedroegen ongeveer 547 EUR. Verweerster heeft aangevoerd dat de aldus gevorderde honoraria buitensporig hoog waren en heeft verzocht om verlaging ervan.

De verwijzende rechter heeft geoordeeld dat het bedrag van de gevorderde honoraria buitensporig hoog was en dit bedrag verlaagd tot ongeveer 482 EUR.

Hof: Artikel 101, lid 1, VWEU juncto artikel 4, lid 3, VEU moet aldus worden uitgelegd dat ingeval een nationale rechter zou vaststellen dat een bij een nationale regeling verbindend verklaarde verordening tot vaststelling van minimumbedragen voor advocatenhonoraria in strijd is met artikel 101, lid 1, VWEU, deze rechter moet weigeren om deze nationale regeling toe te passen ten aanzien van de partij die is verwezen in de kosten van de advocatenhonoraria, ook wanneer deze partij geen overeenkomst voor advocatendiensten en voor de betaling van advocatenhonoraria heeft gesloten.

Artikel 101, lid 1, VWEU juncto artikel 4, lid 3, VEU moet aldus worden uitgelegd dat een nationale regeling die de advocaat en zijn cliënt niet toestaat een vergoeding overeen te komen die lager is dan het minimumbedrag dat is vastgesteld in een door een beroepsorganisatie van advocaten – zoals de hoge raad voor de advocatuur – vastgestelde verordening, en die voorts de rechter niet toestaat de vergoeding te gelasten van een bedrag dat lager is dan dat minimumbedrag, moet worden aangemerkt als een mededingingsbeperking „naar strekking” in de zin van die bepaling. Wanneer er sprake is van een dergelijke beperking kunnen de legitieme doelstellingen die met de nationale regeling zouden worden nagestreefd, niet worden ingeroepen om de betrokken gedraging vrij te stellen van het in artikel 101, lid 1, VWEU, neergelegde verbod van mededingingsbeperkende overeenkomsten en praktijken.

Artikel 101, lid 2, VWEU juncto artikel 4, lid 3, VEU moet aldus worden uitgelegd dat een nationale rechter die vaststelt dat een bij een nationale regeling verbindend verklaarde verordening tot vaststelling van minimumbedragen voor advocatenhonoraria, in strijd is met het in artikel 101, lid 1, VWEU neergelegde verbod, moet weigeren om die nationale regeling toe te passen, ook wanneer de in deze verordening vastgestelde bedragen de reële marktprijzen van advocatendiensten weergeven.

HvJ – CONCLUSIE – [C-632/22 \(Volvo\)](#) – 11 januari 2024 – A-G Szpunar – Spanje – ECLI:EU:C:2024:31 – [conclusie](#)

Vrachtwagenkartel – Schadevordering – Betekening of kennisgeving aan de dochteronderneming van de moedermaatschappij – Verordening (EG) nr. 1393/2007

Centraal staat de vraag of stukken die een geding inleiden tegen een moedermaatschappij aan haar dochteronderneming kunnen worden betekend, een en ander tegen de achtergrond van het arrest van het Hof in de zaak Sumal.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 1, lid 1, van verordening (EG) nr. 1393/2007 moet aldus worden uitgelegd dat het zich ertegen verzet dat gerechtelijke stukken die aan een in een lidstaat gevestigde moedermaatschappij zijn gericht, rechtsgeldig worden betekend of ter kennis worden gebracht aan een dochteronderneming van die maatschappij in een andere lidstaat.

Artikel 101 VWEU en artikel 47 Handvest EU doen niets af aan deze vaststelling.

- e Opinion of Advocate General Szpunar of 11 January 2024 on the Scope of the Service Regulation in respect to service of process on a domestic subsidiary of a foreign defendant in cartel damages proceedings, C-632/22 – AB Volvo ([conflict of laws](#))

HvJ – CONCLUSIE – [C-48/22 P \(Google en Alphabet/Commissie\)](#) – 11 januari 2024 – A-G Kokott – ECLI:EU:C:2024:14 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Mededinging – Misbruik van een machtspositie – Algemene zoekopdrachten op het internet – Bevoordeling van eigen diensten – Bewijs potentiële uitsluitingseffecten – Artikel 102 VWEU – Artikel 54 EER-Overeenkomst

Bij arrest in zaak T-612/17, heeft het Gerecht het beroep verworpen dat Google en Alphabet hadden ingesteld tegen het besluit van de Europese Commissie van 27 juni 2017 inzake Google Search (Shopping). In dat besluit had de Commissie vastgesteld dat Google misbruik had gemaakt van haar machtspositie (in de zin van artikel 102 VWEU) op verschillende nationale markten voor algemene internetzoekdiensten en voor gespecialiseerde productzoekdiensten. Het misbruik bestond er met name in dat Google bij de weergave van zoekresultaten concurrerende prijsvergelijkingsdiensten voor producten benadeelde ten opzichte van haar eigen prijsvergelijkingsdienst. De Commissie heeft daarnaast Google en Alphabet een geldelijke sanctie opgelegd. Google en Alphabet hebben een hogere voorziening ingesteld tegen het arrest van het Gerecht.

Volgens de A-G moet om te beginnen worden nagegaan onder welke voorwaarden de ongelijke behandeling van concurrenten door een onderneming met een machtspositie, in het bijzonder in de vorm van bevoordeling van de eigen diensten op digitale markten, afwijkt van de (normale) middelen die bij een op verdienste gebaseerde mededinging gebruikelijk zijn, en derhalve als misbruik kan worden gekwalificeerd. Bijzonder omstreden is de vraag of in dit verband de onder andere in het arrest C-7/97 (Bronner) erkende strikte criteria om te kunnen spreken van misbruik door de weigering van toegang tot een „essentiële faciliteit” van toepassing zijn.

Voorts moeten nadere criteria worden vastgesteld aan de hand waarvan kan worden bepaald of een praktijk in strijd is met artikel 102 VWEU. Zo moet worden onderzocht of en hoe de Commissie door middel van een contrafeitelijke analyse moet aantonen dat deze praktijk op zijn minst *potentiële* uitsluitingseffecten sorteert. Bovendien moet worden verduidelijkt of het bewijs van dergelijke uitsluitingseffecten in een zaak als deze vereist dat de Commissie het criterium van de even efficiënte concurrenten toepast.

De A-G oordeelt dat de verweten gedraging geen verband houdt met prijsconcurrentie. Het Gerecht kon dus zonder blijk te geven van een onjuiste rechtsopvatting tot de slotsom komen dat de Commissie niet verplicht was om het criterium van de even efficiënte concurrent op de concurrerende prijsvergelijkingsdiensten of overeenkomstige hypothetische concurrenten toe te passen om te kunnen vaststellen dat deze gedraging potentiële uitsluitingseffecten ten aanzien van hen had.

A-G geeft het Hof in overweging: De hogere voorziening wordt afgewezen.

- 📌 Advocate General Kokott proposes that the Court of Justice confirm the fine of €2.4 billion imposed on Google for favouring its own comparison shopping service ([persbericht Curia](#))
- 📌 AG Kokott issues Opinion in Google Shopping with the Commission looking set to win round 3 with a knockout ([European law blog](#))

HvJ – CONCLUSIE – C-240/22 P (Commissie/Intel Corporation) – 18 januari 2024 – A-G Medina – ECLI:EU:C:2024:65 – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Mededinging – Misbruik van machtspositie – Markt van microprocessoren – Kwalificatie als misbruik – Artikel 102 VWEU

In 2009 heeft de Europese Commissie een geldboete van 1,06 miljard euro opgelegd aan Intel wegens misbruik van machtspositie op de markt van microprocessoren. In 2014 heeft het Gerecht van de EU het beroep van Intel tegen de beslissing van de Commissie volledig afgewezen. In september 2017 heeft het Hof het arrest van het Gerecht echter vernietigd en de zaak terugverwezen naar het Gerecht, dat in 2022 opnieuw uitspraak heeft gedaan en de boete geheel nietig heeft verklaard. De Commissie is in beroep gegaan bij het Hof, en thans neemt de AG conclusie.

A-G geeft het Hof in overweging: de hogere voorziening af te wijzen wat het vierde en het vijfde middel betreft. Ik laat mij niet uit over de vraag of de hogere voorziening moet worden afgewezen wat de overige middelen van de Commissie betreft, noch over de vraag welke partij krachtens artikel 184, lid 2, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof in de kosten moet worden verwezen.

- 📌 Advocate General Medina: the Court should confirm that the Commission erred in applying the AEC test with respect to HP and Lenovo ([persbericht Curia](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – Rechtbank Amsterdam – 20 december 2024 – ECLI:NL:RBAMS:2023:8330

Brussel I bis verordening – Collectieve schadevergoedingsactie tegen Apple – Inbreuk mededingingsrecht - Artikel 102 VWEU – Verordening (EU) nr. 1215/2012

Samenvatting onder: [IPR](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – Gerechtshof Amsterdam – 19 september 2023 (publ. 31.10.23) – C-672/23 en C-673/23 – ECLI:NL:GHAMS:2023:2571

Brussel I bis – Kartelschadezaak – Schadevergoeding – Hoofdelijke aansprakelijkheid - Moedermaatschappij – Artikel 101 VWEU – Verordening (EU) Nr. 1215/2012

Samenvatting onder: [IPR](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-775/23 \(Bursa Română de Mărfuri\)](#), verwijzing uit Roemenië over energiemarkt, monopolie en mededinging – [ECER](#)

MH 17

HvJ – ARREST – [C-451/22 \(RTL Nederland en RTL Nieuws\)](#) – 18 januari 2024 – [Nederland](#) – [ABRvS prejudiciële verwijzing](#) – [ECLI:EU:C:2024:54](#) – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Informatieverzoek van RTL over MH17 – Mediavrijheid – Vrijheid van meningsuiting en informatievrijheid – Monitoring van voorvallen waarbij de veiligheid van de luchtvaart in gevaar is gebracht – Vertrouwelijkheid – Verordening (EU) nr. 376/2014 – Artikel 11 Handvest EU

Verordening 376/2014 inzake het melden, onderzoeken en opvolgen van voorvallen in de burgerluchtvaart verplicht de lidstaten om voorvalmeldingen op te slaan in gegevensbanken die compatibel zijn met de software die door alle lidstaten en het Europees centraal register voor vliegtuigongevallen wordt gebruikt, genaamd Eccairs. Artikel 15 van de verordening verplicht de lidstaten om ‘een passende vertrouwelijkheid te waarborgen’ van de bijzonderheden over onder meer deze voorvalmeldingen. Naar aanleiding van de MH-17-ramp hebben RTL Nederland BV en RTL Nieuws BV in 2018 op grond van de Wet openbaarheid van bestuur de Nederlandse regering verzocht om toegang tot ‘alle meldingen uit Eccairs uit 2014 over Oekraïne’. Zij willen weten wat de Nederlandse regering vóór de ramp wist over de veiligheid van het Oekraïense luchtruim. De minister van Infrastructuur en Waterstaat heeft dit verzoek afgewezen onder verwijzing naar onder meer artikel 15 van de verordening. De afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State vraagt aan het hof hoe dit artikel moet worden uitgelegd in het licht van het recht op vrijheid van meningsuiting en van informatie, zoals neergelegd in artikel 11 van het Handvest. Gaat de voorgeschreven vertrouwelijkheid aangaande voorvalmeldingen zo ver dat het publiek en zelfs een mediabedrijf geen recht heeft op toegang tot informatie over die meldingen?

Het hof beantwoordt die vraag bevestigend, op basis van de bewoordingen en de context van artikel 15 alsmede de doelstelling van de verordening. Die doelstelling is onder meer de verbetering van de veiligheid van de luchtvaart in de Unie door het melden, uitwisselen en analyseren van relevante veiligheidsinformatie. De door de verordening opgelegde vertrouwelijkheid is dus niet slechts van relatieve aard en ziet op alle informatie, in welke vorm dan ook, die een bevoegde nationale autoriteit over een voorval heeft verzameld. Het hof volgt het standpunt dat de Raad van de Europese Unie, de Commissie en de Nederlandse regering in de prejudiciële procedure hebben bepleit, namelijk dat de (in artikel 15 van de verordening neergelegde) beperking op het recht op vrijheid van meningsuiting en van informatie gerechtvaardigd is overeenkomstig artikel 52 lid 1 van het Handvest. Het hof besteedt daarbij nog expliciet aandacht aan de mogelijkheden die een andere EU verordening (verordening 996/2010) biedt om slachtoffers van een ongeval alsmede hun familieleden en slachtofferverenigingen te informeren.

Hof: Artikel 15 van verordening (EU) nr. 376/2014, gelezen in het licht van het in artikel 11 het Handvest EU neergelegde recht op vrijheid van meningsuiting en van informatie, moet aldus worden uitgelegd dat voor de informatie waarover de bevoegde nationale autoriteiten beschikken over een „voorval” op het gebied van de luchtvaartveiligheid in de zin van artikel 2, punt 7, van verordening nr. 376/2014, een vertrouwelijkheidsregeling geldt die tot gevolg heeft dat noch het publiek, noch een mediabedrijf recht heeft op toegang tot die informatie, in welke vorm dan ook.

- 📌 MH17-ramp: de vertrouwelijkheid van bepaalde informatie op het gebied van de luchtvaartveiligheid is gerechtvaardigd en evenredig ([persbericht Curia](#))
- 📌 EU-Hof: geen recht op toegang tot informatie over voorvallen op het gebied van de luchtvaartveiligheid ([ECER](#))

NOOT – bij EHRM Oekraïne en Nederland t. Rusland

The Mariupol Test: Analysing the Briefs of Third States Intervening in Ukraine and the Netherlands v. Russia ([EJILTalk](#))

Milieu, natuur, duurzame energie

HvJ – ARREST – [C-122/22 P \(Dyson e.a./Commissie\)](#) – 11 januari 2024 – [ECLI:EU:C:2024:11](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Energie-etikettering van stofzuigers – Richtlijn 2010/30/EU – Niet-contractuele aansprakelijkheid van de Europese Unie – Voldoende gekwalificeerde schending

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

HvJ – ARREST – [C-252/22 \(Societatea Civilă Profesională de Avocați\)](#) – 11 januari 2024 – Roemenië – [ECLI:EU:C:2024:13](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Verdrag van Aarhus – Toegang tot de rechter – Maatschap van advocaten – Procesbevoegdheid – Beroep waarin bestuurshandelingen worden betwist – In het nationale recht gestelde voorwaarden – Ontvankelijkheid

Verzoekster is een maatschap van advocaten. Zij heeft beroep ingesteld tegen de verwerende plaatselijke autoriteiten, waarbij zij heeft verzocht om, ten eerste, nietigverklaring van de administratieve besluiten tot goedkeuring van het bestemmingsplan en van de bouwvergunning voor de stortplaats en, ten tweede, de ontmanteling van die stortplaats.

De verwijzende rechter vraagt zich af of een maatschap van advocaten die om toegang tot de rechter in milieuaangelegenheden verzoekt, juridisch bekwaam en bevoegd is om de belangen van zijn leden en het algemeen belang te behartigen. Met de gestelde vragen wordt het Hof verzocht de procedureregels die de lidstaten aan de leden van het „publiek” kunnen opleggen om beroep in te stellen in het kader van het milieurecht van de Unie, opnieuw te onderzoeken in het licht van de verplichting van de lidstaten om een doeltreffende bescherming van het milieu te waarborgen.

Hof: Artikel 9, lid 3, van het Verdrag van Aarhus staat niet in de weg aan een nationale regeling op grond waarvan aan een andere juridische entiteit dan een niet-gouvernementele milieubeschermingsorganisatie, slechts procesbevoegdheid wordt verleend om op te komen tegen een bestuurshandeling die niet tot haar is gericht, wanneer zij aanvoert dat een rechtmatig particulier belang of een belang met betrekking tot een rechtssituatie die rechtstreeks verband houdt met haar maatschappelijk doel, is geschonden.

Artikel 9, leden 4 en 5, van dat verdrag, gelezen in het licht van artikel 47 Handvest EU, moet aldus worden uitgelegd dat de rechter die uitspraak moet doen over de verwijzing in de kosten van een in het ongelijk gestelde partij in een milieugeschil, rekening moet houden met alle omstandigheden van de zaak, daaronder begrepen het belang van die partij en het algemene belang dat verband houdt met de bescherming van het milieu, teneinde toe te zien op de naleving van het vereiste dat de kosten van gerechtelijke procedures niet onevenredig hoog zijn.

HvJ – ARREST – C-481/22 (Commissie/Ierland) – 25 januari 2024 – ECLI:EU:C:2024:85 – geen conclusie – arrest

Niet-nakoming – Kwaliteit drinkwater – Grenswaarden e concentratie van trihalomethanen – Richtlijn 98/83/EG

De Commissie verzoekt het Hof vast te stellen dat Ierland de verplichtingen die op haar rusten ten aanzien van de kwaliteit van het drinkwater niet is nagekomen.

Hof: Ierland is, door niet de nodige maatregelen te nemen om ervoor te zorgen dat voor menselijke consumptie bestemd water in 21 publieke watervoorzieningsgebieden, te weten die van (...) en in negen particuliere watervoorzieningsgroepen, te weten (...) voldoet aan het minimumvereiste voor de daarin aanwezige concentratie van trihalomethanen overeenkomstig de parameterwaarden in bijlage I, deel B, bij richtlijn 98/83/EG, en door er niet voor te zorgen dat zo spoedig mogelijk de nodige herstelmaatregelen worden getroffen om de kwaliteit van het voor menselijke consumptie bestemde water in de bovengenoemde publieke watervoorzieningsgebieden en particuliere watervoorzieningsgroepen weer op peil te brengen, en door geen voorrang te geven aan de uitvoering van die maatregelen, waarbij onder meer wordt gelet op de mate waarin de parameterwaarde in kwestie is overschreden en op het mogelijke gevaar voor de volksgezondheid, de verplichtingen niet nagekomen die krachtens artikel 4, lid 1, van richtlijn 98/83, gelezen in samenhang met bijlage I, deel B, daarbij, en artikel 8, lid 2, van deze richtlijn op hem rusten.

HvJ – CONCLUSIE – C-601/22 (WWF Österreich) – 18 januari 2024 – A-G Capeta – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2024:62 – conclusie

Habitatrichtlijn – Wolvenjacht – Voorwaarden voor afwijking van het systeem van strikte bescherming – Begrip ‘ernstige schade’ – Economische overwegingen – Richtlijn 92/43/EEG

De wolf (*Canis lupus*) behoeft volgens habitatrichtlijn strikte bescherming, maar de wolf wordt verantwoordelijk gehouden voor de dood van een aanzienlijk aantal schapen op de alpenweiden van Tirol in Oostenrijk. Om die reden heeft regering van de deelstaat Tirol een besluit genomen waarbij wordt toegestaan deze wolf te doden. Verschillende dieren- en milieubeschermingsorganisaties hebben beroep tot nietigverklaring van dat besluit ingesteld

A-G geeft het Hof in overweging: Het feit dat bepaalde lidstaten zijn uitgezonderd van bijlage IV bij richtlijn 92/43/EEG vormt op zichzelf geen ongelijke behandeling van een lidstaat die een dergelijke uitzondering niet geniet. De onderhavige zaak heeft geen elementen opgeleverd die, wegens schending van artikel 4, lid 2, VEU, afbreuk doen aan de geldigheid van artikel 12, lid 1, van richtlijn 92/43, gelezen in samenhang met bijlage IV daarbij.

Artikel 16, lid 1, van richtlijn 92/43 moet aldus worden uitgelegd dat de beoordeling of de staat van instandhouding van een soort gunstig is en of afwijkingsmaatregelen een negatieve impact hebben op de mogelijkheid een gunstige staat van instandhouding te bereiken of te handhaven, moet worden verricht op basis van een lokaal en nationaal grondgebied, zelfs indien het natuurlijke verspreidingsgebied van de populatie in kwestie een grotere, grensoverschrijdende biogeografische regio bestrijkt. Wanneer die autoriteiten echter over gegevens beschikken waaruit zij kunnen afleiden dat de voorgestelde maatregel de staat van instandhouding van de subpopulatie in een ander land of in het algemeen kan verslechteren, mogen zij deze gegevens evenwel niet negeren maar moeten zij, zelfs indien de maatregel neutraal zou zijn voor de plaatselijke staat van instandhouding, deze gegevens in aanmerking nemen en afzien van de afwijkingsmaatregel.

Het begrip 'ernstige schade' in de zin van artikel 16, lid 1, onder b), van richtlijn 92/43 moet aldus worden uitgelegd dat indirecte (toekomstige) economische schade die niet aan één enkele wolf kan worden toegerekend, daar niet onder valt.

Bij de beoordeling van de mogelijkheid van een andere bevredigende oplossing, als vereist door artikel 16, lid 1, van richtlijn 92/43, kunnen de economische kosten van alternatieve maatregelen in aanmerking worden genomen. Het onderzoek van de impact van de economische kosten van mogelijke maatregelen moet een afweging van alle betrokken belangen omvatten. Bij de waardering van de invloed van economische factoren op basis van een conclusie dat er geen andere bevredigende oplossing is, moet in aanmerking worden genomen dat sommige kosten en aanpassingen onvermijdelijk zijn om de doelstellingen van de richtlijn te verwezenlijken. De beoordeling moet per geval plaatsvinden en mag niet worden verricht aan de hand van een reeks algemene en op voorhand vastgestelde criteria; de beoordeling moet worden geplaatst in de bredere context van de maatregelen en plannen die een lidstaat heeft voor het verwezenlijken van de strikte bescherming van de wolf.

- e** A-G: indirecte (toekomstige) economische schade die niet aan één enkele specifieke wolf kan worden toegerekend is geen ernstige schade in de zin van de habitatrichtlijn (ECER)

HvJ – CONCLUSIE – C-436/22 (ASCEL) – 25 januari 2024 – A-G Kokott – Spanje – ECLI:EU:C:2024:83 – conclusie

Bescherming van de wolf – Regionale jacht op wolven – Ongunstige staat van instandhouding – Richtlijn 92/43/EEG

De bescherming van de wolf (*Canis lupus*) is momenteel het onderwerp van een controversiële discussie. Zo heeft het Europees Parlement opgeroepen tot een herziening van zijn beschermingsstatus en heeft de Europese Commissie verzocht om toezending van lokale gegevens voor dit doel.

De habitatrichtlijn blijft de wolf echter volledig beschermen: de lidstaten moeten niet alleen speciale beschermingszones voor deze diersoort aanwijzen, maar ook individuele specimens op het gehele grondgebied van de Unie beschermen. Het onderhavige verzoek om een prejudiciële beslissing betreft dit tweede beschermingsstelsel, de bescherming van de soorten.

Doorslaggevend is de plaats waar hij verblijft. Volgens de habitatrichtlijn is artikel 14 van toepassing op de wolf in Spanje ten noorden van de rivier de Duero en artikel 12 op de wolf ten zuiden daarvan. Om die reden staat de autonome regio Castilië en León, waar deze rivier doorheen stroomt, de jacht op wolven in het noorden toe.

Het geschil gaat over de vraag of deze regionale jachtregeling toelaatbaar is. Aangezien de staat van instandhouding van de wolf in Spanje ongunstig is, betwijfelt de nationale rechter of het aanvaardbaar is dat de strikte bescherming van artikel 12 van de habitatrichtlijn niet geldt ten noorden van de Duero. Als de territoriale afbakening van de twee beschermingsregimes door de richtlijn echter wordt gehandhaafd, moet het Hof verduidelijken of de jacht desondanks vanwege de ongunstige staat van instandhouding moet worden verboden op grond van artikel 14.

*A-G geeft het Hof in overweging: Het verzoek om een prejudiciële beslissing laat er geen twijfel over bestaan dat de wolf (*Canis lupus*) in Spanje enkel ten zuiden van de rivier de Duero moet worden beschermd overeenkomstig artikel 12 van richtlijn 92/43/EEG, terwijl artikel 14 van deze richtlijn van toepassing is op deze diersoort ten noorden van de rivier.*

De jacht kan een onttrekking en een exploitatie van specimens van de wolf in de zin van artikel 14, lid 1, van richtlijn 92/43 vormen.

De artikelen 11, 14 en 17 van richtlijn 92/43 moeten aldus worden uitgelegd dat:

- de lidstaten het aan de natuur onttrekken en de exploitatie van specimens van de in bijlage V genoemde soorten overeenkomstig artikel 14 moeten beperken wanneer is weerlegd dat de onbeperkte uitoefening van de betrokken activiteit verenigbaar is met het behoud van een gunstige staat van instandhouding,
- het krachtens artikel 11 vereiste toezicht op de staat van instandhouding van een in bijlage V genoemde soort bijzondere zorgvuldigheid vereist, vooral als deze soort, zoals de wolf, voor sommige aangrenzende gebieden in bijlage II en IV is opgenomen en daar zelfs als prioritaire soort is aangemerkt,
- de op grond van artikel 14 te verrichten beoordeling moet worden gebaseerd op het verslag dat overeenkomstig artikel 17 wordt verstrekt, tenzij dat verslag wordt tegengesproken door kennis die wetenschappelijk gezien relevanter is, en
- ook nadat de ongunstige staat van instandhouding van een in bijlage V bij de habitatrichtlijn opgenomen soort is vastgesteld, de jacht op deze soort alleen moet worden verboden indien dit verbod gelet op de beste beschikbare wetenschappelijke kennis, met inbegrip van een passend toezicht op de staat van instandhouding van de soort overeenkomstig artikel 11, en rekening houdend met het voorzorgsbeginsel noodzakelijk is voor het herstel van een gunstige staat van instandhouding van deze soort.”

EHRM factsheets en guides

- [Environment](#)
- [Climate change](#)
- [Guide sur la jurisprudence de la Convention européenne des droits de l'homme - Environnement](#)

OVERIG

- Artikel: Europese Commissie stelt nieuwe regels voor tegen greenwashing ([Bijzonder strafrecht](#))
- Mapping the Hidden Continent of Environmental Disputes ([EJILTalk](#))
- Green light to glyphosate, pesticides and NGTs: Backpedaling on the Green Deal? ([European law blog](#))
- The Legality of Banning Fossil Advertising ([European law blog](#))

Ne bis in idem

HvJ – ARREST – [C-58/22 \(Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Craiova\)](#) – 25 januari 2024 – Roemenië – [ECLI:EU:C:2024:70](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Ne bis in idem – Sepotbesluit – Onherroepelijke vrijspraak – Toelaatbaarheid latere strafrechtelijke vervolgingen in personam voor dezelfde feiten – Artikel 50 Handvest EU

Op 14 maart 2016 heeft het openbaar ministerie besloten om strafvervolging in te stellen wegens afpersing. Na onderzoek was de politie van mening dat er geen strafbare feiten waren gepleegd en heeft zij een rapport opgesteld waarin werd voorgesteld de zaak te seponeren. Op basis van dit rapport heeft de met de zaak belaste aanklager gelast de zaak te seponeren. Een maand later, nadat de sepotbeslissing onherroepelijk is geworden, besluit de hoofdaanklager een verzoek bij de rechter in te

dienen om de procedure te hervatten. Hierop volgt een procedure, waarbij de zaak uiteindelijk bij de verwijzende rechter terecht komt.

Deze verzoekt het Hof meer licht te werpen op de vereisten volgens welke een besluit van een openbaar aanklager om de zaak te seponeren, gebaseerd dient te zijn op een inhoudelijke beoordeling van de zaak, waarbij uitgebreid onderzoek is verricht. In het bijzonder verzoekt de verwijzende rechter het hof om de vraag te beantwoorden of voldoende is dat dit sepotbesluit is genomen na vergaring van de belangrijkste bewijzen in de betreffende zaak..

Het Hof is van oordeel dat de vraag of het onderzoek uitgebreid genoeg is geweest door de nationale rechter moet worden beantwoord, maar geeft daarbij de volgende aanwijzingen: 1. Dat de openbaar aanklager het sepotbesluit heeft gebaseerd op een bij dit besluit gevoegd rapport van de politie, terwijl de politie de verdachte en de aangevers heeft verhoord en onder meer een cd met een geluidsopname voorhanden heeft had, lijkt erop te wijzen dat in de loop van het onderzoek verschillende bewijsmiddelen zijn vergaard en onderzocht die ten gronde zijn beoordeeld. 2. Niettemin zou het feit dat verschillende ooggetuigen niet zijn gehoord, een aanwijzing kunnen vormen voor het feit dat de juridische situatie van de verdachte als persoon die strafrechtelijk aansprakelijk is voor het strafbare feit, niet is onderzocht.

Hof verklaart voor recht: Het in artikel 50 Handvest EU neergelegde ne-bis-in-idembeginsel moet aldus worden uitgelegd dat een persoon niet kan worden geacht onherroepelijk te zijn vrijgesproken in de zin van dat artikel 50 ten gevolge van een sepotbesluit dat door een openbaar ministerie is vastgesteld zonder dat de strafrechtelijke aansprakelijkheid van die persoon voor het vervolgde strafbare feit is onderzocht.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-701/23 \(Swiftair\)*](#), verwijzing uit Frankrijk over het ne bis in idem beginsel - [ECER](#)

EHRM factsheets en guides

- [Right not to be tried or punished twice](#)
- [Guide on Article 4 of Protocol No. 7 to the ECHR – right not to be tried or punished twice](#)

Oekraïne

RECHTSPRAAK NL – ABRvS – 17 januari 2014 – [ECLI:NL:RVS:2024:32](#)

Tijdelijke bescherming derdelander uit Oekraïne

Samenvatting onder: [Asiel en migratie](#)

Overlevering en uitlevering

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-722/23 \(Rugu\)](#), verwijzing uit België over EAB - [ECER](#)

Rugu is een Roemeens onderdaan, die in België verblijft. Roemenië heeft jegens hem een EAB uitgevaardigd voor de tenuitvoerlegging van een gevangenisstraf van 4 jaar.

De raadkamer heeft de tenuitvoerlegging van het EAB geweigerd, omdat de omstandigheden van de hechtenis in Roemenië verzoeker zouden blootstellen aan het risico dat zijn grondrechten (artikel 3 EVRM) zouden worden geschonden. In hoger beroep is deze beschikking bevestigd, maar is tevens beslist dat de in het EAB bedoelde gevangenisstraf in België ten uitvoer kan worden gelegd, aangezien het risico dat de betreffende bepaling beoogt te voorkomen, betrekking heeft op een wijze van tenuitvoerlegging van de in Roemenië opgelegde straf en niet op de procedure die daar tot de veroordeling van verzoeker heeft geleid of op deze veroordeling zelf.

Het Hof van Cassatie stelt de prejudiciële vraag of in een dergelijk geval artikel 4, lid 6, van het kaderbesluit het toestaat dat de rechterlijke instanties bevelen dat de vrijheidsstraf die opgelegd is in de uitvaardigende lidstaat in de uitvoerende lidstaat ten uitvoer wordt gelegd.

EHRM factsheets

- [Extradition and life imprisonment](#)

Prejudiciële procedure HvJEU

HvJ – ARREST – Gevoegde zaken C-181/21 en C-269/21 (G.) – 9 januari 2024 – Grote Kamer – Polen – ECLI:EU:C:2024:1 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Rechtsstaat – Hervorming Poolse gerechtelijke systeem – Benoeming gewone rechters – Begrip “rechterlijke instantie – Prejudiciële verwijzing – Niet-ontvankelijkheid van de verzoeken om een prejudiciële beslissing - Artikel 267 VWEU – Artikel 19 VEU, Artikel 47 Handvest EU

De procedure betreft een schuldvordering uit hoofde van een consumentenkredietovereenkomst en strekt tot beoordeling van de eerlijkheid van de bedingen. De vragen van de verwijzende rechter zien echter op de rechtsprekende formatie die de zaak moet behandelen. Deze formatie bestond onder meer uit en werd voorgezeten door een rechter die is benoemd onder schending van bepalingen die vereisen dat organen van rechterlijk zelfbestuur aan de benoemingsprocedure deelnemen.

Zijn rechtsprekende formaties met daarin rechters die na een dergelijke procedure zijn benoemd, wel een „rechterlijke instantie” in de zin van met name het Unierecht zijn?

De verwijzende rechters merken op dat de zaken C-181/21 en C-269/21, anders dan andere zaken die tot dusver bij het Hof aanhangig zijn gemaakt, betrekking hebben op benoemingen tot rechter in gewone rechterlijke instanties en niet in de Sąd Najwyższy. Zij stellen vragen inzake de onafhankelijkheid en de benoemingsprocedure van een rechter bij een gewone rechterlijke instantie. De vragen gaan over de uitleg van de artikelen 2 en 19, lid 1, VEU en artikel 6, lid 1 tot en met 3, VEU in samenhang met artikel 47 Handvest EU.

Aangezien het Poolse recht niet voorziet in rechtsmiddelen om op te komen tegen de onregelmatige benoeming van rechters, wensen de verwijzende rechters tevens te vernemen of zij, met het oog op het waarborgen van de doeltreffendheid van het Unierecht, ambtshalve nationale regels inzake de automatische wraking van rechters (judex inabilis) naar analogie moeten toepassen en dus rechters die volgens een onrechtmatige procedure zijn benoemd bij de gewone rechterlijke instanties, moeten uitsluiten van de behandeling van zaken.

Nederland, Denemarken en Polen hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Het Hof overweegt dat het verzoek om een prejudiciële beslissing in zaak C-181/21 moet worden geacht een formulering van rechtsgeleerde adviezen over algemene of hypothetische vraagstukken te beogen, zodat het niet-ontvankelijk is. Ten aanzien van zaak C-269/21 overweegt het Hof dat de daarin gestelde vragen betrekking hebben op een fase van de procedure in het hoofdgeding die definitief is afgesloten en losstaat van het bodemgeschil dat als enige aanhangig blijft bij de verwijzende rechter. Zij beantwoorden dus niet aan een objectieve behoefte die inherent is aan de beslechting van dit geding, maar beogen van het Hof een algemene, van de behoeften van dat geding losstaande beoordeling van de procedure voor de benoeming van gewone rechters in Polen te verkrijgen. Ook die vragen zijn daarom niet-ontvankelijk.

Hof: De verzoeken om een prejudiciële beslissing zijn niet-ontvankelijk.

HvJ – ARREST – C-389/22 (Croce Rossa Italiana e.a.) – 25 januari 2024 - ECLI:EU:C:2024:77 – geen conclusie – arrest (Franse taalversie)

Prejudiciële verwijzingsplicht – Uitzonderingen – Raamovereenkomst inzake arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd – Non-discriminatiebeginsel – Artikel 267 VWEU

Na een reorganisatie van het Italiaanse Rode Kruis worden alleen personeelsleden in vaste dienst op een reservelijst geplaatst. Personeelsleden in tijdelijke dienst worden met verlof gestuurd en kunnen na 31 december 2013 niet meer terugkeren. Verzoekers, personeelsleden in tijdelijke dienst, zijn een procedure gestart. Zij vorderen erkenning van het recht op voortzetting van hun betrekkingen met het Italiaanse Rode Kruis, onder dezelfde voorwaarden als het personeel van het militaire corps van dit laatste dat is opgeroepen om permanente dienst te vervullen, en anderzijds, nietigverklaring van de handelingen waarbij zij met verlof zijn gestuurd. Volgens verzoekers heeft het Italiaanse Rode Kruis misbruik gemaakt van de regeling van de tijdelijke dienst, door hen niet alleen met de uitvoering van buitengewone en tijdelijke institutionele taken te belasten, maar ook met de uitvoering van gewone taken. Zij betogen in wezen dat hun relatie met het Italiaanse Rode Kruis in werkelijkheid een doorlopende dienstverrichting was en dat deze relatie overeenkomstig de rechtspraak van het Hof had moeten worden omgezet in een arbeidsverhouding voor onbepaalde tijd.

Het Hof beantwoordt in deze zaak vragen over de reikwijdte van de verwijzingsplicht uit artikel 267 VWEU, over clause 5 uit de raamovereenkomst en over het beginsel van gelijke behandeling.

LITERATUUR

H.H. Voogsgeerd, Prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie van de EU en het (Nederlandse) arbeidsrecht, in: TAC 2023, afl. 4, p. 152-160

Recent zijn zowel door het Hof van Justitie van de EU als door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens enkele eisen gesteld aan de motivering van een weigering om een prejudiciële vraag aan het EU-Hof te stellen. In deze bijdrage onderzoekt auteur of Nederlandse rechterlijke instanties voldoen aan de eisen aan de motivering wanneer geen prejudiciële vraag aan het Hof in Luxemburg wordt gesteld, terwijl één van de procespartijen daar wel om heeft verzocht. Auteur richt zich daarbij op de door Nederlandse rechters (niet) gestelde vragen in de afgelopen vijf jaar. (....)

Privacy en persoonsgegevens

EHRM – ARREST – Tena Arregui t. Spanje – 11 januari 2024 – 42541/18 – ECLI:CE:ECHR:2024:0111JUD004254118 – persbericht – arrest

Lezen en gebruik van mails – Eerbiediging correspondentie – Privacy – Artikel 8 EVRM

De vraag aan de orde is of het recht van klager op eerbiediging van zijn correspondentie op grond van artikel 8 EVRM voldoende werd beschermd.

Klager is een Spaanse burger en tot 2015 was hij lid van het bestuur van de politieke partij Unión, Progreso y Democracia (UPyD). In 2015 ontstond verdeeldheid in de partij: sommige leden, waaronder de klager, pleitten voor een coalitie met een rivaliserende partij, terwijl andere leden dat niet wilden. Begin 2015 werd één lid van de UPyD, de heer P., ervan verdacht betrokken te zijn bij onderhandelingen met de rivaliserende partij. Naar aanleiding van de verdenking hebben leiders van de UPyD een bedrijf ingehuurd om de e-mails te monitoren die door P. waren verzonden enkele maanden voordat hij uit de partij werd gezet. Er werden enkele e-mails onderkend die door klager aan P. waren gestuurd over plannen om een nieuwe politieke partij op te richten en daarmee de beoogde coalitie met de rivaliserende partij mogelijk te maken. In juni 2015 zijn deze emailberichten door de organisatiemanager van de UPyD, F., samen met een rapport aan 20 leden van het bestuur van de partij en leden van de politieke raad gestuurd.

In juli 2015 diende de klager een klacht in tegen F. wegens onrechtmatig openbaarmaking van geheimen en daarmee een schending van zijn recht op privacy. De Audiencia Provincial heeft de strafrechtelijke procedure stopgezet.

Het EHRM herhaalt dat politieke partijen essentiële onderdelen zijn van de democratie en dat de nationale autoriteiten ervoor moeten zorgen dat mogelijkheden tot het monitoren van correspondentie en andere communicatie gepaard moet gaan met adequate waarborgen tegen misbruik. In casu beweerde klager echter niet dat er sprake was van misbruik van de wet of dat het monitoren onrechtmatig was, maar beweerde hij dat de beslissing van de Audiencia Provincial, om de strafrechtelijke procedure te staken, onvoldoende was onderbouwd. De rechtbank had geoordeeld dat er geen overtreding had plaatsgevonden door F. met als motivering dat de handelingen plaatsvonden binnen een politieke partij, het monitoren beperkt was tot bepaalde zoektermen in het e-mailaccount van P., het account werd gemonitord volgens de partijregels en er geen ander motief was voor het monitoren dan het beschermen van de belangen van de partij. Volgens het EHRM was die onderbouwing van de rechtbank niet willekeurig of onredelijk.

Geen schending van het recht van klager op eerbiediging van correspondentie ex. artikel 8 EVRM.

EHRM – ARREST – O.G. e.a. t. Griekenland – 23 januari 2024 – 71555/12 – 48256/13 – persbericht – arrest

Privéleven – Openbaarmaking identiteit en medische gegevens – Noodzakelijkheids criterium – Medische tests – Beperking niet voorzien bij wet – Artikel 8 EVRM

Samenvatting onder: gezondheid, geneesmiddelen

HvJ – ARREST – C-231/22 (België/Gegevensbeschermingsautoriteit) – 11 januari 2024 – België – ECLI:EU:C:2024:7 – conclusie – arrest

AVG – Publicatieblad van een lidstaat – Bekendmaking akten van vennootschappen – Begrip ‘verwerkingsverantwoordelijke’ – Verordening (EU) 2016/679

In het Belgisch staatsblad is een door een notaris gewaarmerkt besluit van een vennootschap gepubliceerd dat naast de naar Belgisch recht vereiste gegevens, bij vergissing ook persoonsgegevens van een natuurlijke persoon bevatte.

De functionaris voor gegevensbescherming van deze notaris heeft het Belgisch Staatsblad verzocht deze gegevens te wissen. De Federale Overheidsdienst Justitie (hierna: „FOD”), de beheersautoriteit van het Belgisch Staatsblad, heeft dit verzoek echter afgewezen.

De verwijzende rechter wil weten of het Belgisch Staatsblad dan wel de FOD moet worden beschouwd als „verwerkingsverantwoordelijke” in de zin van artikel 4, punt 7, van verordening (EU) 2016/679. Voorts vraagt de verwijzende rechter zich af wat de grenzen zijn van de verplichtingen van een verwerkingsverantwoordelijke wanneer de verwerking wordt verricht door opeenvolgende entiteiten.

Hof: Artikel 4, punt 7, van verordening (EU) 2016/679 moet aldus worden uitgelegd dat de dienst die of het orgaan dat belast is met het publicatieblad van een lidstaat en die/dat volgens de wetgeving van die staat onder meer akten en officiële documenten als zodanig moet bekendmaken die derden onder hun eigen verantwoordelijkheid met inachtneming van de toepasselijke regels hebben voorbereid en die vervolgens worden neergelegd bij een rechterlijke instantie die deze ter bekendmaking doet toekomen aan die dienst of dat orgaan, niettegenstaande het gebrek aan rechtspersoonlijkheid kan worden aangemerkt als „verwerkingsverantwoordelijke” voor de in die akten en documenten vervatte persoonsgegevens, wanneer het betrokken nationale recht de doelstellingen van en de middelen voor de door dat publicatieblad verrichte persoonsgegevensverwerking bepaalt.

Artikel 5, lid 2, van verordening 2016/679 junctis artikel 4, punt 7, en artikel 26, lid 1, van deze verordening moet aldus worden uitgelegd dat de dienst die of het orgaan dat belast is met het publicatieblad van een lidstaat en die/dat wordt aangemerkt als „verwerkingsverantwoordelijke” in de zin van artikel 4, punt 7, AVG, bij de persoonsgegevensverwerkingen die hij krachtens het nationale recht moet verrichten als enige verantwoordelijk is voor de inachtneming van de in artikel 5, lid 1, AVG bedoelde beginselen, tenzij uit dit recht voortvloeit dat hij daarvoor gezamenlijk met andere entiteiten verantwoordelijk is.

HvJ – ARREST – C-33/22 (Österreichische Datenschutzbehörde) – 16 januari 2024 – Grote Kamer – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2024:46 – persbericht – conclusie – arrest

AVG – Nationale parlementaire enquêtecommissie – Competentie bevoegde toezichhoudende autoriteit – Activiteiten die buiten de werkingssfeer van het Unierecht vallen – Verordening (EU) 2016/679

Vallen de werkzaamheden van een enquêtecommissie van het parlement van een lidstaat binnen de werkingssfeer van de AVG, ook wanneer de enquête betrekking heeft op aangelegenheden van nationale veiligheid? Zo ja, kunnen de bepalingen van de AVG inzake het recht om bij een nationale toezichhoudende autoriteit een klacht in te dienen rechtstreeks worden toegepast, in weerwil van een grondwettelijk beginsel dat zich verzet tegen externe inmenging in de werkzaamheden van het parlement? Artikel 2, lid 2, onder a, AVG bepaalt dat de verordening niet van toepassing is op de verwerking van persoonsgegevens “in het kader van activiteiten die buiten de werkingssfeer van het Unierecht vallen”. Het hof bevestigt eerdere rechtspraak dat deze uitzondering op de werkingssfeer van de AVG restrictief moet worden uitgelegd.

Hof: Artikel 16, lid 2, eerste volzin, VWEU, en artikel 2, lid 2, onder a), van verordening (EU) 2016/679 moeten aldus worden uitgelegd dat activiteiten niet kunnen worden geacht buiten de werkingssfeer van het Unierecht te vallen en daarmee te zijn uitgesloten van het toepassingsgebied van deze verordening om de enkele reden dat zij worden verricht door een enquêtecommissie die door het parlement van een lidstaat is ingesteld ter uitoefening van zijn recht van toezicht op de uitvoerende macht.

Artikel 2, lid 2, onder a), van verordening 2016/679, gelezen in het licht van overweging 16 van deze verordening, moet aldus worden uitgelegd dat de activiteiten die door een door het parlement van een lidstaat ter uitoefening van zijn recht van toezicht op de uitvoerende macht ingestelde enquêtecommissie worden verricht en die dienen om de activiteiten van een politieke staatsveiligheidsdienst te onderzoeken omdat er sprake is van mogelijke politieke beïnvloeding van die dienst, als zodanig niet kunnen worden aangemerkt als activiteiten die betrekking hebben op de nationale veiligheid en die buiten de werkingssfeer van het Unierecht vallen in de zin van die bepaling.

Artikel 77, lid 1, en artikel 55, lid 1, van verordening 2016/679 moeten aldus worden uitgelegd dat, wanneer een lidstaat er overeenkomstig artikel 51, lid 1, van deze verordening voor heeft gekozen één enkele toezichthoudende autoriteit in te stellen, maar er niet de bevoegdheid aan heeft toegekend om toezicht te houden op de toepassing van die verordening door een enquêtecommissie die door het parlement van deze lidstaat is ingesteld ter uitoefening van zijn recht van toezicht op de uitvoerende macht, die bepalingen aan deze autoriteit rechtstreeks de bevoegdheid verlenen om kennis te nemen van klachten over de verwerking van persoonsgegevens door die enquêtecommissie.

- 📌 Een parlementaire enquêtecommissie moet in principe de algemene verordening gegevensbescherming naleven ([persbericht Curia](#))

HvJ – ARREST – [C-687/21 \(MediaMarktSaturn\)](#) – 25 januari 2024 – Duitsland – [ECLI:EU:C:2024:72](#) – geen conclusie – [arrest](#) (Franse taalversie)

AVG – Verstrekken persoonsgegevens aan een derde – Schadevergoeding – Verordening (EU) 2016/679

Het betreft een geding tussen een natuurlijke persoon, en MediaMarktSaturn over de vergoeding van de immateriële schade die deze persoon stelt te hebben geleden als gevolg van de verstrekking aan een derde van een aantal van zijn persoonsgegevens door een fout van werknemers van die onderneming.

Het Hof overweegt onder meer dat het feit dat werknemers per vergissing een document met persoonsgegevens aan een onbevoegde derde hebben overhandigd, op zichzelf niet volstaat om te concluderen dat de door de verwerkingsverantwoordelijke getroffen technische en organisatorische maatregelen niet "passend" waren in de zin van de artikelen 24 en 32. Verder overweegt het Hof dat het in artikel 82 neergelegde recht op schadevergoeding met name in het geval van immateriële schade, een compenserende en geen bestraffende functie vervult. Dit moet de volledige vergoeding mogelijk maken van de schade die daadwerkelijk is geleden als gevolg van de schending van die verordening. Daarbij hoeft geen rekening te worden gehouden met de ernst van de door de voor de verwerking verantwoordelijke gepleegde inbreuk. Een persoon die om schadevergoeding verzoekt, moet niet alleen aantonen dat de bepalingen van die verordening zijn geschonden, maar ook dat die schending hem materiële of immateriële schade heeft berokkend. Tot slot overweegt het Hof dat in het geval dat een document dat persoonsgegevens bevat, is verstrekt aan een onbevoegde derde van wie vaststaat dat hij geen kennis heeft genomen van die gegevens, er geen sprake is van "immateriële schade" door het enkele feit dat de betrokkene vreest dat als gevolg van die verstrekking een kopie van dat document kon worden gemaakt voordat het werd teruggezonden en in de toekomst verspreiding of zelfs misbruik van zijn gegevens zal plaatsvinden.

HvJ – ARREST – C-118/22 (Direktor na Glavna direktsia) – 30 januari 2024 – Grote Kamer – Bulgarije – ECLI:EU:C:2024:97 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Verwerking van persoonsgegevens met het oog op de bestrijding van strafbare feiten — Minimale gegevensverwerking – Beperking van de opslag – Recht op gegevenswissing – Beperking van de verwerking – Richtlijn (EU) 2016/680

Verzoeker, NG en veroordeeld wegens meened, heeft aan de Nationale politie gevraagd om te worden geschrapt uit het nationale bestand waarin de Bulgaarse politiediensten personen registreren die worden vervolgd wegens een ambtshalve vervolgbaar opzettelijk gepleegd strafbaar feit. Hij heeft daartoe aangevoerd dat hij na een onherroepelijke strafrechtelijke veroordeling is gerehabiliteerd. Nadat dit verzoek is afgewezen is hij hiertegen in beroep gegaan bij de bestuursrechter. De verwijzende rechter zet uiteen dat het nationale recht ertoe leidt dat de bevoegde autoriteiten een nagenoeg onbeperkt recht hebben op gegevensverwerking voor de in artikel 1 van richtlijn 2016/80 omschreven doeleinden (kort gezegd: voorkoming, onderzoek, opsporing en vervolging van strafbare feiten of tenuitvoerlegging van straffen). Rehabilitatie vormt volgens dat recht geen reden voor schrapping uit het politieb Bestand. Verzet het Unierecht zich tegen een nationale wettelijke regeling als de onderhavige?

Nederland, Spanje, Polen, Tsjechië, Ierland en de Europese Commissie hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 4, lid 1, onder c) en e), van richtlijn (EU) 2016/680 gelezen in samenhang met de artikelen 5 en 10, artikel 13, lid 2, onder b), en artikel 16, leden 2 en 3, ervan en in het licht van de artikelen 7 en 8 van het Handvest EU, staat in de weg aan een nationale wettelijke regeling op grond waarvan de politiediensten met het oog op de voorkoming, het onderzoek, de opsporing en de vervolging van strafbare feiten of de tenuitvoerlegging van straffen persoonsgegevens, waaronder biometrische en genetische gegevens, bewaren van personen die onherroepelijk zijn veroordeeld wegens een ambtshalve vervolgbaar opzettelijk gepleegd strafbaar feit, en dit tot het overlijden van de betrokken persoon, zelfs indien hij gerehabiliteerd is, zonder dat de verantwoordelijke voor de verwerking verplicht is om periodiek te evalueren of de opslag van die gegevens nog noodzakelijk is, en zonder dat aan de betrokken persoon het recht wordt toegekend om die gegevens te doen wissen wanneer de opslag ervan niet langer noodzakelijk is voor de doeleinden waarvoor zij zijn verwerkt, of om in voorkomend geval de verwerking ervan te doen beperken.

- ❖ Recht op gegevenswissing: het Unierecht wordt geschonden wanneer biometrische en genetische gegevens van personen die strafrechtelijk zijn veroordeeld, op algemene en ongedifferentieerde wijze worden bewaard totdat die personen overlijden ([persbericht Curia](#))

HvJ – CONCLUSIE – C-757/22 (Meta Platforms) – 25 januari 2024 – A-G De La Tour – Duitsland – ECLI:EU:C:2024:88 – [conclusie](#)

AVG – Informatieverplichting verwerkingsverantwoordelijke – Representatieve vordering consumentenorganisatie – Verordening (EU) 2016/679

Meta Platforms biedt spellen aan in het App-Zentrum waarbij vermeld wordt dat het de applicatie is toegestaan om bepaalde persoonlijke informatie namens de gebruiker te publiceren. De Duitse federale vereniging van consumentenbeschermingsorganisatie (het Bundesverband) heeft een vordering ingesteld los van enige schending van de concrete rechten van een betrokkene en zonder dat het daartoe opdracht heeft gekregen van een betrokkene. De verwijzende rechter vraagt zich af of de door het Bundesverband ingestelde representatieve vordering in de omstandigheden van de onderhavige zaak voldoet aan de voorwaarde van artikel 80, lid 2, AVG dat de entiteit die een dergelijke vordering instelt, van mening is dat de rechten van een betrokkene uit hoofde van deze verordening zijn geschonden „ten gevolge van de verwerking” van persoonsgegevens.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 80, lid 2, van verordening (EU) 2016/679 moet aldus worden uitgelegd dat de voorwaarde dat een gemachtigde entiteit, om een representatieve vordering krachtens deze bepaling te kunnen instellen, moet aanvoeren dat zij van mening is dat de rechten van een betrokkene uit hoofde van deze verordening zijn geschonden ten gevolge van de verwerking, veronderstelt dat die entiteit aanvoert dat er sprake is van een verwerking van persoonsgegevens en van een verband tussen de schending van die rechten en de verwerking. Aan deze voorwaarde is voldaan wanneer deze vordering in samenhang met een verwerking van persoonsgegevens is gebaseerd op schending door de verwerkingsverantwoordelijke van de informatieplichting als bedoeld in artikel 12, lid 1, eerste volzin, en artikel 13, lid 1, onder c) en e), van voornoemde verordening, voor zover de schending die verwerking onrechtmatig kan maken.”

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-710/23 \(Ministerstvo zdravotnictví II\)](#), verwijzing uit Tsjechië over de AVG en COVID-19-ECER

NOOT – bij zaken HvJEU [C-456/22 \(Gemeinde Ummendorf\)](#) en [C-340/21 \(Natsionalna agentsia za prihodite\)](#)

One, Two, Three... Fault? CJEU Rules on Civil Liability Requirements under the GDPR ([conflict of laws](#))

NOOT – bij HvJ 7 december 2023, [C-634/21|SCHUFA Holding \(Scoring\)](#) en [Gevoegde zaken C-26/22 and C-64/22](#)

No, the Data Protection Complaint is Not a Petition ([European law blog](#))

NOOT – bij HvJ 14 december 2023, [C-340/21](#)

The GDPR as a cyber risk management system: the ECJ cautiously tackles data breaches in the NAP case ([European law blog](#))

OVERIG

Europese Commissie laat na evaluatie elf adequaatheidsbesluiten over datastromen naar derde landen in stand ([ECER](#))

Wiki

- [Wiki AVG](#)

EHRM factsheets en guides

- [Guide to the case-Law of the of the ECHR on dataprotection](#)
- [Personal data protection](#)
- [Right to the protection of one's image](#)

Procesrecht en recht op eerlijk proces – civiel recht

NOOT – bij EHRM 14 december 2023, [Syndicat national des journalistes e.a. t. Frankrijk](#)

L'impartialité objective de la Chambre sociale ([Libertés cheries](#))

Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht

EHRM – ARREST – [Tena Arregui t. Spanje](#) – 11 januari 2024 – [42541/18](#) – [ECLI:CE:ECHR:2024:0111JUD004254118](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Lezen en gebruik van mails – Eerbiediging correspondentie – Privacy – Artikel 8 EVRM

Samenvatting onder: [Privacy en persoonsgegevens](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-583/23 \(Delda\)](#), verwijzing uit Frankrijk over Europees onderzoeksbevel - [ECER](#)

NOOT – bij EHRM 28 november 2023, [Tadic t. Kroatië](#)

Tadić v. Croatia – does discussing an ongoing case with a third party amount to a breach of impartiality under Article 6 § 1? ([Strasbourg observers](#))

EHRM factsheets en guides

- [Police arrest and assistance of a lawyer](#)
- [Guide on article 6 ECHR - right to a fair trial \(criminal limb\)](#)

Procesrecht HvJ

HvJ – ARREST – C-785/22 P (Eulex Kosovo/ SC) – 18 januari 2024 – ECLI:EU:C:2024:52 – geen conclusie – arrest

Hogere voorziening – Derdenverzet bij het Gerecht – Niet-ontvankelijkheid

Het Gerecht heeft Eulex Kosovo bij verstek veroordeeld tot vergoeding van de door S.C. gestelde materiële en immateriële schade. Eulex Kosovo heeft verzet ingesteld tegen het bestreden arrest.

Het door Eulex Kosovo ingestelde verzet heeft geleid tot de heropening van de procedure bij het Gerecht. De onderhavige hogere voorziening is niet-ontvankelijk, omdat zij niet is gericht tegen een eindbeslissing in de zin van artikel 56 van het Statuut van het Hof van Justitie van de Europese Unie.

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

HvJ – ARREST – C-580/22 P (bonnanwalt / EUIPO) – 30 januari 2024 - ECLI:EU:C:2024:101 – geen conclusie – arrest (Franse taalversie)

Uniemerik - Nietigheidsprocedure – Woordmerk Tagesschau – Vertegenwoordiging door een advocaat – Onafhankelijkheidsvereiste

Bij beschikking van 16 juni 2022 heeft het Gerecht het door bonnanwalt ingestelde beroep tot nietigverklaring niet-ontvankelijk verklaard omdat zij niet werd vertegenwoordigd door een advocaat in de zin van artikel 19 van het Statuut van het Hof. Het Gerecht heeft volgens het Hof blijk gegeven van een onjuiste rechtsopvatting door in punt 35 van de bestreden beschikking te oordelen dat de banden die bestonden tussen, enerzijds, verzoekers advocaat, rekening houdend met zijn hoedanigheid van samenwerkend advocaat van de wettelijke vertegenwoordiger van verzoeker, en, anderzijds, deze laatste van dien aard waren dat zij duidelijk de onafhankelijkheid van de advocaat, zoals vereist door de jurisprudentie van het Hof, ondermijnden.

Hof: De beschikking van het Gerecht in zaak T-83/20 wordt vernietigd. Zaak T-83/20 wordt terugverwezen naar het Gerecht.

HvJ – CONCLUSIE – C-766/21 P (Parlement/Axa Assurances Luxembourg e.a.) – 18 januari 2024 – A-G Emiliou – ECLI:EU:C:2024:63 – conclusie

Hogere voorziening – Niet-verschonen partij – Bij verstek gewezen arrest van het Gerecht – Memorie van antwoord – Incidentele hogere voorziening - Artikel 56 van het Statuut van het HvJEU – Artikelen 172 en 176 van het Reglement voor de procesvoering van het HvJEU

In mei 2016 is in een gebouw van het Europees Parlement in Luxemburg waterschade ontstaan. Het Europees Parlement heeft, krachtens een arbitragebeding, bij het Gerecht een beroep tot vergoeding van de kosten van die waterschade ingediend jegens Axa Assurances Luxembourg (hierna: Axa) en drie andere verzekeringsmaatschappijen, waaronder Nationale Nederlanden Schadeverzekering Maatschappij NV (hierna: NN). Het Gerecht heeft dat beroep verworpen voor zover het gericht was tegen Axa, maar tegelijk NN bij verstek veroordeeld tot terugbetaling aan het Parlement van de gevorderde kosten. Tegen het verstekarrest heeft NN verzet ingesteld, welke procedure door het Gerecht is geschorst in afwachting van de uitspraak van het Hof in de onderhavige hogere voorziening.

Zowel het Europees Parlement als NN hebben achtereenvolgens een hogere voorziening ingesteld tegen het arrest van het Gerecht. NN heeft dus gebruik gemaakt van twee afzonderlijke procedure mechanismen. De A-G gaat onder meer in op (i) de ontvankelijkheid van de memorie van antwoord van NN op de principale hogere voorziening, (ii) de ontvankelijkheid van de door NN ingestelde incidentele hogere voorziening en (iii) de vraag of het Gerecht NN bij verstek zonder motivering heeft kunnen veroordelen, terwijl het de vordering jegens Axa op gemotiveerde wijze heeft afgewezen. De A-G is van mening dat dit laatste niet kan. Volgens de A-G valt moeilijk in te zien welke logica ten grondslag ligt aan een rechterlijke beslissing waarin een rechter precies dezelfde argumenten (zowel feitelijk als rechtens) in een deel van die beslissing (in casu de beoordeling ten aanzien van NN) niet kennelijk onjuist acht, en deze vervolgens in een ander deel van die beslissing (in casu de beoordeling ten opzichte van de andere verweersters in eerste aanleg) wel onjuist acht. Volgens de Unierechtelijke regels inzake verstekprocedures dienen de Unierechters de kwestie nog wel te beoordelen, en moet die – zij het marginale – beoordeling voldoen aan de vereisten van artikel 47 van het Handvest.

De A-G geeft het Hof in overweging:

- *de memorie van antwoord van Nationale-Nederlanden Schadeverzekering Maatschappij NV op de principale hogere voorziening ontvankelijk te verklaren;*
- *de incidentele hogere voorziening van Nationale-Nederlanden Schadeverzekering Maatschappij NV niet-ontvankelijk te verklaren.*

Psychiatrie

**EHRM – ARREST – Miranda Magro t. Portugal – 9 januari 2024 – 30138/21
– ECLI:CE:ECHR:2024:0109JUD003013821 – persbericht – arrest**

Detentie psychiatrisch patiënt in gevangenis vanwege capaciteitsproblemen – Artikel 3 EVRM – Artikel 5 EVRM

Klager is gediagnosticeerd met paranoïde schizofrenie en heeft verschillende strafbare feiten gepleegd. Klager klaagt (i) over de inadequate medische behandeling op de psychiatrische afdeling van het Caxias gevangenisziekenhuis, waar hij zes maanden was geplaatst bij gebrek aan plek in het Júlio de Matos Ziekenhuis, en (ii) dat zijn detentie onrechtmatig is geweest aangezien hij geen geschikte behandeling voor zijn aandoening had gekregen. Het Hof oordeelt dat het vasthouden van geesteszieken op de psychiatrische afdeling van gewone gevangenis in afwachting van hun plaatsing in een geschikte instelling voor geestelijke gezondheidszorg, zonder dat hen voldoende en passende zorg wordt geboden, niet verenigbaar is met de door het Verdrag gewaarborgde bescherming van deze personen. Het hof verwijst naar diverse CPT- en VN-rapporten over de gebreken in de zorg aan psychiatrische patiënten in de betrokken gevangenis en merkt op dat de autoriteiten geen individueel behandelplan hebben kunnen overleggen. Dit leidt het hof tot de conclusie dat de zorg en de omgeving niet passend waren voor de situatie van klager. Zijn detentie in een gevangenisomgeving moeten zijn toestand van verwarring en angst hebben verergerd. Het Hof concludeert dat de artikelen 3 en 5 zijn geschonden en dat Portugal dringend moet zorgen voor passende leefomstandigheden en passende en geïndividualiseerde behandeling voor – niet alleen klager, maar - alle geesteszieken die vanwege hun gezondheidstoestand speciale zorg nodig hebben.

Rechtsstaat en rechterlijke macht

HvJ – ARREST – [Gevoegde zaken C-181/21 en C-269/21 \(G.\)](#) – 9 januari 2024 – **Grote Kamer**
– Polen – [ECLI:EU:C:2024:1](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Rechtsstaat – Hervorming Poolse gerechtelijke systeem – Benoeming gewone rechters – Begrip “rechterlijke instantie – Prejudiciële verwijzing – Artikel 267 VWEU – Artikel 19 VEU, Artikel 47 Handvest EU

Samenvatting onder: [Prejudiciële procedure HvJ](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-748/23 \(Gekus\)*](#), verwijzing uit Polen over rechtsstaat in Polen en tenuitvoerlegging in Ierland van uitspraak van Poolse rechter - [ECER](#)

NOOT – bij EHRM 14 december 2023, [Syndicat national des journalistes e.a. t. Frankrijk](#)

L'impartialité objective de la Chambre sociale ([Libertés cheries](#))

OVERIG

- Europese Commissie brengt verslag uit over de toepassing van de MFK-rechtsstaatverordening ([ECER](#))
- Too Little, Too Late ([Verfassungsblog](#))
All signs indicate that the various procedures and instruments invented and used by the European Commission to improve the situation of the rule of law in Hungary have so far not been successful. In fact, apart from a few sham measures, democracy and rule of law, in their simplest definitions (the possibility to overthrow the incumbent government through free and fair elections, and the limitation of political power by law) are in a worse situation in Hungary today than when the various mechanisms for protecting the rule of law were launched or payments were suspended. Why have the tools used by the European Union so far proven ineffective?

WIKI

- [Wiki - Rechtsstaat en rechterlijke macht](#)

EHRM factsheets en guides

- [Independence of the justice system](#)

Sport

NOOT – bij HvJ 21 december 2023, [C-333/21](#), [C-680/21](#) en [C-124/21 P](#)

Football Revolution: how do the Court's rulings of 21 December 2023 affect UEFA's role as a 'gatekeeper'? ([EU Law analysis](#))

Staatssteun

HvJ – ARREST – [C-440/22 P \(Wizz Air Hungary / Commissie\)](#) – 11 januari 2024 – [ECLI:EU:C:2024:26](#) – geen conclusie – [arrest](#)

Staatssteun – Luchtvervoer – Roemenië – Reddingssteun voor luchtvaartmaatschappij – Met de interne markt verenigbare steun – Artikel 107 VWEU

TAROM, een Roemeense luchtvaartmaatschappij, heeft steun ontvangen van de Roemeense overheid. De steun is in februari 2020 aangemeld bij de Europese Commissie. De Commissie heeft besloten om geen bezwaar te maken tegen de betrokken maatregel aangezien deze verenigbaar was met de interne markt overeenkomstig artikel 107, lid 3, onder c), VWEU. Wizz Air, een Hongaarse concurrent, heeft bij het Gerecht vergeefs beroep ingesteld tegen dit besluit. Tegen de verwerping van het beroep door het Gerecht heeft Wizz Air een hogere voorziening ingesteld.

Hof: de Hogere voorziening wordt afgewezen

- 📌 The Court dismisses Wizz Air's appeal concerning the rescue aid granted by Romania to TAROM ([persbericht Curia](#))
- 📌 EU-Hof: reddingssteun om sociale tegenspoed of marktfalen als gevolg van onderbreking van ondernemingsdiensten voor connectiviteit regio's te voorkomen kan verenigbare steun zijn ([ECER](#))

GERECHT – ARREST – [T-409/21 \(Duitsland/Commissie\)](#) – 24 januari 2024 – [ECLI:EU:T:2024:34](#) – [arrest](#)

Staatssteun – Steunregeling voor warmte-krachtkoppeling – Besluit waarbij steun verenigbaar met de interne markt wordt verklaard – Begrip 'staatssteun' – Overheidsmiddelen – Artikel 1017 VWEU

Bij besluit van 3 juni 2021 heeft de Europese Commissie een aantal door Duitsland getroffen maatregelen inzake warmte-krachtkoppeling aangemerkt als staatssteun in de zin van artikel 107, lid 1 VWEU op grond dat zij werden gefinancierd met staatsmiddelen. Zij heeft niettemin vastgesteld dat de betrokken maatregelen op grond van artikel 107, lid 3, onder c) VWEU verenigbaar waren met de interne markten heeft dan ook besloten geen bezwaar te maken.

Duitsland betwist dat het om staatssteun gaat en voert aan dat de ondernemingen waarop de betrokken maatregelen betrekking hadden geen steun ontvingen die met staatsmiddelen werd bekostigd. Het Gerecht stelt Duitsland in het gelijk en verklaart het besluit van de Commissie nietig. Het feit dat de verplichting van de netbeheerders om bedragen te betalen bij wet is opgelegd en bepaalde ondernemingen een onbetwistbaar voordeel verleent, is volgens het Gerecht geen grond om die verplichting te kwalificeren als een steunmaatregel. Artikel 107, lid 1, VWEU kan immers niet worden toegepast op gedragingen van de staten die daar niet onder vallen, in casu op een maatregel waartoe de staat heeft besloten maar die door particuliere ondernemingen wordt gefinancierd.

Gerecht: Besluit C(2021) 3918 final van de Commissie van 3 juni 2021 betreffende steunmaatregel SA.56826 (2020/N) – Duitsland (...) wordt nietig verklaard.

Strafrecht

EHRM – ARREST – Allée t. Frankrijk – 18 januari 2024 – 20725/20 – ECLI:CE:ECHR:2024:0118JUD002072520 – persbericht – arrest

Strafrechtelijke veroordeling voor smaad na aantijging van aanranding op de werkvloer vormt schending - Artikel 10 EVRM

Samenvatting onder: Vrijheid van meningsuiting

HvJ – ARREST – C-722/22 (Sofiyski gradski sad) – 25 januari 2024 – Bulgarije – ECLI:EU:C:2024:80 – geen conclusie – arrest

Justitiële samenwerking in strafzaken – Confiscatie van opbrengsten van misdrijven – Begrip ,hulpmiddelen’ – 2005/212/JBZ

Dit verzoek is ingediend in het kader van een procedure die ambtshalve is ingeleid met betrekking tot de confiscatie van voertuigen die door bepaalde leden van een georganiseerde criminele groep, van wie de veroordeling onherroepelijk is geworden, zijn gebruikt voor het vervoer van accijnsgoederen die in strijd met de wet niet zijn voorzien van een accijnszegel.

Hof: Artikel 1, derde streepje, en artikel 2 van kaderbesluit 2005/212/JBZ moeten aldus worden uitgelegd dat een voertuig dat wordt gebruikt voor het vervoer van accijnsgoederen die in strijd met de wet niet zijn voorzien van een accijnszegel, een bij een strafbaar feit gebruikt „hulpmiddel” vormt.

NOOT – HvJ 21 december 2023, C-281/22

The judgment in G.K. e.a. (parquet européen) brought the EPPO a pre-Christmas tiding of comfort and joy but will that feeling last? (European law blog)

EHRM factsheets en guides

- Domestic violence
- Police arrest and assistance of a lawyer
- Protection of minors
- Secret detention sites
- Trafficking in human beings
- Violence against women
- Guide on article 7 ECHR - no punishment without law: the principle that only the law can define a crime and prescribe a penalty

Terrorisme en witwassen

HvJ – CONCLUSIE – C-22/23 (Citadeles nekustamie īpašumi) – 11 januari 2024 – A-G Szpunar – Letland – ECLI:EU:C:2024:16 – persbericht – conclusie

Voorkoming van gebruik van financiële stelsel voor witwassen van geld of terrorismefinanciering – Begrip ‘aanbieder van trustdiensten of vennootschapsrechtelijke diensten – Verhuur onroerend goed aan rechtspersonen – Statutaire zetel – Begrip ‘meldingsplichtige entiteiten’ – Richtlijn (EU) 2015/849

Moet een verhuurder die onroerend goed verhuurt aan een vennootschap en ermee instemt dat die vennootschap daar haar statutaire zetel vestigt, worden beschouwd als een „aanbieder van trustdiensten of vennootschapsrechtelijke diensten” in de zin van richtlijn (EU) 2015/849 en dus worden aangemerkt als een „meldingsplichtige entiteit” die de uit die richtlijn voortvloeiende verplichtingen dient na te komen?

A-G geeft het Hof in overweging: „Het begrip ‘aanbieder van trustdiensten of vennootschapsrechtelijke diensten’ in artikel 3, punt 7, onder c), van richtlijn (EU) 2015/849 moet aldus worden uitgelegd dat het doelt op een specifieke dienst die niet kan voortvloeien uit een transactie die louter bestaat in de verhuur van eigen onroerend goed, ongeacht of de verhuurder de huurder heeft toegestaan om zijn statutaire zetel in het gehuurde goed te vestigen en daar transacties te verrichten.

Toegang tot documenten

HvJ – ARREST – C-451/22 (RTL Nederland en RTL Nieuws) – 18 januari 2024 – Nederland – ABRvS – ECLI:EU:C:2024:54 – persbericht – conclusie – arrest

Informatieverzoek van RTL over MH17 – Mediavrijheid – Vrijheid van meningsuiting en informatievrijheid – Monitoring van voorvallen waarbij de veiligheid van de luchtvaart in gevaar is gebracht – Vertrouwelijkheid – Verordening (EU) nr. 376/2014 – Artikel 11 Handvest EU

Samenvatting onder: MH 17

GERECHT – ARREST – T-602/22 (Veritas / Commissie) – 24 januari 2024 – ECLI:EU:T:2024:26 – arrest

Toegang tot documenten – Document verstrekt in EU-pilotprocedure voor btw-teruggaaf – Uitzondering inzake de bescherming van gerechtelijke procedures – Motiveringsplicht – Verordening (EG) nr. 1049/2001 (Eurowob)

Naar aanleiding van een klacht van Veritas is de Commissie een EU-pilotprocedure gestart tegen Italië. De Commissie heeft in dit verband de Italiaanse autoriteiten om opheldering verzocht over de voorwaarden voor teruggaaf van de btw die ten onrechte is geheven over een Italiaanse milieuhygiëneheffing. Bij brief van 17 oktober 2019 hebben de Italiaanse autoriteiten hierop geantwoord.

De Commissie heeft vervolgens aan Veritas meegedeeld dat zij had besloten geen niet-nakomingsprocedure tegen Italië wegens niet-naleving van het Unierecht in te leiden.

Veritas heeft de Commissie vervolgens op de voet van de Eurowob verzocht om toegang tot de brief van 17 oktober 2019 van de Italiaanse autoriteiten. De Commissie heeft dat geweigerd omdat openbaarmaking ervan zou leiden tot de ondermijning van de bescherming van in Italië aanhangige gerechtelijke procedures (artikel 4, lid 2, tweede streepje van de Eurowob) en omdat de Italiaanse autoriteiten zich op grond van artikel 4, lid 5 van de Eurowob hadden verzet tegen openbaarmaking van deze brief. In Italië lopen er namelijk meerdere gerechtelijke procedures tussen de Italiaanse belastingdienst en belastingplichtigen over de teruggaaf van btw over onderhavige heffing.

Veritas verzoekt het Gerecht onder meer om nietigverklaring van het weigeringsbesluit van de Commissie.

Het Gerecht verwerpt het beroep. Het Gerecht is het eens met de Commissie dat openbaarmaking van de brief van de Italiaanse autoriteiten de bescherming van de in Italië aanhangige procedures ondermijnt.

Verkiezingen en kiesrecht

HvJ – CONCLUSIE – C-808/21 (Commissie/Tsjechische Republiek) – 11 november 2024 – A-G De La Tour – ECLI:EU:C:2024:12 – persbericht – conclusie

Niet-nakoming – Actief en passief kiesrecht – Unieburgerschap – Beginsel van gelijke behandeling – Artikel 22 VWEU – Artikelen 12, 39 en 40 Handvest EU – Artikel 4, lid 2, VEU

In Tsjechië hebben Unieburgers die niet de Tsjechische nationaliteit bezitten maar wel verblijven op het grondgebied van Tsjechië, niet het recht om lid te worden van een politieke partij, waardoor zij minder kans hebben dan Tsjechische onderdanen om te worden verkozen bij de gemeenteraadsverkiezingen of verkiezingen voor het Europees Parlement. De Europese Commissie is daarom een niet-nakomingsprocedure gestart.

Volgens de A-G kan het standpunt van de Tsjechische Republiek dat artikel 22 VWEU enkel letterlijk moet worden gelezen, in die zin dat het alleen de juridische voorwaarden voor verkiesbaarheid regelt, niet worden aanvaard. De A-G verwerpt ook het argument van Tsjechië dat de regeling is bedoeld om de nationale identiteit te beschermen overeenkomstig artikel 4, lid 2 VEU: dit artikel kan de lidstaten niet ontslaan van de verplichting om de in het Handvest herbevestigde grondrechten te eerbiedigen, waaronder het beginsel van democratie en het gelijkheidsbeginsel, dat tot uiting komt in artikel 22 VWEU en dat voortvloeit uit het burgerschap van de Unie, wat betreft de uitoefening van het passief kiesrecht voor de gemeenteraadsverkiezingen en de verkiezingen voor het Europees Parlement. Deze beginselen maken deel uit van de fundamentele waarden van de Unie.

A-G geeft het Hof in overweging: De Tsjechische Republiek is in de krachtens artikel 22 VWEU op haar rustende verplichtingen tekortgeschoten doordat zij Unieburgers die geen Tsjechische staatsburgers zijn maar wel verblijf houden in Tsjechië, het recht ontzegt om toe te treden tot een politieke partij of deel te nemen aan een politieke beweging.

Zie ook: [HvJ C-814/21 \(Commissie/Polen\)](#) over dezelfde kwestie, maar dan in Polen.

- e** Advocate General Richard de la Tour: by refusing to grant the right to become members of a political party to Union citizens who are not nationals of Poland or of the Czech Republic but who reside there, those Member States infringed EU electoral law ([persbericht Curia](#))
- e** A-G adviseert EU-Hof om Tsjechië en Polen te veroordelen voor schending van het Unierecht wegens beperking van het recht op lidmaatschap aan politieke partijen ([ECER](#))

EHRM factsheets en guides

- [Guide on Article 3 of Protocol No. 1 to the ECHR - right to free elections](#)

Vervoer, reizen en rijbewijs

HvJ – ARREST – C-227/22 (Regionalna direktsia „Avtomobilna administratsia” Pleven) – 18 januari 2024 – Bulgarije – ECLI:EU:C:2024:57 – conclusie – arrest

Vervoer – Rijbewijs – Lichamelijke en geestelijke geschiktheid – Medische onderzoeken – Richtlijn 2006/126/EG

Aan I.L., die diensten van openbaar goederenvervoer verricht, is een administratieve sanctie opgelegd omdat hij bij een wegcontrole geen geldige verklaring van psychologische geschiktheid kon overleggen, zoals de nationale wetgeving voorschrijft.

De vragen gaan over de omvang van de harmonisatie die door richtlijn 2006/126 wordt beoogd en over de bevoegdheid van de lidstaten om strengere maatregelen vast te stellen teneinde de veiligheid van het wegverkeer te waarborgen. Is het door de Bulgaarse wetgeving vereiste bewijs van psychologische geschiktheid een maatregel die zich verdraagt met de mechanismen waarin die richtlijn voorziet, of kan deze wetgeving worden beschouwd als een ongerechtvaardigde belemmering van het vrije verkeer van personen en dus als een maatregel die onverenigbaar is met een van de voornaamste doelstellingen van de Uniewetgever.

Hof: Artikel 7, leden 1 en 3, van richtlijn 2006/126/EG staat eraan in de weg dat een lidstaat van houders van een overeenkomstig deze richtlijn afgegeven rijbewijs voor voertuigen van de categorieën C, CE, C1, C1E, D, DE, D1 en D1E, wier lichamelijke en geestelijke geschiktheid voor het besturen van een motorvoertuig is gecontroleerd bij de afgifte van dat rijbewijs en die het beroep van bestuurder van een voor het vervoer van passagiers en/of goederen bestemd motorvoertuig wensen uit te oefenen, vereist dat zij boven op hun rijbewijs over een verklaring van psychologische geschiktheid beschikken waarvan de geldigheidsduur korter is dan die van dat rijbewijs.

HvJ – ARREST – C-390/22 (Obshtina Pomorie) – 25 januari 2024 – Bulgarije – ECLI:EU:C:2024:75 – conclusie – arrest

Vervoer – Openbaredienstcontracten – Compensatiebedrag – Verordening (EG) nr. 1370/2007

Is het verenigbaar met artikel 4, lid 1, onder b), i) van Verordening (EG) nr. 1370/2007 dat de compensatie die verschuldigd is aan een exploitant van openbare diensten voor de nakoming van een openbaredienstverplichting niet volledig wordt betaald op grond dat de met die compensatie overeenkomende middelen niet bij de begrotingswet van die staat zijn vastgesteld of aan de betrokken bevoegde instantie zijn overgemaakt?

Hof: Artikel 4, lid 1, onder b), van verordening (EG) nr. 1370/2007 verzet zich tegen een regeling van een lidstaat op grond waarvan de compensatie die de bevoegde instantie aan een openbaredienstexploitant dient te betalen ter uitvoering van een openbaredienstcontract, slechts aan die exploitant kan worden uitbetaald indien de met de compensatie corresponderende middelen zijn uitgetrokken in de begrotingswet van die lidstaat voor het betreffende jaar, en aan die instantie zijn overgemaakt.

Artikel 4, lid 1, onder b), van verordening nr. 1370/2007 verzet zich niet tegen een regeling van een lidstaat die toestaat dat de bevoegde instantie bij de uitvoering van een openbardienstcontract een compensatie betaalt aan een openbardienstexploitant wanneer de parameters op basis waarvan die compensatie wordt berekend niet in dat contract worden vastgelegd, maar vooraf op objectieve en transparante wijze zijn vastgesteld bij algemene regels die het bedrag van die compensatie bepalen.

HvJ – CONCLUSIE – C-632/22 (Volvo) – 11 januari 2024 – A-G Szpunar – Spanje – ECLI:EU:C:2024:31 – [conclusie](#)

Vrachtwagenkartel – Schadevordering – Betekening of kennisgeving aan de dochteronderneming van de moedermaatschappij – Verordening (EG) nr. 1393/2007

Samenvatting onder: [Mededinging](#)

Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid

EHRM – ARREST – Allée t. Frankrijk – 18 januari 2024 – [20725/20](#) – ECLI:CE:ECHR:2024:0118JUD002072520 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Strafrechtelijke veroordeling voor smaad na aantijging van aanranding op de werkvloer vormt schending – Artikel 10 EVRM

Klaagster werkte als secretaresse in een non-profit organisatie. Ze vroeg om een overplaatsing vanwege het gedrag van de vicevoorzitter van de organisatie. Later stuurde klaagsters echtgenoot berichten aan twee directeuren met de mededeling dat klaagster was aangerand en geïntimideerd, met het verzoek om in te grijpen. Een directeur stelde in een reactie daarop voor dat klaagster zich ziek zou melden tot haar contract met wederzijdse instemming kon worden beëindigd. Klaagster stuurde daarna een mail met als onderwerp ‘aanranding, seksuele en psychische intimidatie’ naar onder meer de gestelde dader, een directeur, twee zoons van de dader die in de organisatie werkten en een medewerker van de arbeidsinspectie. De directeur herhaalde zijn voorstel. Daarna plaatste klaagsters echtgenoot een facebookbericht waarin hij de beschuldigingen beschreef als ‘seksschandaal’.

Klaagster en haar echtgenoot werden vervolgd en veroordeeld. In hoger beroep werd het vonnis in stand gelaten, maar de boete gehalveerd. De rechter oordeelde dat hoewel er enige steun was te vinden voor de door klaagster ervaren psychische en seksuele intimidatie, er geen bewijs was voor de aanranding.

EHRM: Er is een excessieve bewijslast op de klaagster gelegd, door te eisen dat zij bewijs leverde voor hetgeen zij had gerapporteerd. De mail, die slechts aan zes personen, waarvan één van buiten de organisatie, was gestuurd, had slechts een beperkte impact op de reputatie van de beschuldigde. Hoewel de boete niet een bijzonder ernstige straf was, is klaagster veroordeeld voor een strafbaar feit. Dat kan een afschrikwekkende werking (*chilling effect*) hebben en mensen ontmoedigen om psychisch en seksueel geweld te melden. De beperking is niet proportioneel. Schending van artikel 10 EVRM.

HvJ – ARREST – C-451/22 (RTL Nederland en RTL Nieuws) – 18 januari 2024 – Nederland – ABRvS prejudiciële verwijzing - ECLI:EU:C:2024:54 – [persbericht](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Informatieverzoek van RTL over MH17 – Mediavrijheid – Vrijheid van meningsuiting en informatievrijheid – Monitoring van voorvallen waarbij de veiligheid van de luchtvaart in gevaar is gebracht – Vertrouwelijkheid – Verordening (EU) nr. 376/2014 – Artikel 11 Handvest EU

Samenvatting onder: [MH 17](#)

EHRM factsheets en guides

- [Hate speech](#)
- [Protection of journalistic sources](#)
- [Protection of reputation](#)
- [Guide on article 10 ECHR - freedom of expression](#)
-

Vrijheid van vereniging

NOOT – bij EHRM 10 oktober 2023, [Internationale Humanitäre Hilfsorganisation t. Duitsland](#)

Internationale Humanitäre Hilfsorganisation v. Germany: An Organisation Supporting the Terrorist Entity Hamas Does Not Enjoy Protection under the ECHR ([Strasbourg observers](#))

Deel II

Algemeen

Het EHRM past regel 28 in procesreglement inzake wraking aan ([persbericht](#))

Updated Rules of Court on Recusal of Judges ([ECHR blog](#))

Cursus en opleiding

Studiemateriaal over Europees recht gratis online beschikbaar; links naar EJTN, ERA en HELP ([Intro](#))

Raad van Europa - **HELP** (Human rights education for legal professionals) **Online (gratis) cursussen over mensenrechten** met focus op EVRM ([Help](#))

[Human Rights in the Armed Forces](#)

[Introduction to Corruption Prevention](#)

[Cybercrime and Electronic Evidence](#)

[Access to Justice for Women](#)

[Alternative Measures to Detention](#)

[Alternatives to Immigration Detention](#)

[Asylum and Human Rights](#)

[Children's Rights - Key Challenges](#)

[Child-friendly Justice](#)

[Combating Trafficking in Human Beings](#)

[Data Protection and Privacy Rights](#)

[Ethics for Judges, Prosecutors and Lawyers](#)

[Family Law and Human Rights](#)

[Freedom of Expression](#)

[Hate Crime and Hate Speech](#)

[Internal Displacement](#)

[International Cooperation in Criminal Matters](#)

[Interplay between the ECHR and the EU Charter of Fundamental Rights'](#)

[Introduction to the ECHR and the ECtHR](#)

[Introduction to the European Social Charter](#)

[Judicial reasoning and human rights](#)

[Pre-trial Investigation and the ECHR](#)

[Procedural Safeguards in Criminal Proceedings and Victims' Rights](#)

[Property Rights](#)

[Protection and Safety of Journalists](#)

[Refugee and Migrant Children](#)

[Rights of Persons with Disabilities](#)

[Right to Liberty and Security](#)

[Right to the Integrity of the Person \(Bioethics\)](#)

[Right to Respect for Private and Family Life](#)

[The Environment and Human Rights](#)

[Violence Against Women and Domestic Violence](#)

[Violence Against Women and Domestic Violence for Law Enforcement](#)

[Introduction to the European Convention on Human Rights", a 5-hour interactive training course aimed at legal professionals, public authorities, civil society and students.](#)

Overzicht van trainingen op het gebied van Europees Strafrecht ([Bijzonder Strafrecht](#))

Dit overzicht staat ook op de [Wikipagina](#) [Cursus en opleiding Europees en Internationaal recht](#)

<u>Datum</u>	<u>Onderwerp</u>	<u>Titel</u>
e-learning	Grondrechten	De horizontale directe werking (HDW) van EU Grondrechten; De toepassing van grondrechten tussen private partijen, een dagdeel
e-learning	EU Handvest	Toepasselijkheid van EU Grondrechten Digitale zelfstudiemodule over artikel 51 EU Handvest van de Grondrechten, SSR
e-learning	straf	The European Arrest Warrant: 10 Key Questions for Defence Counsel, specialised e-learning course, ERA
e-learning	IE	How to make the best use of the case law of the CJEU on EU copyright in your legal practice? Ten questions on European copyright law, ERA
e-learning	algemeen	The Preliminary Reference Procedure before the CJEU, ERA
webcollege	algemeen	Gratis webcolleges EU-recht beschikbaar op MIJN SSR: Webcolleges EU en haar invloed op het Nederlandse rechtssysteem
webcollege	asiel & migratie	SSR webcollege 'Procedurerichtlijn, het rechterlijk toetsingskader
webcollege	erfrecht	Europese erfrechtverordening, via SSR.nl (alléén voor de rechtspraak)
webcollege	EVRM	Gratis webcollege door docenten Prof. mr. Egbert Myjer en Prof. mr. Martin Kuijer over het EVRM
webcollege	ASIEL & MIGRATIE	Associatierecht EEG-Turkije, Stichting migratierecht
webcollege	STRAFRECHT	Webinar: EHRM Keskin & rechterlijke beoordeling van getuigenverzoeken
28-29 maart 2024	STAATSSTEUN	SUNAJUST-project, Brussel

<u>Datum</u>	<u>Onderwerp</u>	<u>Titel</u>
14 april 2024		Europees Strafrecht van A-Z voor de strafrechtspraktijk , 9.30 - 17.00 uur, Utrecht door Jurian Langer & Thom Dieben fysiek (Den Haag, Koninginnegracht 60) en digitaal
7 juni 2024	HANDVEST EU	SAVE THE DATE NJV-Jaarcongres te Amsterdam met als thema: “Waarde, werking en potentie van het EU-Grondrechtenhandvest in de Nederlandse rechtsorde”.

[Trainingen 2024 en 2025 op het gebied van Staatssteun \(SUNAJUST\)](#)

ERA trainingen

Series of pan-European legal seminars

<u>Event number</u>	<u>Date</u>	<u>Topic</u>	<u>Level</u>	<u>Location</u>	<u>Available places Dutch candidates</u>	<u>Deadline for nominations</u>
324DT17	14-15 Mrt 2024	Civil Law	Introductory	Sofia	2	15 jan 2024
324DT20	6-7 juni 2024	Criminal Law	Introductory	Trier/Online	2 face to face & 1 online	8 april 2024
324DT21	10-11 okt 2024	Criminal Law	Advanced	Vilnius	2	26 aug 2024
124DT18	21-22 nov 2024	Civil Law	Advanced	Vienna	3	20 sept 2024
125DT01	30-31 jan 2025	Legal writing	Advanced	Trier	1	2 dec 2024

Series of language seminars

<u>Event number</u>	<u>Date</u>	<u>Topic</u>	<u>Location</u>	<u>Available places</u>	<u>Deadline for nominations</u>
324DT22	17-19 april 2024	Criminal Law	Brussels (EJTN)	3	19 feb 2024
124DT14	12-14 juni 2024	Civil Law	Trier (ERA)	3	12 april 2024
124DT15	18-20 sept 2024	Civil Law	Brussels (EJTN)	3	12 juli 2024

324DT23	13-15 nov 2024	Criminal Law	Trier (ERA)	3	13 sept 2024
124DT16	2-4 dec 2024	Civil Law	Online	1	4 okt 2024

Nieuwsbrieven

Algemeen

- [Knowledge Sharing platform \(ECHR-KS\)](#)
- [Maandelijks Bulletin HvJ](#)

Bestuursrecht

- [Jurisprudentienieuwsbrief bestuursrecht Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak](#)

Dataproductie

- [European data protection supervisor \(EDPS\) nieuwsbrief](#)

Strafrecht

- Nieuwsbrieven (Europees) Strafrecht, o.a. over cybercrime, ([Bijzonder Strafrecht](#))

Vreemdelingenrecht

- [EUAA \(European Union agency for asylum\)](#)
- [Centrum voor Migratierecht van de Radboud Universiteit Nijmegen: CJEU Overview of judgments and pending cases](#)

[NEMIS: newsletter on European migration issues](#)

[NEAIS: newsletter on European asylum issues](#)

[NEFIS: newsletter on European free movement issues](#)

Databank op het gebied van asiel: www.dicta.eu

Databanken en zoeksystemen

- [EUAA](#) (asiel en migratie)
- [Dicta](#) (asiel en migratie)
- [European database of asylum law](#) (asiel en migratie)
- [Statelessness Case Law Database](#) (sinds juli 2021)
- [EDAL – European database of asylum law](#)
- [Refworld UNHCR](#)
- [FRA](#) (Handvest EU) – onderverdeeld per artikel uit het Handvest EU
- [EFRIS](#)
- [HUDOC \(EHRM\)](#)
  - [HUDOC - Part I - Simple search - EN \(ECHR-CEDH\) - YouTube](#)
- [HUDOC User Manual](#)
- [Social Security Coordination Regulations database](#)

NL zaken bij het HvJEU

datum	zaaknr.	naam	NL verwijzing	conclusie	arrest	einduitspraak	onderwerp
17-1	C-151/22	Staatssecretaris J&V	ECLI:NL:RVS:2022:505			ECLI:NL:RVS:2024:138	Asiel en migratie; kwalificatierichtlijn; politieke overtuiging
18-1	C-451/22	RTL Nederland en RTL Nieuws	ECLI:NL:RVS:2022:1814		ECLI:EU:C:2024:54		Informatieverzoek van RTL over MH 17
23-1	C-354/23	Seberts	ECLI:NL:CBB:2023:279			Einduitspraak na intrekking prejudiciële verwijzing ECLI:NL:CBB:2024:29	

NL prejudiciële verwijzingen

Een volledig overzicht van Nederlandse prejudiciële verwijzingen wordt apart gepubliceerd op [rechtspraak.nl](#) en staat op de [Wiki Prejudiciële procedure bij het Hof van Justitie EU](#).

Een overzicht van *alle* prejudiciële verwijzingen uit alle lidstaten is te vinden op de [website van het Expertisecentrum Europees recht van het Ministerie van buitenlands zaken](#) of in de [Databank van het HvJ](#) (curia-website).

Datum	Instantie	ECLI	Onderwerp	Zaaknr
20-12-23	Rb. Amsterdam	ECLI:NL:RBAMS:2023:8330	IPR	
19.9.23	Hof Amsterdam	ECLI:NL:GHAMS:2023:2571 ECLI:NL:GHAMS:2023:2570	IPR	C-672/23 en C-673/23

NL zaken bij het EHRM

Een volledig overzicht van Nederlandse zaken bij het EHRM wordt apart gepubliceerd op rechtspraak.nl.

Datum	Soort zaak	naam	Nummer	Artikel	Onderwerp
29-1	GECOMMUNICEERDE ZAAK	Koc t. Nederland	55447/22	5, lid 4	TBS;

Verzoeken Protocol no. 16 EVRM

Een advies kan alleen worden gevraagd in het kader van een bij de nationale rechter aanhangige zaak. Het al dan niet in behandeling nemen van het verzoek staat ter beoordeling van het Hof. Een panel van vijf rechters beslist of het verzoek wordt ingewilligd en motiveert de redenen voor elke weigering.

Adviezen, gegeven door de Grote Kamer, zijn gemotiveerd en niet bindend. De adviezen worden gepubliceerd en meegedeeld aan de verzoekende rechterlijke instantie en aan de betrokken Hoge Verdragsluitende Partij. Rechters hebben het recht een afzonderlijk advies uit te brengen. Het panel en de Grote Kamer omvatten ambtshalve de rechter die is gekozen voor de Hoge Verdragsluitende Partij waartoe het verzoekende gerecht behoort.

Het doel van Protocol nr. 16 is om de interactie tussen het Hof en de nationale autoriteiten te versterken en daardoor de uitvoering van de rechten en vrijheden van het Verdrag te versterken.

Zie ook: Toon Moonen & Laurens Lavrysen, 'Abstract but Concrete, or Concrete but Abstract? A Guide to the Nature of Advisory Opinions under Protocol No 16 to the ECHR', *Human Rights Law Review*, 2021, Vol. 21, Issue 3, pp. 752–785.

Zie: Research Report on Protocol 16 in Judicial Practice ([ECHRblog](#))

Datum	Land	Onderwerp	Artikel	zaaknummer	Advisory opinion
13.4.23	België	Godsdienstvrijheid	Artikel 9 EVRM	P16-2023-001 Persbericht 16.5.23	ADVISORY OPINION 14.12.2003
10.10.22	Finland	Familierecht - Adoptie van volwassen kind - Rechten van biologische moeder	Artikelen 6 en 8 EVRM	P16-2022-001 Persbericht 8.11.22	ADVISORY OPINION 13.4.23 persbericht
19.4.21	Frankrijk	Jagersvereniging	Artikel 1, Eerste Protocol EVRM	P16-2021-002 Persbericht 2.6.21	ADVISORY OPINION 13.7.22
11.3.21	Armenië	Politiebehandeling; verjaring marteling – uitvoering EHRM arrest	Artikelen 3 en 7 EVRM	P16-2021-001 Persbericht 12.5.21	ADVISORY OPINION 26.4.2022
19.11.20	Slowakije	Onderzoek naar misdaden door de politie	Artikelen 2, 3 en 6 EVRM.	persbericht 4.12.2020	Persbericht: afwijzing van het verzoek 1.3.2021

5.11.20	Litouwen	Afzettingsprocedure parlements lid	Artikel 3, Eerste Protocol EVRM	P16-2020-002 <u>Persbericht</u> 28.1.21	<u>ADVISORY OPINION</u> 8.4.2022 <u>persbericht</u>
2.8.19	Armenië	Geen straf zonder wet - Terugwerkende kracht van een strafbepaling – Verwijzing naar andere bepaling	Artikel 7 EVRM	P16-2019 -001	<u>ADVISORY OPINION</u> 29.5.2020 <u>persbericht</u>
12.10.18	Frankrijk	Draagmoederschap; geboorteregister	Artikel 8 EVRM	P16-2018-001	<u>ADVISORY OPINION</u> 10.4.2019 <u>Menneson t.</u> <u>Frankrijk</u>

